

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR PROCESO INSTITUTAS

ARNAS TRUKŠNYS
(TEISĖS (SPECIALIZACIJA – BAUDŽIAMOJI TEISĖ IR KRIMINOLOGIJA)
MAGISTRANTŪROS STUDIJŲ PROGRAMA)

PRIŽASTINIO RYŠIO TEORIJOS IR JŲ TAIKYMAS BAUDŽIAMOSIOSE BYLOSE
Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
prof. dr. Oleg Fedosiuk

Vilnius, 2015

TURINYS

ĮVADAS	3
1. PRIEŽASTINIO RYŠIO SPECIFIKA BAUDŽIAMOJOJE TEISĖJE	8
1. 1. Priežastinio ryšio samprata.....	8
1. 2. Priežastinio ryšio nustatymo metodika	12
2. PRIEŽASTINIO RYŠIO TEORIJOS.....	19
2. 1. Ekvivalentinio priežastinio ryšio teorija	19
2. 2. Adekvataus priežastinio ryšio teorija	26
2. 3. Priežastinio ryšio nutrūkimo (lot. <i>novus actus interveniens</i>) teorija.....	29
2. 4. Veikiančios ir esminės priežasties (angl. <i>operating and substantial cause</i>) teorija.....	33
3. PRIEŽASTINIO RYŠIO TEORIJŲ TAIKYMAS LIETUVOS TEISMŲ PRAKTIKOJE NAGRINĖJANT ATSKIRŲ KATEGORIJŲ NUSIKALSTAMAS VEIKAS.....	37
3. 1. Priežastinio ryšio teorijų taikymas bylose, kuriose pavojinga veika pasireiškia fiziniu poveikiu.....	37
3. 2. Priežastinio ryšio teorijų taikymas bylose, kuriose pavojinga veika pasireiškia teisės aktų reikalavimų pažeidimu	46
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	64
LITERATŪROS SĄRAŠAS	66
ANOTACIJA.....	72
ANNOTATION.....	73
SANTRAUKA	74
SUMMARY	75
PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ.....	76

ĮVADAS

Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso¹ (toliau – ir LR BK) 2 straipsnio 4 dalyje nurodyta, kad „pagal baudžiamąjį įstatymą atsako tik tas asmuo, kurio padaryta veika atitinka baudžiamojo įstatymo numatytą nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo sudėtį“. Nepaisant to, kad LR BK neatskleidžia nusikalstamos veikos sudėties sąvokos turinio, baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje nusikalstamos veikos sudėtis apibūdinama per objektyviuosius ir subjektyviuosius nusikalstamos veikos sudėties požymius. Prie objektyviųjų nusikalstamos veikos sudėties požymių *inter alia* priskiriami pavojingi padariniai ir priežastinis ryšys tarp pavojingos veikos ir padarinių, kurie nustatinėjami tik materialiose nusikalstamų veikų sudėtyse. Vis dėlto baudžiamasis įstatymas nepateikia atsakymo į klausimą, koku būdu turi būti nustatomas priežastinis ryšys tarp veikos ir padarinių, palikdamas šį klausimą teismų praktikai ir baudžiamosios teisės doktrinai. Kaip teigiama teisės moksle, tiesa, kalbant apie civilinę atsakomybę, „teisingas priežastinio ryšio esmės supratimas nepaprastai svarbus praktikai, nes priežastinio ryšio teorija, kuria vadovaujasi teismai, apsprendžia civilinės atsakomybės ribas“². Taigi šio darbo mokslinio tyrimo **problema** – kokios priežastinio ryšio teorijos ir kokia apimtimi gali būti taikomos nagrinėjant baudžiamąsias bylas?

Šiame darbe nagrinėjama tema **aktuali** teismų praktikai, nagrinėjant nusikalstamas veikas, kurių sudėtys yra materialios, kadangi nuo to, ar baudžiamojoje byloje teisingai nustatytas priežastinis ryšys tarp veikos ir padarinių, priklauso asmens baudžiamosios atsakomybės ribos. Vis dėlto teismų praktikoje pasigendama išsamaus šio nusikalstamos veikos sudėties objektyviosios pusės elemento apibūdinimo. Pasak E. Rozenbergienės, teismų praktikoje „[...] dažnai pastebimos šabloniškos ir mažai argumentuotos frazės, turinčios įtikinti, kad priežastinis ryšys tarp veikos ir padarinių yra nustatytas ir pagrįstas“³. Svarbu priminti, jog įstatymų leidėjas priežastinio ryšio sampratos ir jo nustatymo kriterijų neįtvirtino Baudžiamajame kodekse, todėl, kaip teigiama teisės moksle, tokiu atveju šio reiškinių aiškinimas turėtų tapti teisės doktrinos uždaviniu⁴. Vis dėlto priežastinio ryšio klausimai Lietuvos teisės moksle nėra konceptualiai ištirti, todėl mokslinių žinių apie šį reiškinių trūkumas atsiliepia ir neišsamiai teismų praktikai nagrinėjant priežastinio ryšio problemas.

¹ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 89–2741.

² Mikelėnas, V. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995, p. 197.

³ Rozenbergienė, E. Probleminiai priežastinio ryšio nustatymo aspektai nagrinėjant eismo saugumo pažeidimų bylas. *Teisės apžvalga*. 2014, 1 (11): 83.

⁴ Mikelėnas, V., *supra note 2.*, p. 197.

Pažymėtina, kad Mykolo Romerio universitete šiuo metu yra rengiama disertacija tema „Priežastinio ryšio nustatymo ypatumai atskirų kategorijų bylose: teoriniai ir praktiniai aspektai“⁵, todėl manytina, kad šiame darbe nagrinėjama problema **reikšminga** ne tik teismams ir kitiems teisės aiškinimo ir taikymo subjektams nagrinėjant su priežastiniu ryšiu susijusias problemas, bet ir paskatins teisininkų diskursą, o šio darbo rezultatai pagelbės kitų mokslininkų darbams, atliekant tolesnius tyrimus.

Taigi šio darbo **naujumas** pasireiškia tuo, kad tyrimui pasirinkta problema Lietuvos teisinėje sistemoje yra menkai išnagrinėta. Tam tikrų mokslininkų darbuose užsimenama apie priežastinį ryšį ir jo nustatymui taikomas teorijas, tačiau per mažai dėmesio skiriama priežastinio ryšio sampratos baudžiamojoje teisėje apibūdinimui, nors paprastai tai yra pirminis taškas iš esmės nagrinėjant bet kurią teisėje kylančią problemą. Be to, Lietuvos mokslinėje literatūroje tik fragmentiškai užsimenama apie kai kurias priežastinio ryšio teorijas, nesistengiant išsamiai aprašyti jų turinio, nors tai turi esminę reikšmę pagrindžiant konkrečios teorijos taikymą baudžiamojoje byloje nagrinėjamam atvejui. Priežastinio ryšio sampratos klausimai Lietuvos teisės moksle trumpai apžvelgti V. Piesliako⁶, A. Abramavičius⁷, V. Mikelėno⁸ darbuose, o platesni tyrimai šiuo aspektu atlikti užsienio autorių M. Bohlander⁹, U. Murmann¹⁰, P. K. Ryu¹¹ darbuose. Priežastinio ryšio teorijos nagrinėtos tik keliuose Lietuvos autorių darbuose, t. y. jau minėtoje V. Mikelėno monografijoje¹², kurioje apžvelgiamos įvairios priežastinio ryšio teorijos, taikomos nagrinėjant bylas, susijusias su civilinės atsakomybės taikymu, ir E. Rozenbergienės straipsnyje¹³, kuriame didesnis dėmesys skiriamas priežastiniam ryšiui eismo saugumo pažeidimų bylose. Priežastingumo problemos Kelių eismo taisyklių pažeidimo (LR BK 281 straipsnis) bylose taip pat nagrinėtos V. Piesliako straipsnyje¹⁴, o A. Milinio monografijoje¹⁵ *inter alia* tiriamos priežastingumo problemos nužudymų bylose. Užsienio literatūroje išsami priežastinio ryšio teorijų

---

⁵ Preliminarios rengiamų disertacijų temos [interaktyvus]. Vilnius, 2015 [žiūrėta 2015-09-07]. <<https://www.mruni.eu/lt/mokslas/doktorantura/>>.

⁶ Piesliakas, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė*. I knyga. 2-oji pataisyta ir papildyta laida. Vilnius: Justitia, 2009; Piesliakas, V. Priežastinis ryšys tarp pavojingos veikos ir baudžiamajame įstatyme numatytų padarinių ir jo nustatymas teismų praktikoje. *Jurisprudencija*. 2006, 7(85): 7–15.

⁷ Abramavičius, A., et al. *Baudžiamoji teisė: bendroji dalis*. 3-oji pataisyta ir papildyta laida. Vilnius: Eugrimas, 2003.

⁸ Mikelėnas, V., *supra* note 2, p. 196–218.

⁹ Bohlander, M. *Principles of German Criminal Law*. Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing, 2009.

¹⁰ Murmann, U. Problems of Causation with Regard to (Potential) Actions of Multiple Protagonists. *Journal of International Criminal Justice*. 2014, 12: 283–294.

¹¹ Ryu, P. K. Causation in Criminal Law. *University of Pennsylvania Law Review*. 1958, 106 (6): 773–805.

¹² Mikelėnas, V., *supra* note 2.

¹³ Rozenbergienė, E., *supra* note 3, p. 77–98.

¹⁴ Piesliakas, V. Priežastinio ryšio ir kaltės nustatymo problemos Kelių eismo taisyklių pažeidimo (BK 281 str.) bylose. *Justitia*. 2012, 77: 2–20.

¹⁵ Milinis, A. *Baudžiamoji atsakomybė už nužudymą*. Vilnius: Registrų centras, 2011, p. 275–292.

analizė, be jau minėtų autorių, taip pat atlikta R. Heaton¹⁶, J. Wessels¹⁷, A. Ashworth¹⁸ darbuose, kuriuose pateikiamas tiek bendras priežastinio ryšio teorijų apibūdinimas, tiek sistemiškai nagrinėjami konkrečių priežastinio ryšio teorijų privalumai ir trūkumai. Svarbu paminėti, kad šiame darbe nagrinėjamos temos naujumą suponuoja ir tai, kad Lietuvoje šiuo metu nėra apgintos disertacijos, kurioje konceptualiai būtų nagrinėjama priežastinio ryšio samprata ir priežastinio ryšio teorijos baudžiamojoje teisėje. Tačiau Lietuvos teisės doktrinoje galima rasti mokslinių baigiamųjų darbų, kurie iš dalies susiję su šiame darbe nagrinėjama tema, pvz., S. Bikelio daktaro disertacijoje¹⁹ *inter alia* yra nagrinėjamas priežastinio ryšio ir padarinių numatymas, analizuojant tam tikrus priežastiniam ryšiui būdingus požymius, o S. Šimėnaitės magistro baigiamajame darbe²⁰ tiriama priežastinio ryšio samprata civilinės atsakomybės kontekste, taip pat nagrinėjant kontinentinės teisės ir bendrosios teisės sistemoms būdingas priežastinio ryšio nustatymo taisykles civilinėse bylose.

Taigi, siekiant atsakyti į klausimą, kokios priežastinio ryšio teorijos ir kokia apimtimi gali būti taikomos nagrinėjant baudžiamąsias bylas, būtina kompleksiškai iširti priežastinio ryšio teorijas ir jų taikymo metodiką baudžiamosiose bylose, todėl šio **tikslo** pasiekimui darbe bus keliami tokie **uždaviniai**:

1. Atskleisti priežastinio ryšio prigimtį ir sampratą baudžiamojoje teisėje, palyginant jo suvokimą ir nustatymo metodiką įvairiuose moksluose.
2. Išanalizuoti plačiausiai taikomų priežastinio ryšio teorijų turinį, veikimo ribas ir pritaikomumą baudžiamosiose bylose.
3. Identifikuoti galimus teisės aiškinimo ir taikymo trūkumus bei problemas, kylančias Lietuvos Respublikos teismų praktikoje, nustatinėjant priežastinį ryšį tam tikrose baudžiamosiose bylose ir pasiūlyti galimus problemų sprendimo būdus.

Atliekant problemos tyrimą ir įgyvendinant tyrimo tikslą bei uždavinius bus naudojami šie mokslinio tyrimo **metodai**:

1. Abstrakcijos – taikomas kartu su sisteminės analizės metodu siekiant išskirti esminius priežastinio ryšio sampratos elementus, atskleisti jų esmę ir prasmę nagrinėjamų priežastinio ryšio teorijų kontekste.
2. Lyginamasis – taikomas siekiant palyginti užsienio valstybių ir Lietuvos mokslinėje doktrinoje ir teismų praktikoje įtvirtintas priežastinio ryšio sampratas, jo nustatymo metodikas bei

---

¹⁶ Heaton, R. *Criminal Law textbook*. New York: Oxford University Press Inc., 2004.

¹⁷ Wessels, J. *Baudžiamoji teisė: bendroji dalis. Baudžiamoji veika ir jos struktūra*. Vilnius: Eugrimas, 2003.

¹⁸ Ashworth, A. *Principles of Criminal Law*. Fifth Edition. New York: Oxford University Press, 2006.

¹⁹ Bikelis, S. *Tyčinė kaltė baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (teisė). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2007, p. 103–136.

²⁰ Šimėnaitė, A. *Priežastinio ryšio samprata civilinės atsakomybės doktrinoje*. Magistro baigiamasis darbas. Socialiniai mokslai (teisė). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008.

priežastinio ryšio teorijas, taip pat palyginti konkrečių priežastinio ryšio teorijų pritaikymo galimybes tiriant skirtingas nusikalstamas veikas. Sistemiškai taikant šį metodą su analogija ieškoma panašumų tarp baudžiamojoje ir civilinėje teisėje vyraujančių priežastinio ryšio teorijų, siekiant išsiaiškinti, ar civilinės teisės šakos mokslinės ir praktinės doktrinos teiginiai gali būti pritaikyti baudžiamojoje teisėje.

3. Apibendrinimo – pasitelktas apibendrinant darbe naudojamą literatūrą, atliktą atskirų iškelto problemos aspektų tyrimą ir pateikiant išvadas bei pasiūlymus.

4. Dokumentų analizės – naudojamas tiriant Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – ir LAT) bei kitų Lietuvos ir užsienio teismų jurisprudenciją. Šie dokumentai nagrinėjami siekiant išsiaiškinti, kokia priežastinio ryšio samprata labiausiai dera su šiuo metu Lietuvos Respublikoje galiojančiu baudžiamuoju įstatymu, taip pat kokios priežastinio ryšio teorijos yra taikomos teismų praktikoje. Be to, šiuo metodu siekiama ištirti priežastinio ryšio teorijų pritaikymo galimybes ir veiksmingumą nagrinėjant atskirų kategorijų nusikalstamas veikas, taip pat identifikuoti teisės aiškinimo bei taikymo problemas, kylančias teismų praktikoje nagrinėjant priežastingumo klausimus. Tikslinės atrankos būdu, pagal šiame darbe nagrinėjamų klausimų pobūdį, atrinkti ir analizuojami tik tie nacionalinių ir užsienio teismų sprendimai, kurie labiausiai susiję su šio darbo tyrimo problematika.

Darbo **dėstomąją dalį sudaro** trys skyriai. Pirmame skyriuje trumpai pristatomas priežastinis ryšys ir jo nustatymo metodika įvairiuose moksluose, siekiant paaiškinti priežastinio ryšio specifiką baudžiamojoje teisėje. Šioje dalyje siekiama atskleisti priežastinio ryšio paskirtį baudžiamojoje teisėje ir pagrįsti autoriaus pasirinktą išeities tašką, kuriuo remiamasi toliau tiriant priežastinio ryšio teorijų taikymą nagrinėjant baudžiamąsias bylas. Antrasis šio darbo skyrius padalintas į keturis poskyrius. Dėl ribotos tyrimo apimties šiame skyriuje bus nagrinėjamos plačiausiai taikomos ir, autoriaus nuomone, svarbiausios priežastinio ryšio teorijos. Taigi pirmieji du poskyriai bus skirti ištirti ekvivalentinio ir adekvataus priežastinio ryšio teorijas, o likusieji du – priežastinio ryšio nutrūkimo (lot. *novus actus interveniens*) bei veikiančios ir esminės priežasties (angl. *operating and substantial cause*) teorijoms. Nagrinėjant šiuos aspektus, didelis dėmesys skiriamas ne tik mokslinės doktrinos nuostatoms apie tiriamų priežastinio ryšio teorijų taikymo privalumus ir trūkumus, bet ir tai, kaip jos aiškinamos ir taikomos užsienio valstybių teismų praktikoje. Trečiame tyrimo skyriuje analizuojami Lietuvos teismų praktikoje kylantys sunkumai nustatant priežastinį ryšį bylose, susijusiose su nusikaltimais žmogaus gyvybei ir sveikatai, darbų saugos ir sveikatos apsaugos darbe reikalavimų pažeidimais ir eismo saugumo pažeidimais, kadangi paprastai tokio pobūdžio bylose priežastinio ryšio vystymasis yra itin komplikotas. Be to, minėtų nusikalstamų veikų atveju iš esmės skiriasi pavojingos veikos išraiška, t. y. vienais atvejais pavojinga veika pasireiškia fiziniu poveikiu, kitais atvejais – teisės aktų reikalavimų

pažeidimu, kas suponuoja priežastinio ryšio nustatymo specifiką. Taip pat šios darbo dalies tikslas yra įvertinti Lietuvos teismų jurisprudencijoje pateiktą priežastinio ryšio nustatymo metodikos atitiktį prieš tai darbe nagrinėtai priežastinio ryšio sampratai ir priežastinio ryšio teorijoms.

Magistro baigiamojo darbo **ginamieji teiginiai**:

1. Priežastinio ryšio samprata baudžiamojoje teisėje turi būti aiškinama teisės mokslo kontekste, todėl kitų mokslų (pvz., gamtos, filosofijos) teiginiai yra tik pagalbiniai suvokiant priežastingumą baudžiamojoje teisėje, tačiau nėra šio nusikalstamos veikos sudėties elemento aiškinimo pagrindas.

2. Priežastinio ryšio teorijos, aiškinamos baudžiamosios teisės kontekste, neprieštarauja viena kitai ir gali būti taikomos tiek kartu, tiek atskirai.

3. Atsižvelgiant į nusikalstamų veikų kategoriją, t. y. priklausomai nuo to, ar pavojinga veika pasireiškia fiziniu poveikiu ar teisės aktų pažeidimu, taikomos priežastinio ryšio teorijos ir jų turinys gali skirtis.

1. PRIEŽASTINIO RYŠIO SPECIFIKA BAUDŽIAMOJOJE TEISĖJE

Prieš pradėdant analizuoti labiausiai paplitusias priežastinio ryšio teorijas ir jų taikymą, svarbu išsiaiškinti priežastingumo sampratą ir jo nustatymo metodiką baudžiamosiose bylose, kadangi, autoriaus nuomone, nuo to priklauso priežastinio ryšio teorijų suvokimas. Pirmoje skyriaus dalyje priežastinio ryšio samprata sistemiškai analizuojama kartu su gamtos moksluose ir filosofijoje vyraujančiais požiūriais į priežastingumą, pabrėžiant šio reiškinio specifiką baudžiamajoje teisėje. Antroje skyriaus dalyje tiriamos užsienio šalių ir nacionalinėje teisės sistemoje egzistuojančios priežastingumo nustatymo metodikos, siekiant atskleisti jų santykį su priežastinio ryšio teorijomis ir išskirti šių metodikų pagrindinius privalumus ir trūkumus.

1. 1. Priežastinio ryšio samprata

Bendrajai prasme priežastinis ryšys – tai toks santykis tarp reiškinių, kuriam esant vienas reiškinys ar sąveikaujančių reiškinių visuma (priežastis) sukelia ar nulemia kitą reiškinį (pasekmę)²¹. Tačiau priežastinio ryšio samprata priklauso nuo to, kokios srities (mokslo) kontekste yra vartojama. Šiuo aspektu svarbus P. K. Ryu atliktas apibendrinimas apie gamtos mokslams ir filosofijai būdingas tezes, operuojant priežastinio ryšio sąvoka šiuose moksluose, ir šių teiginių įtaka teisei. Pasak P. K. Ryu, gamtos moksluose ypatingas dėmesys skiriamas eksperimentams, matematiniam apskaičiavimams ir dėsniams, t. y. priežastinis ryšys šiuose moksluose yra mechaninio pobūdžio, deterministinis. Priežastinį ryšį tyrė ir bandė pagrįsti tokie garsūs mokslininkai kaip I. Niutonas (I. Newton) – mechanikoje, D. K. Maksvelas (J. C. Maxwell) – elektrodinamikoje, A. Einšteinas (A. Einstein) – bendrojoje ir specialiojoje reliatyvumo teorijose, M. Plankas (M. Planck) – kvantinėje mechanikoje ir kt. Filosofijoje keliami klausimai daugiausia susiję su tuo, ar priežastinis ryšys gali būti pažintas juslėmis ar protu, o galbūt apskritai nepažinus, pvz., R. Dekarto (R. Descartes) ir G. V. F. Hėgelio (G. W. F. Hegel) idėjos apie priežastingumą rėmėsi ontologiniu požiūriu.²² Tuo tarpu I. Kantas (I. Kant) suformulavo laplasinio determinizmo (kauzuolizmo) priežastingumo sampratą, kurią filosofas „[...] suprato taip, kaip jis (priežastingumas – *aut. pastaba*) suprantamas gamtos mokslų, ir pirmiausia – klasikinės fizikos. Priežastingumas – tai griežta tvarka, vienareikšmis priežasties ir pasekmės ryšys, būtinumas. Kiekvienas įvykis neišvengiamai (būtinai) sukelia kitą įvykį – pirmojo pasekmę. Jokios laisvės gamtiniame priežastingume nėra, kaip nėra ir atsitiktinumų. Jei mums kas nors atrodo atsitiktina,

²¹ Baublys, L., et al. *Teisės teorijos įvadas*. 2-oji pataisyta ir papildyta laida. Vilnius: MES, 2012, p. 474.

²² Plačiau: Ryu, P. K., *supra* note 11, p. 775–776.

taip atrodo tik todėl, kad nežinome visų priežasčių ir ryšių²³. Vis dėlto I. Kantas (I. Kant) pripažino, jog priežastys gali būti spontaniškos, kuomet „[...] žmogus įsikiša į natūralią procesų eigą ir į natūralų priežastingumą įneša kažką naujo, deda pamatus naujai priežasčių ir pasekmių grandinei“²⁴. Remiantis aukščiau minėtų sampratų postulatais galima paaiškinti, kodėl baudžiamojoje teisėje teigiama, kad „priežastinis ryšys yra objektyvus reiškinių ryšys, egzistuojantis objektyviojoje tikrovėje ir nepriklausantis nuo mūsų valios ar norų. Dėl objektyvaus priežastinio ryšio pobūdžio pažymėtina, kad tam tikros mūsų veikos tam tikromis sąlygomis visada sukelia atitinkamų padarinių, neatsižvelgiant į tai, norime to ar ne“²⁵.

Teisės doktrinoje teigiama, kad didelę įtaką priežastinio ryšio teorijoms padarė D. Hiumo (D. Hume) ir D. S. Milio (J. S. Mill) teiginiai²⁶, o ekvivalentinio priežastinio ryšio teorijos paplitimą Vokietijoje *inter alia* lėmė ir tai, kad šią teoriją palaikė minėti filosofai²⁷. Anot D. Hiumo (D. Hume), „[...] kiekvienas padarinys yra įvykis, kuris skiriasi nuo priežasties. Todėl negalima jo surasti priežastyje, ir pirminis apriorinis jo išgalvojimas ar įsivaizdavimas yra visiškai savavališkas. Ir netgi po to, kai jis bus atskleistas, jo jungtis su priežastimi turi atrodyti tokia pat savavališka, nes visuomet yra daugybė kitų padarinių, kurie protui turi atrodyti visiškai suderinami su priežastimi ir natūralūs. Todėl veltui mes stengtumėmės tiksliai apibrėžti kokį nors atskirą įvykį arba išprotauti kokią nors priežastį ar padarinį nepasitelkę stebėjimo ir patyrimo“²⁸. Todėl, pasak V. Sezemano, kuris apibendrina D. Hiumo (D. Hume) ir kitų empirizmo atstovų mintis, negalima tvirtinti, kad gamtoje arba psichiniame gyvenime egzistuoja tam tikras dėsningumas ir būtinas ryšys, kadangi remiantis patyrimu galima tikrai teigti, kad tam tikras reiškinių ryšys yra daugiau ar mažiau tikėtinas, o įsitikinimas, kad gamtoje yra būtinų bendrų dėsnių, neturi objektyvaus pagrindo ir remiasi vien tik tam tikru tikėjimu, kuris pagrįstas mūsų asociacijomis ir įpročiais²⁹, taigi – subjektyvus, priklausantis nuo pažįstančiojo. Požiūriu, jog priežastinis ryšys teisėje yra subjektyvus, vadovaujasi ir kai kurie Lietuvos teisės mokslininkai, pvz., V. Mikelėnas teigia, kad „priežastinio ryšio subjektyvumas pirmiausia pasireiškia tuo, jog žmogus pats kuria teisės normas, reguliuojančias visuomenės narių elgesį. [...] Antra vertus, priežastinis ryšys teisiniuose santykiuose dažnai modeliuojamas ne tomis pačiomis sąlygomis ir esant ne toms pačioms pasekmėms, kuriomis jį stengiasi nustatyti kitų mokslų šakų atstovai“³⁰. Pastarąjį teiginį minėtas

---

²³ Kanišauskas, S. *Moralės filosofijos pagrindai*. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2009, p. 155.

²⁴ *Ibid.*, p. 156.

²⁵ Piesliakas, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė*, *supra* note 6, p. 294.

²⁶ Rozenbergienė, E., *supra* note 3, p. 78.

²⁷ Ryu, P. K., *supra* note 11, p. 778.

²⁸ Hume, D., *Žmogaus proto tyrinėjimas*. Vilnius: Pradai, 1995, p. 58.

²⁹ Sezemanas, V. *Raštai. Gnoseologija*. Vilnius: Mintis, 1987, p. 244–245; Apie D. Hiumo teoriją taip pat žr.: Rozenbergienė, E., *supra* note 3, p. 78.

³⁰ Mikelėnas, V. *supra* note 2, p. 198.

autorius iliustruoja pavyzdžiu, kuomet vaikui sukėlus gaisrą, specialistas, atliekantis šio įvykio ekspertizę, siekia išsiaiškinti techninę gaisro priežastį, tuo tarpu teisėjas – sprendžia asmenų teisinės atsakomybės klausimą³¹.

Kito filosofo – D. S. Milio (J. S. Mill) – priežastinio ryšio samprata rėmėsi požiūriu, kad visos įvykio sąlygos, tiek teigiamos, tiek neigiamos, sudaro visumą, kuri ir yra įvardijama priežastimi³². Šio filosofo suformuluota priežastingumo samprata suponuoja, kad priežastinis ryšys yra tada, kai:

- 1) priežastis įvyksta anksčiau už pasekmę;
- 2) priežastis yra susijusi su pasekme;
- 3) atmetami tikėtini alternatyvūs paaiškinimai kilusiai pasekmei pagrįsti.³³

Anot D. S. Milio (J. S. Mill), šiems teiginiams pagrįsti taikomi įvairūs metodai: derinimo metodo (angl. *Method of Agreement*) esmė – pasekmė įvyks tada, kai atsiras priežastis, t. y. šis metodas padeda nustatyti, ar priežastis yra pakankama, kad įvyktų pasekmė; skirtumo metodas (angl. *Method of Difference*), kurio pagrindinis teiginys – pasekmės nebus tada, kai nebus konkrečios priežasties, skirtas ištirti, ar priežastis yra būtina, kad įvyktų pasekmė; kiti metodai, kurie skirti sumažinti tikimybę, kad pasekmės atsiradimą lėmė kitokios kovariacijos tarp priežasties ir pasekmės.³⁴

Priežastinio ryšio sampratų analizė filosofijoje, kaip matysime toliau, parodo ryšį tarp priežastinio ryšio teorijų baudžiamojoje teisėje ir filosofijoje, kadangi „[...] iš esmės kiekvienai filosofų suformuluotai teorijai galima rasti jos atitikmenį teisėje“³⁵. Dėl to, kai kurie autoriai mano, kad „priežastingumo problemos sprendimas apskritai yra bendras visoms teisės šakoms. Jį diktuoja filosofijos mokslas“³⁶ arba yra teigiama, kad „klausimas, ar veika buvo mirties priežastis, yra klausimas apie priežastingumą mokslinė (gamtos mokslų – *aut. pastaba*) prasme, t. y. fakto klausimas“³⁷. Vadovaujantis tokia logika, turėtume teigti, kad priežastinio ryšio samprata baudžiamojoje teisėje (ir apskritai teisėje) yra filosofijos ar gamtos mokslų kategorija. Autoriaus nuomone, tokia pozicija nėra pagrįsta. Visų pirma, abiejų požiūrių atveju atmetama kitų mokslų įtaka sprendžiant priežastingumo problemas teisės sferoje, visų antra – prieštarauja teiginiui, kad „išvada dėl priežastinio ryšio yra teisinė, ją daro savarankiškai prokuroras ar teismas“³⁸.

³¹ *Ibid.*, p. 198–199.

³² Ryu, P. K., *supra* note 11, p. 778; Rozenbergienė, E., *supra* note 3, p. 78.

³³ Shadish, W. R.; Cook, T. D.; Campbell, D. T. *Experimental and Quasi-experimental Designs for Generalized Causal Inference*. Boston: Houghton Mifflin Company, 2002, p. 6–7.

³⁴ Plačiau: Mill, J. S. *A System of Logic, Radioactive and Inductive: Being a Connected View of the Principles of Evidence Methods of Scientific Investigation*. Eighth Edition. New York: Harper & Brothers, 1882, p. 278–291.

³⁵ Ryu, P. K., *supra* note 11, p. 777.

³⁶ Milinis, A., *supra* note 14, p. 275.

³⁷ Williams, G. L. *Joint Torts and Contributory Negligence*. London: Stevens & Sons, 1951, p. 240–242 (Cituota iš: Ryu, P. K. Causation in Criminal Law. *University of Pennsylvania Law Review*. 1958, 106(6): 779).

³⁸ Piesliakas, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė*, *supra* note 6, p. 291.

Anot kai kurių teisės mokslininkų, tradicinis (klasikinis) požiūris į priežastinio ryšio sampratą baudžiamojoje teisėje, t. y. priežastinį ryšį suprantant kaip natūralistinį, remiasi fundamentaliai klaidingu suvokimu³⁹. Kadangi asmuo veikia sociume, kuriame taip pat galioja norminė tvarka *inter alia* visuomeniniai santykiai yra reguliuojami ir baudžiamosios teisės principų ir normų, todėl priežastinio ryšio samprata baudžiamojoje teisėje, anot U. Murman, turi remtis ne natūralistine priežastingumo koncepcija, o normatyvine⁴⁰. Be to, priežastinį ryšį ir jo nustatymo metodiką siejant vien su gamtos mokslų sritimi, neįmanoma paaiškinti priežastingumo nusikalstamosiose veikose, kurios padaromos neveikimu, kadangi „viena iš pamatinių natūralistinių mokslų aksiomų yra tai, kad „niekas“ negali sukelti „kažko““⁴¹. Taigi priklausomai nuo to, kurio mokslo kontekste yra nagrinėjamas priežastinis ryšys, skiriasi aplinkybės, kurios turi reikšmės šio reiškinių pažinimui, pvz., gamtos moksluose svarbu matematiškai pagrįsti dėsningumus, t. y. nustatyti techninį priežastinį ryšį. Tuo tarpu priežastinis ryšys baudžiamojoje teisėje yra vienas iš byloje nustatinėjamų nusikalstamos veikos sudėties objektyviosios pusės elementų (materialiose nusikalstamų veikų sudėtyse), o baudžiamoji atsakomybė gali kilti tik tuo atveju, jei asmens padaryta veika atitinka nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo sudėtį. Taigi priežastingumas baudžiamojoje teisėje yra *sui generis* ir turi būti aiškinamas teisės, kaip socialinio mokslo, kontekste.

Priėjus išvados, kad priežastinio ryšio sampratą baudžiamojoje teisėje reiktų sieti su teisės mokslu, svarbu paminėti, kad teisės sistemoje egzistuoja ne viena teisės šaka (teisės sritis), kuri ne tik savaip reguliuoja atitinkamus teisinius santykius, bet ir kurių kiekviena pasižymi tik tai teisės šakai būdingomis savybėmis. Todėl priežastingumas baudžiamojoje teisėje visų pirma turėtų būti siejamas su baudžiamosios teisės mokslu ir aiškinamas atsižvelgiant į šios teisės šakos ir baudžiamosios atsakomybės instituto paskirtį. Anot P. K. Ryu, „kadangi priežastinis ryšys turi įtakos atsakomybei, manytina, kad priežastingumo nustatymo kriterijai turėtų būti susiję su nusikalstamos veikos subjekto elgesiu“⁴². Minėto autoriaus nuomone, baudžiamojoje teisėje priežastinis ryšys įtrauktas į nusikalstamos veikos sudėtį neatsitiktinai, o jo paskirtis yra tokia pati kaip ir baudžiamojoje teisėje daromo skirtumo tarp pasikėsینimo ir baigtos nusikalstamos veikos, t. y. užtikrinti, kad nė vienas nusikalstamą veiką padaręs asmuo nebūtų baudžiamas labiau negu to reikia⁴³. Toks požiūris atitinka ne tik baudžiamosios atsakomybės individualizavimo, bet ir baudžiamosios atsakomybės kaip kraštutinės priemonės (*ultima ratio*) principą, kurio teisinė reikšmė ir privalomumas *inter alia* išplaukia iš „[...] baudžiamosios teisės funkcijos *selektiviai ir*

³⁹ Ryu, P. K., *supra* note 11, p. 796; Murmann, U., *supra* note 10, p. 283.

⁴⁰ Murmann, U., *supra* note 10, p. 284.

⁴¹ Ryu, P. K., *supra* note 11, p. 779.

⁴² *Ibid.*, p. 796.

⁴³ *Ibid.*, p. 797.

subsidiariai (išskiriami autoriaus – *aut. pastaba*) ginti visuomenę nuo socialiai pavojingų veikų⁴⁴.

1. 2. Priežastinio ryšio nustatymo metodika

Priežastinis ryšio sąvoka baudžiamojoje teisėje apibrėžiama kaip ryšys tarp pavojingos veikos ir baudžiamajame įstatyme numatytų pavojingų padarinių⁴⁵. Kadangi padariniai baudžiamajame įstatyme, kaip vienas iš nusikalstamos veikos sudėties objektyviosios pusės elementų, yra numatyti tik materialiose sudėtyse, priežastinis ryšys nenustatinėjamas formalių sudėčių atveju. Taigi baudžiamojoje teisėje priežastinis ryšys yra glaudžiai susijęs su pavojinga veika ir padariniais, todėl visų pirma turi būti tinkamai identifikuotos asmenų padarytos pavojingos veikos ir nustatyti pavojingi padariniai. Priešingu atveju – nustatinėti priežastingumą nėra prasmės.

Kadangi priežastinis ryšys turi būti aiškinamas baudžiamosios teisės kontekste, teisės aiškintojui ir taikytojui esminės reikšmės turi būtent baudžiamajame įstatyme numatytų veikų ir padarinių identifikavimas asmens padarytoje veikoje. Todėl kvalifikuojant veiką pagal konkretų baudžiamojo įstatymo specialiosios dalies straipsnį, asmeniui inkriminuojami tik tokie poelgiai ir padariniai, kurie atitinka to straipsnio dispozicijoje numatytos pavojingos veikos ir padarinių turinį ir tik tarp šių elementų nustatinėjamas priežastinis ryšys. Šį teiginį suponuoja ir tai, kad priešingu atveju teisės aiškintojas ir taikytojas „prapultų“ begalinėje priežastingumo grandinėje, kadangi paprastai asmuo atlieka ne vieną veiką (tarp jų ir teisėtų), kurios gali būti keliolikos pasekmių priežastys⁴⁶. Taigi tinkamai kvalifikavus pavojingą veiką ir pavojingus padarinius, galima pereiti prie priežastinio ryšio nustatymo, kuris teisėje atliekamas vadovaujantis įvairiais metodais.

Vokietijos Federacinės Respublikos teisės doktrinoje pripažįstama, kad priežastinio ryšio samprata baudžiamojoje teisėje negali būti tapatinama su kitų mokslų vartojama priežastingumo samprata⁴⁷. Kaip teigia Vokietijos teisės mokslininkai, gamtoje egzistuojantis (natūralistinis) priežastinis ryšys yra „[...] svarbiausia, bet ne vienintelė padarinių inkriminavimo sąlyga. [...] Tačiau ne kiekvienas priežastingumas teisiškai yra toks svarbus, kad juo galėtų būti grindžiama baudžiamoji atsakomybė. Objektyviai priskirtini tik tie veikos padariniai, kurie atsiranda esant

⁴⁴ Fedosiuk, O. Baudžiamoji atsakomybė kaip kraštutinė priemonė (*ultima ratio*): teorija ir realybė. *Jurisprudencija*. 2012, 19(2): 734.

⁴⁵ Piesliakas, V. Priežastinis ryšys tarp pavojingos veikos ir baudžiamajame įstatyme numatytų padarinių ir jo nustatymas teismų praktikoje, *supra* note 6, p. 7.

⁴⁶ Šią problemą puikiai iliustruoja M. Bohlander pavyzdys, kai šachtininkas, iškasęs anglį, iš kurios buvo pagamintas metalas, kuris po to buvo panaudotas branduolinio ginklo gamybai, galėtų būti pripažintas atsakingu už padarinius, kilusius numetus atominę bombą ant Hirosimos miesto. Žr.: Bohlander, M., *supra* note 9, p. 45.

⁴⁷ Wessels, J., *supra* note 17, p. 68; Murmann, U., *supra* note 10, p. 283.

teisiškai svarbiam veikos sudėtį atitinkančiam priežastiniam ryšiui⁴⁸. Taigi Vokietijos teisės moksle ir teismų praktikoje skiriamas faktinis (t. y. gamtinis, techninis) priežastinis ryšys ir teisinis priežastingumas, kuris įvardijamas kaip „objektyvus padarinių inkriminavimas“ (vok. *objektive Zurechnung*; angl. *normative (objective) imputation*)⁴⁹. Pastebėtina, kad minėtų priežastinio ryšio sampratų atskyrimas Vokietijos teisės mokslininkų (ir jų šalininkų⁵⁰) darbuose yra gana ryškus ir net kategoriškas. Anot J. Wessels, „[...] empirinį padarinių priežasties klausimą būtina skirti nuo normomis pagrįsto objektyvaus padarinių inkriminavimo. Priežastinio ryšio nustatymas yra tik pagalbinė priemonė sprendžiant padarinių inkriminavimo klausimą, kurį lemia pačios normos tikslas“⁵¹, o pasak U. Murmann, „natūralistinis priežastingumas yra tik vienas iš objektyvaus padarinių inkriminavimo komponentų“⁵². Apibendrintai priežastinio ryšio nustatymo metodika Vokietijoje teisės literatūroje yra apibūdinama taip:

1) tiriama, ar asmuo (vienas ar kartu su kitais) veikimu ar neveikimu sukelia veikos sudėtį atitinkančius padarinius (t. y. priežastinio ryšio nustatymas);

2) tiriama, ar šį elgesį galima buvo objektyviai numatyti ir jo išvengti. Apie tai sprendžiama pagal adekvataus priežastinio ryšio teorijoje paminėtus principus, atsižvelgiant į ypatingas kaltininko žinias;

3) tiriama, ar pavojus, kurį sukelia veikos sudėtį atitinkantys žalingi padariniai kaip adekvačios priežasties sekos rezultatas, atsiranda dėl neteisėto kaltininko poelgio ar peržengus leistiną rizikos ribą. Šiuo atveju atsižvelgiama į teisės normos tikslą.⁵³

Apibendrinant minėtus teiginius, darytina išvada, kad Vokietijoje priežastinis ryšys, kaip nusikalstamos veikos sudėties elementas, yra siejamas su natūralistine jo samprata, o teisinis priežastinio ryšio įvertinimas „išeina“ už nusikalstamos veikos sudėties ribų ir yra vadinamas „objektyviu padarinių inkriminavimu“ arba, kitaip tariant, teisinės atsakomybės už padarinių sukėlimą priskyrimas subjektui. Pastarasis yra lemiantis, nes, kaip jau buvo minėta, natūralistinio priežastinio ryšio, kaip nusikalstamos veikos sudėties elemento, nustatymas yra tik „objektyvaus padarinių inkriminavimo“ etapas, todėl toks požiūris iš esmės atitinka teisinę priežastinio ryšio sampratą.

Vis dėlto, autoriaus nuomone, toks skirstymas yra kiek dirbtinis, ypač turint omeny, kad nustatinėjant priežastinį ryšį, kaip nusikalstamos veikos sudėties elementą, remiamasi ne kuo kitu,

---

⁴⁸ Wessels, J., *supra* note 17, p. 68.

⁴⁹ Murmann, U., *supra* note 10, p. 284.

⁵⁰ Pvz., P. de Sousa Mendes ir J. Carmo teigia, kad „[...] priežastinį ryšį (gamtos mokslų prasme – *aut. pastaba*) būtina aiškiai atskirti nuo objektyvaus padarinių inkriminavimo“. Žr.: Sousa Mendes, P.; Carmo, J. A semantic model for causation in criminal law and the need of logico-legal criteria for the attribution of causation. *Law, Probability and Risk*. 2013, 12: 207.

⁵¹ Wessels, J., *supra* note 17, p. 68.

⁵² Murmann, U., *supra* note 10, p. 283.

⁵³ Wessels, J., *supra* note 17, p. 74.

o priežastinio ryšio teorijomis⁵⁴. Nuoseklus ir sisteminis priežastinio ryšio sampratos, kurios pagrindas yra baudžiamosios teisės mokslas, aiškinimas suponuoja išvadą, kad ir priežastinio ryšio teorijos turi būti aiškinamos ne kitų mokslų (pvz., gamtos, filosofijos), o baudžiamosios teisės kontekste. Todėl, kaip matysime toliau, priežastinio ryšio teorijos, kaip priežastingumo nustatymo metodai, patys savaime pasižymi kriterijais, kurie leidžia nustatyti teisiškai reikšmingą priežastinį ryšį, todėl „objektyvaus padarinių inkriminavimo“ koncepcija yra perteklinė.

Bendrosios teisės tradicijos šalyse, pvz., Jungtinėje Karalystėje, Jungtinėse Amerikos Valstijose, priežastinio ryšio nustatymas susideda iš dviejų etapų:

- 1) faktinio priežastinio ryšio nustatymo;
- 2) teisinio priežastinio ryšio nustatymo.⁵⁵

Faktinis priežastinis ryšys nustatomas vadovaujantis būtinosios padarinių kilimo sąlygos taisykle, t. y. „bet dėl“ (angl. „*but for*“) testu, kurio metu tiriama, ar padarinys būtų atsiradęs, jei kaltinamasis nebūtų atlikęs pavojingos veikos. Šis testas kontinentinės teisės tradicijos šalyse yra vadinamas ekvivalentinio priežastinio ryšio teorija (lot. *conditio sine qua non*)⁵⁶. Teisės doktrinoje teigiama, kad be faktinio priežastinio ryšio, negali būti ir teisinio, tačiau aplinkybė, jog tam tikra veika yra faktinė padarinio priežastis, dar nesuponuoja išvados, jog egzistuoja ir teisinis priežastinis ryšys⁵⁷. Taigi antrojo etapo (teisinio priežastinio ryšio nustatymo) metu yra sprendžiama, ar konkrečioje situacijoje yra pripažįstamas teisiškai reikšmingas priežastinis ryšys, lemiantis asmens baudžiamosios atsakomybės ribas. Vadinasi, galima daryti išvadą, kad tokia priežastingumo nustatymo metodika neprieštarauja teisinei priežastinio ryšio sampratai.

Teisės literatūroje tokia priežastingumo nustatymo metodika daugiausia kritikuojama ne dėl savo specifikos (priežastinio ryšio dualizmo, dviejų lygiagrečių priežastinio ryšio nustatymo etapų), o dėl taikomų teorijų⁵⁸. Manytina, kad viena didžiausių šios metodikos ydų yra ta, kad nustatinėjant faktinį priežastinį ryšį (jį suprantant gamtos mokslų prasme), vadovujamasi vienintele priežastinio ryšio teorija, t. y. „bet dėl“ (angl. „*but for*“) testu. Teisės doktrinoje teigiama, kad ši teorija reikalauja turėti tikslų mokslinių (techninių) žinių apie priežastinį ryšį, todėl apie priežastingumą „[...] nesuteikia jokių naujų žinių, o pasitarnauja vien tik kaip pseudopagrindimas“⁵⁹. Taigi, remiantis vien šia teorija, teigti, kad egzistuoja faktinis priežastinis ryšys, kuris šiuo atveju suprantamas kaip techninis priežastingumas, yra netikslu, kadangi tokio ryšio nustatymas reikalauja specialių (ekspertinių), atitinkamos mokslo srities, žinių. Pažymėtina,

⁵⁴ Pvz., taikomos ekvivalentinio, adekvataus, reikšmingo ir kt. priežastinio ryšio teorijos. Žr.: Wessels, J., *supra* note 17, p. 68–73.

⁵⁵ Heaton, R., *supra* note 16, p. 25. Be to, ši metodika taikoma ne tik baudžiamojoje, bet ir civilinėje teisėje. Plačiau: Elliot, C.; Quinn, F. *Tort Law*. Third Edition. London: Longman, 2001, p. 92–104.

⁵⁶ Plačiau apie ekvivalentinio priežastinio ryšio teoriją žr.: šio darbo 2 skyriaus 1 dalį, p. 19–25.

⁵⁷ Herring, J. *Criminal Law*. Second Edition. New York: Oxford University Press, 2006, p. 102.

⁵⁸ Plačiau: Stewart, J. G. Overdetermined Atrocities. *Journal of International Criminal Justice*. 2012, 10: 1203.

⁵⁹ Murmann, U., *supra* note 10, p. 288.

kad šie trūkumai yra bendri apskritai visoms metodikoms, kadangi jų pagrindą ir sudaro taikomos priežastinio ryšio teorijos. Vis dėlto, vadovaujantis vokiškąja priežastingumo nustatymo metodika, galima būtų teigti, kad bendrosios teisės tradicijos valstybėse vyraujantis priežastinio ryšio nustatymas yra netikslus, kadangi teisinis priežastinis ryšys (Vokietijoje – „objektyvus padarinių inkriminavimas“) apima faktinį priežastinį ryšį, o jų negalima gretinti. Tačiau, kaip jau buvo minėta, manytina, kad toks suvokimas pats savaime nėra ydingas, tačiau perteklinis, kadangi iš esmės niekaip nepalengvina priežastinio ryšio nustatymo.

Lietuvos Respublikos baudžiamojoje teisėje teigiama, kad priežastinio ryšio nustatymas susideda iš dviejų etapų:

1) būtinios padarinių kilimo sąlygos nustatymo. Šio etapo metu tiriama, ar asmeniui (asmenims) nepadarius baudžiamajame įstatyme aprašytos pavojingos veikos (veikų), kiltų konkretūs padariniai;

2) priežastinio ryšio pobūdžio nustatymo. Šio etapo metu sprendžiama, ar priežastinis ryšys yra būtinasis ar atsitiktinis.⁶⁰

Kaip matyti, pirmojo etapo metu yra taikoma ekvivalentinio priežastinio ryšio teorija (lot. *conditio sine qua non*) arba, kitaip tariant, „bet dėl“ (angl. „*but for*“) testas. Pasak V. Piesliako, „[...] būtinios padarinių kilimo sąlygos taisyklės nustatymas dar galutinai nenulemia priežastinio ryšio klausimo konkrečioje byloje. Dažniausiai šis testas tik priartina prie išvados apie priežastinį ryšį“⁶¹. Taigi iš esmės antrasis priežastinio ryšio etapas, kurio metu tiriamas priežastinio ryšio pobūdis, lemia baudžiamosios atsakomybės ribas, nebent jau pirmojo etapo metu pripažįstama, kad asmens pavojinga veika nėra būtina padarinių kilimo sąlyga.

Kaip jau buvo minėta, priežastinio ryšio pobūdžio nustatymas – tai nustatymas, ar priežastinis ryšys yra būtinasis ar atsitiktinis. Anot V. Piesliako, būtinasis priežastinis ryšys yra dėsningas, t. y. tam tikra veika dažniausiai sukelia tam tikrus padarinius. Anot minėto autoriaus, būtinasis priežastinis ryšys yra iš anksto numatomas, kadangi žmogus, atsižvelgdamas į gyvenimo patirtį, gali pažinti gamtos ir visuomenės dėsnius.⁶² Šios būtino priežastinio ryšio savybės skiria jį nuo atsitiktinio priežastinio ryšio, kuris, pasak V. Piesliako, yra „[...] nebūdingas, nedėsningas vidinis reiškinių ryšys, kai per daugkartinius bandymus veika paprastai nesukelia mus dominančių padarinių, tačiau tam tikromis, retomis, o gal net nepasikartojančiomis sąlygomis, prisidėjus kažkokiai papildomai aplinkybei, padaryta veika gali sukelti pavojingų padarinių“⁶³. Šie teiginiai

---

⁶⁰ Piesliakas, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė*, supra note 6, p. 295–296, 306–307.

⁶¹ *Ibid.*, p. 306.

⁶² *Ibid.*, p. 306–307.

⁶³ *Ibid.*, p. 307.

suponuoja išvadą, kad antrojo priežastingumo nustatymo etapo metu yra vadovujamasi adekvataus priežastinio ryšio teorijos (vok. *Adäquanztheorie*)⁶⁴ postulatais.

Nepaisant galimos kritikos minėtų teorijų atžvilgiu, apie kurias plačiau bus kalbama kituose šio tyrimo skyriuose, pati metodika, manytina, yra ydinga keliais aspektais. Visų pirma teisės doktrinoje pripažįstama, kad natūralistinis priežastingumas turi būti aiškiai atskirtas nuo tolesnio teisinio priežastingumo vertinimo⁶⁵, kadangi tai padeda ne tik aiškiau suprasti tiriamą reiškinių, bet ir prisideda prie nuoseklesnio šio nusikalstamos veikos sudėties elemento aiškinimo ir taikymo baudžiamosiose bylose. Preziumuojant, kad galutinis tikslas yra teisinis priežastinio ryšio įvertinimas, minėtoji metodika nepateikia aiškaus atsakymo, kokį vaidmenį priežastingumo nustatyme vaidina faktinis (techninis, natūralistinis) priežastinis ryšys. Darant prielaidą, kad pirmojo etapo metu (būtinios padarinių kilimo sąlygos nustatymas), analogiškai kaip ir bendrosios teisės tradicijos šalyse, yra nustatinėjamas faktinis priežastinis ryšys, tampa neaišku, kodėl antrojo etapo metu yra taikoma vienintelė priežastinio ryšio teorija, kuri ir lemia teisinio priežastinio ryšio vertinimą. Kaip teisingai pastebi E. Rozenbergienė, „įstatymai, galiojantys Lietuvos Respublikoje, nedraudžia priežastinio ryšio nustatymui panaudoti kitas teorijas“⁶⁶, be to, iš prieš tai aptartų bendrosios teisės tradicijos šalyse ir Vokietijoje taikomų metodikų matyti, kad sprendžiant apie teisiškai reikšmingo priežastinio ryšio egzistavimą paprastai atsižvelgiama į kelis aspektus. Taigi nors atitinkamose šalyse ir vyrauja tam tikros priežastingumo nustatymo teorijos, tačiau jomis neapsiribojama: bendrosios teisės tradicijos šalyse, kalbant apie teisinį priežastinį ryšį, atsižvelgiama į „nepakankamai artimo“ (angl. *inadequately proximate*), „per daug nutolusio“ (angl. *too remote*), „esminio veiksnio“ (angl. *substantial factor*), „priežastinio ryšio nutrūkimo“ (lot. *novus actus interveniens*) ir kt. priežastingumo koncepcijas⁶⁷; Vokietijoje „objektyvaus padarinių inkriminavimo“ (vok. *objektive Zurechnung*) metu atsižvelgiama į apsauginius normas tikslus, rizikos padidėjimo teoriją, asmeninės atsakomybės teoriją ir t. t.⁶⁸

Be to, ši Lietuvos baudžiamojoje teisėje vyraujanti metodika sukelia keblumų diferencijuojant priežastingumo nustatymą skirtingose bylose, pvz., bylose, kuriose pavojinga veikia pasireiškia fiziniu poveikiu ir bylose, kuriose veikia pasireiškia teisės aktų reikalavimų pažeidimu, kadangi suponuoja išvadą, kad minėti du etapai (iš esmės – dvi priežastinio ryšio teorijos) yra visais atvejais privalomi. Kadangi skiriasi nusikalstamos veikos pobūdis, manytina, kad priežastingumo supratimas *inter alia* gali skirtis ir atskirų kategorijų bylose, todėl metodika,

⁶⁴ Lietuvos teisės literatūroje ši teorija kartais dar vadinama „būtinios pasekmės teorija“. Žr.: Mikelėnas, V., *supra* note 2, p. 201. Plačiau apie adekvataus priežastinio ryšio teoriją žr.: šio darbo 2 skyriaus 2 dalį, p. 26–29.

⁶⁵ Murmann, U., *supra* note 10, p. 285.

⁶⁶ Rozenbergienė, E., *supra* note 3, p. 83.

⁶⁷ Stewart, J. G., *supra* note 58, p. 1203; Colvin, E. Causation in Criminal Law. *Bond Law Review*. 1989, 1 (2): 258–270.

⁶⁸ Wessels, J., *supra* note 17, p. 74–80.

numatanti viso labo dvi ir privalomas priežastinio ryšio teorijas, apsunkina priežastingumo nustatymą baudžiamosiose bylose.

Aukščiau nurodyta priežastingumo nustatymo metodika Lietuvos Respublikos teismų praktikoje vyrauja nagrinėjant baudžiamąsias bylas, tačiau Lietuvos civilinėje teisėje remiamasi bendrosios teisės tradicijos šalyse paplitusia priežastingumo nustatymo metodika, t. y. skiriamas faktinis ir teisinis priežastinis ryšys. Taikant civilinę atsakomybę, priežastinis ryšys nustatinėjamas tarp neteisėtų veiksmų ir žalos (nuostolių). Civilinės teisės doktrinoje teigiama, kad teisiškai reikšmingas yra toks priežastinis ryšys, kai „[...] dėl asmens veiksmų žalos atsiradimo galimybė virsta tikrove arba neigiamų pasekmių abstrakti galimybė – konkrečia galimybė“⁶⁹. Be to, civilinėje teisėje pripažįstamas tiek tiesioginis, tiek netiesioginis (pvz., tais atvejais, kai atsakomybė nustatyta asmenims, privalantiems prižiūrėti žalą padariusį asmenį) priežastinis ryšys, o priežastingumo suvokimas ir nustatymas gali skirtis sutartinės ir deliktinės atsakomybės atvejais⁷⁰. Taigi priežastingumo supratimas varijuoja ne tik tarp teisės šakų, bet ir tarp konkrečioje teisės šakoje egzistuojančių institutų, kadangi kiekvienas jų pasižymi tam tikra specifika.

Vis dėlto, kaip teigiama civilinės teisės moksle, „[...] teismų praktikoje tiesiogiai nesivadovaujama nė viena priežastinio ryšio teorija. Pagal atsakomybės prigimtį ir bylos aplinkybes nustatomas konkretus priežastinis ryšys, būtinas civilinei atsakomybei, atsižvelgiant į sąžiningumo, teisingumo ir protingumo reikalavimus“⁷¹. Tokios pozicijos iš esmės laikomasi ir teismų praktikoje, pvz., Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra nurodęs, kad „[...] priežastinio ryšio nustatymo civilinėje byloje procesą sąlygiškai galima padalyti į du etapus. Pirmame etape, naudojant *conditio sine qua non* testą (ekvivalentinio priežastinio ryšio teorija), nustatomas faktinis priežastinis ryšys. Šiame etape sprendžiama, ar žalingi padariniai kyla iš neteisėtų veiksmų, t. y. nustatoma, ar žalingi padariniai būtų atsiradę, jeigu nebūtų buvę neteisėto veiksmo. Antrame etape nustatomas teisinis priežastinis ryšys, kai sprendžiama, ar padariniai teisiškai nėra pernelyg nutolę nuo neteisėto veiksmo (deliktinės atsakomybės ribas siaurinant priežastinio ryšio teorija). Nustatant teisinį priežastinį ryšį reikia įvertinti atsakovo, jeigu jis elgtųsi kaip protingas ir apdairus asmuo, galimybę neteisėtų veiksmų atlikimo metu numatyti žalos atsiradimą, neteisėtais veiksmais pažeistos teisės ar teisėto intereso prigimtį ir vertę bei pažeisto teisinio reglamentavimo apsauginį tikslą“⁷². Kaip matyti, Lietuvos civilinėje teisėje vyraujanti priežastingumo nustatymo metodika antrajame etape (teisinio priežastinio ryšio nustatyme) neapsiriboja viena priežastinio ryšio teorija, lemiančia civilinės atsakomybės ribas, kas leidžia

⁶⁹ Ambrasienė, D., *et al.* Civilinė teisė: Prievolių teisė. 3-oji laida. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2006, p. 185.

⁷⁰ *Ibid.*, p. 185–187.

⁷¹ *Ibid.*, p. 187.

⁷² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. lapkričio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-345/2007.

teisės aiškintojui ir taikytojui tinkamai motyvuoti savo sprendimą ir atsižvelgti į įvairius teisinei atsakomybei nustatyti reikšmingus aspektus.

Taigi aukščiau apibūdintos priežastinio ryšio nustatymo metodikos turi tiek privalumų, tiek trūkumų. Pažymėtina, jog Vokietijoje, bendrosios teisės tradicijos šalyse ir Lietuvos civilinėje teisėje vyraujančios metodikos aiškiai atskiria faktinį (natūralistinį, techninį) priežastingumą nuo teisinio, ko pasigendama Lietuvos baudžiamojoje teisėje. Manytina, kad toks išskyrimas yra būtinas, kadangi leidžia pagrįsti priežastinio ryšio specifiką baudžiamojoje teisėje, tinkamai atskiriant jį nuo gamtos moksluose ir filosofijoje vartojamų priežastingumo sampratų. Vis dėlto, autoriaus nuomone, nustatant faktinį (techninį) priežastinį ryšį turi būti vadovujamasi atitinkamos mokslo srities žiniomis. Šio etapo metu svarbiausia atsakyti į klausimą, ar konkrečiu laiku įvykęs konkretus įvykis, dėl kurio galimai kilo tam tikri padariniai, yra atliktas konkretaus asmens. Pvz., jei nustatoma, kad asmuo A mirė po to, kai suvalgė užnuodyto maisto, svarbu nustatyti, kada, kiek, kokių nuodų ir t. t. įpylė asmuo B, taip pat koks šių nuodų poveikis, ar tokio nuodų kiekio pakanka mirčiai sukelti ir pan. Todėl, manytina, kad šios faktinės aplinkybės galėtų būti konstatuojamos ir įrodinėjamos visomis Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso⁷³ (toliau – ir LR BPK) numatytomis priemonėmis, nebūtinai vadovaujantis ekvivalentinio priežastinio ryšio teorija.

Aplinkybė, jog asmens pavojinga veika faktiškai prisidėjo prie padarinių atsiradimo, dar nesuponuoja išvados, kad toks asmens elgesys pasiekė baudžiamajai atsakomybei reikalingą pavojingumą. Todėl, manytina, kad priežastinį ryšį, kaip nusikalstamos veikos sudėties elementą, suvokiant baudžiamosios teisės mokslo kontekste, teisinio priežastinio ryšio nustatymo etapo metu svarbiausia atsakyti į klausimą, ar už faktiškai asmens padarytą pavojingą veiką, kuri turėjo įtakos pavojingų padarinių atsiradimui, asmuo gali būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn ir kokia apimtimi, t. y. už baigtą nusikalstamą veiką ar pasikėsinimą? Faktinis priežastingumas dar nenulemia teisinio priežastingumo, todėl faktiniai duomenys turi būti vertinami per teisės prizmę, o šio vertinimo rezultatas – tai konstatavimas, ar yra priežastinis ryšys tarp pavojingos veikos ir baudžiamajame įstatyme numatytų padarinių, ar jo nėra. Vis dėlto šio etapo metu nederėtų prisirišti prie vienos priežastinio ryšio teorijos. Priežastinio ryšio sampratos aiškinimas baudžiamosios teisės kontekste įgalina taikyti kelias priežastinio ryšio nustatymo taisykles, atsižvelgiant į konkrečių priežastinio ryšio teorijų (taisyklių) turinį ir į nusikalstamos veikos pobūdį.

---

⁷³ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 37–1341.

2. PRIEŽASTINIO RYŠIO TEORIJOS

Nepaisant to, kuria priežastinio ryšio nustatymo metodika bus vadovaujama, visos jos susijusios su tam tikrų teorijų (taisyklių) taikymu, todėl toliau šiame darbe bus analizuojamas jų turinys, privalumai ir trūkumai. Teorija – tai abstraktus, mokslinis reiškinių aiškinimas arba mokslo ar jo srities teiginių sistema⁷⁴, o taisyklė – tai teiginys, kuriuo reiškiamas dėsnis, principas, norma, savybė ir pan.⁷⁵ Lietuvos teisės doktrinoje priimta priežastiniam ryšiui nustatyti naudojamus metodus vadinti „priežastinio ryšio teorijomis“, tačiau, manytina, kad ne klaida yra vartoti ir taisyklės sąvoką, kadangi ne visi metodai atitinka aukštą mokslinio sistemiškumo lygį. Ekvivalentinio, adekvataus ir kt. darbe analizuojamoms priežastinio ryšio teorijoms apibūdinti galima išskirti keletą pagrindinių teiginių, kurie ir sudaro šių teorijų esmę, o kai kurių kitų metodų turinys iš esmės nusakomas pačia sąvoka, pvz., „tiesioginis priežastinis ryšys“, „per daug nutolęs priežastinis ryšys“, „artimiausia priežastis“, „rizikos padidėjimas“ ir pan. Kadangi kai kurios taisyklės lemiamą reikšmę suteikia konkrečiam reiškiniui, apibendrintai jas galima įvardinti kaip konkrečias priežastis individualizuojančius priežastinio ryšio nustatymo metodus, todėl toliau darbe „teorijos“ ir „taisyklės“ sąvokos bus vartojamos kaip sinonimai.

2. 1. Ekvivalentinio priežastinio ryšio teorija

Ekvivalentinio priežastinio ryšio (lot. *conditio sine qua non*; angl. „*but for*“; vok. *Äquivalenztheorie*) teorija yra viena populiariausių ir plačiai taikoma ne tik bendrosios teisės tradicijos šalyse ir Vokietijoje, bet ir Lietuvoje. Ši teorija susiformavo XIX a. Vokietijoje ir vėliau paplito Austrijoje, Olandijoje, Skandinavijos šalyse, Šveicarijoje, o žymiausi šios teorijos pradininkai yra Maximilian von Buri, Franz Ritter von Liszt ir kt.⁷⁶ Tačiau, anot kai kurių teisės mokslininkų, šios teorijos „tėvu“ turėtų būti laikomas Julius Anton Glaser, kuris pirmasis ją aprašė savo darbe „*Abhandlungen aus dem österreichischen Strafrecht*“ [„*Essays from the Austrian Criminal Law*“], o M. von Buri šią teoriją išpopuliarino, nors niekada nepripažino J. A. Glaser indėlio⁷⁷.

---

⁷⁴ Keinys, S. (vyr. redaktorius), et al. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas: šeštas (trečias elektroninis) leidimas* [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2006; internetinė versija, 2011 [žiūrėta 2015-09-30]. <<http://dz.lki.lt>>

⁷⁵ *Ibid.*

⁷⁶ Abramavičius, A., et al., *supra* note 7, p. 181.

⁷⁷ Sousa Mendes, P.; Carmo, J., *supra* note 50, p. 208; Wessels, J., *supra* note 17, p. 69.

Ekvivalentinio priežastinio ryšio teorija teisės literatūroje dar vadinama sąlygos teorija (angl. *Theory of Condition*; vok. *Bedingungstheorie*)⁷⁸, kadangi vienas pagrindinių jos teiginių yra toks: „[...] priežastis (baudžiamosios teisės prasme) – tai bet kuri padarinio sąlyga, be kurios padarinys tokiu pavidalu nebūtų atsiradęs“⁷⁹. Taigi, jei egzistuoja kelios sąlygos, lėmusios padarinio atsiradimą, visos jos tarpusavyje yra lygiavertės, t. y. ekvivalentinės, todėl visos šios sąlygos yra atsiradusių padarinių priežastys.

Anot J. Wessels, taikant minėtąją teoriją „visų svarbiausia – priežastinis ryšys tarp faktinės įvykio eigos ir konkretaus padarinio“⁸⁰, todėl galima daryti išvadą, kad ši teorija skirta nustatyti faktinį (natūralistinį) priežastinį ryšį. Ši teiginį taip pat suponuoja ir tai, kad, kaip jau buvo minėta, būtent ekvivalentinio priežastinio ryšio teorija bendrosios teisės tradicijos šalyse pasitelkiama faktinio priežastingumo nustatymo etape. Vis dėlto toks šios teorijos suvokimas sukelia problemų, kurių, manytina, nebūtų ekvivalentinio priežastinio ryšio teoriją suprantant baudžiamosios teisės kontekste, t. y. kaip metodą, skirtą nustatyti teisinį priežastinį ryšį.

Visų pirma ekvivalentinio priežastinio ryšio teoriją suprantant kaip faktinio (techninio, natūralistinio) priežastingumo nustatymo metodą, į priežastingumo vertinimą neišvengiamai turėtų patekti ir visos aplinkybės (sąlygos), turėjusios įtakos padarinių atsiradimui, nepaisant to, kad ne visos jos yra susijusios su baudžiamojo įstatymo specialiosios dalies straipsnio dispozicijoje numatyta nusikalstama veika. Anot J. G. Stewart, griežtas minėtos teorijos taikymas privestų prie absurdiškos argumentacijos (lot. *reductio ad absurdum*), kai būtų galima pripažinti, kad nusikalstamą veiką padariusio asmens mama priežastiniu ryšiu susijusi su nusikalstama veika, kadangi, jei ji nebūtų pagimdžiusi savo vaiko, jis nebūtų padaręs nusikalstamos veikos⁸¹. Todėl priežastinio ryšio teorijas suprantant baudžiamosios teisės kontekste, kvalifikuojant veiką pagal konkretų baudžiamojo įstatymo specialiosios dalies straipsnį, inkriminuojami tik tokie veiksmai ir padariniai, kurie atitinka to straipsnio dispozicijoje numatytos pavojingos veikos ir padarinių turinį ir tik tarp šių elementų nustatinėjamas priežastinis ryšys. Minėtoje situacijoje, vaiko, kuris vėliau padaro nusikalstamą veiką, pagimdymas nėra pavojinga ir baudžiamojo įstatymo uždrausta veika, todėl ji neturi reikšmės nustatinėjant priežastinį ryšį. Tai reiškia, jog ekvivalentinio priežastinio ryšio teorija turi būti skirta nustatyti teisiškai reikšmingą priežastingumą.

Teiginio, jog ekvivalentinio priežastinio ryšio teorija padeda nustatyti faktinį priežastinį ryšį, klaidingumą *inter alia* suponuoja ir tai, kad mokslas ne visada gali pateikti tikslų paaiškinimą apie tam tikrą reiškinį. Tokia situacija kyla tada, kai, pvz., nėra duomenų apie vaistų neigiamą

⁷⁸ Ryu, P. K., *supra* note 11, p. 787; Sousa Mendes, P.; Carmo, J., *supra* note 50, p. 208.

⁷⁹ Wessels, J., *supra* note 17, p. 69.

⁸⁰ *Ibid.*, p. 70.

⁸¹ Stewart, J. G., *supra* note 58, p. 1202–1203.

poveikį⁸², nežinoma cheminė medžiaga, sukėlusį žalą⁸³, neišmanoma nustatyti, kas perdavė virusą⁸⁴ arba kuris šūvis buvo mirtinas⁸⁵ ir pan. Tokiu atveju iš esmės susiduriama su fakto, bet ne teisės, problema, kurią, be kita ko, nulemia ir tai, kad priežastinis ryšys ir jam nustatyti skirta teorija suprantamos ne baudžiamosios teisės kontekste. Tačiau net ir šiais atvejais teisės aiškintojas ir taikytojas privalo tinkamai išspręsti baudžiamosios atsakomybės taikymo klausimą, pvz., remdamasis kitomis priežastinio ryšio teorijomis.

Be to, anot E. Colvin, teisė tam tikrais atvejais pripažįsta priežastinio ryšio egzistavimą net ir tais atvejais, kai netenkinami būtiniosios padarinių kilimo sąlygos taisyklės (angl. „*but for*“ testo) reikalavimai ir priešingai – tam tikrais atvejais teisė gali ignoruoti priežastingumą, atitinkantį minėtąją taisyklę⁸⁶. Pvz., garsioje Jungtinių Amerikos Valstijų byloje *People v. Lewis* kaltinamasis šovė kitam žmogui į pilvo sritį, tačiau auka, suprasdama, kad patirtas sužalojimas yra mirtinas, pati persipjovė sau gerklę peiliu, kas būtent ir buvo tiesioginė mirties priežastis. Tačiau teismas atmetė kaltinamojo argumentus, jog šiuo atveju sprendžiama savižudybės byla, ir, ignoruodamas būtiniosios padarinių kilimo sąlygos taisyklę, kaltinamąjį pripažino sukėlusį kito žmogaus mirtį ir nuteisė jį už kito asmens gyvybės atėmimą.⁸⁷ Teisės doktrinoje ir teismų praktikoje taip pat galima aptikti atvejų, kuomet nustačius, jog pavojinga veika buvo būtina padarinių kilimo sąlyga, asmeniui ne visais atvejais kyla baudžiamoji atsakomybė, pvz., kurią laiką taikyta „metų ir vienos dienos“ taisyklė (angl. „*year and a day*“ rule), pagal kurią laikoma, kad mirtis nėra priežastiniu ryšiu susijusi su pavojinga veika, jei padariniai atsiranda praėjus vieneriems metams ir vienai dienai po pavojingos veikos padarymo⁸⁸.

Taigi teigiant, kad ekvivalentinio priežastinio ryšio teorija skirta nustatyti faktinį priežastingumą, tektų pripažinti, kad tam tikrais atvejais teisės taikytojas ir aiškintojas, siekdamas pagrįsti priežastinio ryšio egzistavimą, galėtų ignoruoti baudžiamajoje byloje surinktus faktinius duomenis apie nusikalstamos veikos padarymo aplinkybes. Be to, kaip jau buvo minėta, kai kuriose teisės sistemose taikoma dviejų etapų priežastingumo nustatymo metodika, t. y. iš pradžių

---

⁸² Vaistų „Contergan“ atvejis, kuomet buvo nežinoma apie jų neigiamą poveikį embriono vystymuisi (vaikai gimdavo deformuotomis galūnėmis). Žr.: Wessels, J., *supra* note 17, p. 69.

⁸³ Apie bylas, kuriose buvo sprendžiama, kokios cheminės medžiagos sukėlė žalą, plačiau žr.: Bohlander, M., *supra* note 9, p. 46–47.

⁸⁴ Vienoje iš Nyderlandų Karalystėje vykusioje byloje buvo bandoma atsakyti į klausimą, ar asmenys, užsikrėtę ŽIV virusu, buvo infekuoti kaltinamojo užkrėstomis adatomis ar savanoriškų nesaugių lytinių santykių metu, tačiau moksliniai tyrimai negalėjo pateikti aiškaus atsakymo. Plačiau: Witjens, E. Considering Causation in Criminal Law. *The Journal of Criminal Law*. 2014, 78: 175–176.

⁸⁵ Teisės literatūroje dažnai aptinkamas „šaudymo kuopos“ pavyzdys, kuomet į asmenį vienu metu paleidžiama salvė šūvių ir mediciniškai neišmanoma nustatyti, kuri kulka širdį pasiekė pirma ar visos vienu metu. Žr.: Murmann, U., *supra* note 10, p. 293.

⁸⁶ Colvin, E., *supra* note 67, p. 256–257.

⁸⁷ *People v. Lewis* 57 Pac 470 (1899) (Cal SC) (Cituota iš: *Ibid.*, p. 256).

⁸⁸ Taip pat į kai kurių valstybių baudžiamuosius įstatymus buvo įtrauktos ir kitos nuostatos, ribojančios asmenų patraukimą baudžiamajon atsakomybėn, pvz., taisyklė, pagal kurią asmuo, grindęs aplinkybes melagingais, neteisėtais įrodymais, kurių pagrindu kaltinamajam paskirta mirties bausmė, nebuvo laikomas sukėlusiu šio asmens mirtį. Plačiau: *Ibid.*, p. 256–257.

nustatomas faktinis priežastinis ryšys, o vėliau – teisinis. Kadangi teisės doktrinoje teigiama, kad be faktinio priežastinio ryšio, negali būti ir teisinio⁸⁹, tai pirmojo etapo metu nustačius, kad asmens veika nesusijusi faktiniu priežastiniu ryšiu su padariniais, apskritai užkertamas kelias pereiti prie teisinio priežastingumo įvertinimo. Priešingu atveju teisės aiškinimas taptų chaotiškas ir paradoksalus, t. y. viena vertus konstatuojama, kad faktiškai priežastingumo nėra, kita vertus – egzistuoja teisiškai reikšmingas priežastinis ryšys. Manytina, kad minėtų problemų galima būtų išvengti priežastingumą suprantant kaip *sui generis* reiškinių, t. y. priežastinio ryšio samprata baudžiamosiose bylose turi būti suprantama baudžiamosios teisės, o ne kitų mokslų, kontekste. Todėl, kaip jau buvo minėta, autorius laikosi nuomonės, kad faktinio priežastingumo nustatymo metu svarbiausia atsakyti į klausimą, ar konkrečiu laiku įvykęs konkretus įvykis, dėl kurio galimai kilo tam tikri padariniai, yra atliktas konkretaus asmens, o šios faktinės aplinkybės galėtų būti konstatuojamos ir įrodinėjamos visomis baudžiamojo proceso įstatymo numatytomis priemonėmis. Taip pat šio etapo metu svarbu išsiaiškinti, kokią įtaką padarinių atsiradimui turėjo konkreti veika techniniu požiūriu, o šie faktiniai duomenys turi būti vertinami per teisės prizmę. Šio vertinimo rezultatas – tai konstatavimas, ar yra priežastinis ryšys tarp pavojingos veikos ir baudžiamajame įstatyme numatytų padarinių, ar jo nėra. Tokiu būdu galima ne tik konceptualiai atskirti techninį ir teisinį priežastingumą, bet ir išvengti paradokso, kuomet vieno etapo metu nepripažintas priežastingumas, kito etapo metu jau būtų įvardijamas kaip priežastinis ryšys ir atvirkščiai.

Taigi ekvivalentinio priežastinio ryšio teorija iš esmės nepadeda nustatyti faktinio priežastingumo, bet tai nereiškia, kad ši teorija negali būti pasitelkiama nustatinėjant teisiškai reikšmingą priežastinį ryšį. Manytina, kad ši teorija iš esmės tinkama tais atvejais, kai padarinius sukelia arba jų atsiradimui turi įtakos kelios pavojingos veikos ir yra faktiškai nustatytas kiekvienos iš jų poveikis. Pvz., A tyčia šauna C į pilvo sritį, nuo ko šis vėliau miršta, o B asmeniui C tyčia šauna į koją, tuo sukeldamas sveikatos sutrikdymą, arba A, B ir C smūgiuoja aukai į įvairias kūno vietas, tačiau žmogus miršta ne nuo konkreto smūgio, o nuo sužalojimų visumos ir t. t. Pirmuoju atveju, vadovaujantis ekvivalentinio priežastinio ryšio teorija, galėtume teigti, kad B veika nebuvo būtinoji padarinių kilimo (mirties) sąlyga, todėl jo negalima kaltinti nužudymu, tačiau galima patraukti baudžiamojon atsakomybėn už sveikatos sutrikdymą. Antruoju atveju – kadangi žmogus faktiškai mirė nuo smūgių visumos, vadovaujantis ekvivalentinio priežastinio ryšio teorija, visos šios pavojingos veikos yra ekvivalentinės, todėl būtų laikomos žmogaus mirties priežastimi.

---

⁸⁹ Herring, J., supra note 57, p. 102.

Nepaisant to, kad ekvivalentinio priežastinio ryšio teorija siekiama nustatyti būtiną padarinių kilimo sąlygą, *conditio sine qua non* taisyklė iš esmės netinkama situacijose, kuomet padarinius sukelia kelios sąlygos, kurių kiekviena atskirai yra pakankama konkrečioms padariniams atsirasti. Anot J. Wessels, „jeigu A ir B kiekvienas atskirai į C gėrimą įdeda mirtiną tų pačių nuodų dozę, C nuo to miršta, tai, pvz., dėmesio nekreipimas arba į A, arba į B elgesį padarinių nepašalina. Tai būtų padarinys be priežasties ir veika be kaltininko“⁹⁰, kadangi tektų pripažinti, kad nei A, nei B veiksmai nebuvo būtina padarinių kilimo sąlyga, kadangi atmetus kurio nors iš jų veiksmus, padariniai vis tiek būtų atsiradę. Šią problemą taip pat iliustruoja jau minėtasis „šaudymo kuopos“ pavyzdys, kuomet į asmenį vienu metu paleidžiama salvė šūvių ir neįmanoma nustatyti, kuri kulka širdį pasiekė pirma ar visos vienu metu, todėl, anot U. Murmann, tokiu atveju mirties sukėlimu negalima kaltinti nė vieno šaulio⁹¹. Tokią išvadą suponuoja tai, kad šioje situacijoje neišku, kurio šaulio šūvis buvo būtinoji padarinių kilimo sąlyga, o baudžiamojoje teisėje priimta laikytis principo, kad visos abejonės, kurių neįmanoma pašalinti, vertinamos kaltinamojo naudai (lot. *in dubio pro reo*). Be to, reikia turėti omeny ir baudžiamojo įstatymo specialiosios dalies konkretaus straipsnio dispozicijoje įtvirtintą ginamą vertybę, pvz., nužudymas yra nusikalstama veika, nukreipta prieš žmogaus gyvybę. Todėl, nustačius, kad konkreti kulka širdį pasiekė pirmiau už kitas, tik ją iššovęs asmuo galėtų būti kaltinamas nužudymu, kadangi neįmanoma nužudyti jau negyvo asmens. Vis dėlto sutiktina su U. Murmann nuomone, kad minėtoji situacija galėtų būti sprendžiama pasitelkiant bendrininkavimo institutą, t. y. šauliai gali būti patraukti baudžiamojon atsakomybėn už nužudymą kaip bendravykdytojai⁹², kadangi nusikalstama veika padaryta bendromis kelių asmenų pastangomis.

Siekiant pašalinti minėtąjį *conditio sine qua non* taisyklės trūkumą, sąlygos teorija buvo praplėsta numatant, kad „kiekviena iš kelių sąlygų sukelia padarinių, jei bet kurios iš jų pakanka padariniams atsirasti, o jei nė vienos iš jų nėra – nėra ir padarinių“⁹³. Tai reiškia, jog, pagal *conditio sine qua non* taisyklę, visos sąlygos, be kurių padarinys nebūtų atsiradęs, yra ekvivalentinės, todėl visos jos laikomos padarinių kilimo priežastimis. Tačiau, anot P. K. Ryu, toks požiūris nėra pripažįstamas net ir tiksliuosiuose moksluose, kurių teiginiais bando remtis minėtoji teorija, kadangi, jei mokslas užims neutralią poziciją vertės atžvilgiu, jis negalės nei vienos priežasties įvardinti kaip lygiavertės⁹⁴. Taigi, vadovaujantis ekvivalentinio priežastinio ryšio teorija, iš esmės daugeliu atveju formaliai pripažįstamas priežastinio ryšio egzistavimas, todėl ši teorija ne visada padeda „išgryninti“ teisiškai reikšmingą priežastingumą.

⁹⁰ Wessels, J., *supra* note 17, p. 69.

⁹¹ Murmann, U., *supra* note 10, p. 292.

⁹² *Ibid.*, p. 293.

⁹³ Wessels, J., *supra* note 17, p. 69.

⁹⁴ Ryu, P. K., *supra* note 11, p. 787–788.

Teisės literatūroje ekvivalentinio priežastinio ryšio teorija kritikuojama dar ir dėl to, kad į priežastingumo vertinimą įtraukia hipotetines priežastis⁹⁵. Anot V. Piesliako, „būtinios sąlygos taisyklė nustatoma eliminuojant iš situacijos paeiliui kiekvieną galimą padarinių atsiradimo sąlygą, t. y. kiekvieną nustatytą pavojingą veiką, kuri iš principo galėtų turėti įtakos padariniams kilti, ir paliekant visas kitas tikėtinas padarinių kilimo sąlygas“⁹⁶. Pvz., jei du asmenys pasiruošę šauti į auką, tačiau iššauna tik pirmasis, būtų absurdiška teigti, kad pirmojo asmens šūvis nėra būtinoji padarinių kilimo sąlyga, t. y. aukos mirties priežastis, kadangi auka vis tiek būtų mirusi nuo antrojo kaltininko paleistos kulkos⁹⁷ arba nelegalių ginklų tiekėjas, kurio veika turėjo įtakos tam tikrų padarinių kilimui, negali pasiteisinti tuo, jog šiuos ginklus vis tiek būtų tiekęs kitas asmuo⁹⁸ ir pan. Todėl, kaip teisingai teigia J. Wessels, „ta aplinkybė, kad socialiai žalingi padariniai vėliau vis tiek būtų atsiradę dėl kitų įvykių ir kitu būdu, realiai padaryto poelgio priežastingumo nepašalina“⁹⁹. Be to, būtina atsižvelgti ir į tai, kad baudžiamojoje byloje yra nagrinėjamas konkretus atvejis, todėl, nustatinėjant teisiškai reikšmingą priežastingumą, teisės aiškintojas ir taikytojas tiria ne apskritai visos galimos priežastingumo vystymosi sekos variacijas, o tik tas, kurios realiai pasireiškė ir kurias norima įvertinti baudžiamosios atsakomybės kontekste. Tačiau hipotetines priežastis reikia skirti nuo alternatyvių priežasčių, t. y. tokie atvejai, kai padarinių kilimas yra siejamas su keliomis sąlygomis, kurios realiai (ne hipotetiškai) pasireiškia ir turi įtakos padarinių atsiradimui.

Siekiant iliustruoti minėtus teiginius, panagrinėkime kelis teisės literatūroje aptinkamus pavyzdžius ir jų vertinimą: „norintį į užsienį pabėgti B iki pat lėktuvo persekioja A ir ten jį nušauna. Lėktuvas, į kurį B buvo nusipirkęs bilietą, pakilęs nukrinta į jūrą; nieko po šios nelaimės neišlieka gyvo. Priežastiniam ryšiui tarp A elgesio ir B mirties vėlesnė lėktuvo katastrofa neturi jokios reikšmės. Negali būti keliami klausimo, ar B būtų iš viso (kažkaip) miręs. Svarbu tai, ar konkretaus padarinio (= mirties) dėl šūvio nebūtų buvę, jeigu A nebūtų šovęs. Teisingai keliant klausimą, priežastingumas neabejotinas. B tokiu būdu ir tą akimirką be šio A poelgio nebūtų miręs“¹⁰⁰. Visų pirma svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad situacijoje yra dvi realios priežastingumo vystymosi variacijos: B miršta nuo A šūvio prieš pat įsėdamas į lėktuvą ir lėktuvas, kuriuo būtų skridęs B, neišvengiamai nukrenta į jūrą, po ko miršta visi jame skridę keleiviai. Taigi, jei B nebūtų nušautas, jis vis tiek būtų miręs, kadangi iš situacijos matyti, jog B jau buvo bepatenkęs į lėktuvą. Tačiau pažymėtina, kad B miršta pirmiau nei lėktuvas nukrenta į jūrą, taigi, vertinant baudžiamosios teisės kontekste, nuo šio momento jau yra padaryta baigta nusikalstama veika,

⁹⁵ Bohlander, M., *supra* note 9, p. 46–47; Murmann, U., *supra* note 10, p. 288–290.

⁹⁶ Piesliakas, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė*, *supra* note 6, p. 296.

⁹⁷ Plačiau: Bohlander, M., *supra* note 9, p. 47.

⁹⁸ Murmann, U., *supra* note 10, p. 289.

⁹⁹ Wessels, J., *supra* note 17, p. 70.

¹⁰⁰ *Ibid.*

kurios kaltininkas yra A. Kadangi baudžiamoji teisė atitinkamas vertybes (šiuo atveju – žmogaus gyvybę) gina net ir tada, kai joms grėsmę gali sukelti keli pavojaus šaltiniai, todėl visos kitos priešastingumo variacijos nepašalina A baudžiamosios atsakomybės už realiai sukeltus padarinius.

Kitas teisės doktrinoje aptinkamas pavyzdys būtų toks: D tyčia nustumia X nuo 102 pastato aukšto. X krentant žemyn, A šauna jam į galvos sritį, nuo ko X miršta dar bekrisdamas. Jei teigtume, kad A yra kaltas dėl X nužudymo, kyla klausimas, kaip vertinti D poelgį? Viena vertus, D poelgis neabejotinai būtų sukėlęs X mirtį, kita vertus, teigti, kad D veika yra X mirties priežastis, tai tas pats, kas teigti, jog A nešovė į X.¹⁰¹ Šioje situacijoje, kaip ir prieš tai minėtoje, susiduriama su dviem realiomis priešastingumo variacijomis: X, nustumtas D nuo 102 aukšto, neabejotinai būtų miręs, ir X miršta nuo A paleisto šūvio į galvos sritį. Abu scenarijai hipotetiškai sukelia X mirtį, tačiau svarbiausia yra tai, kad realiai veika yra baigta ne nuo tada, kai D pastumia X, o nuo tada, kai A šauna X į galvos sritį. Todėl būtent A kyla baudžiamoji atsakomybė už baigtą nusikalstamą veiką, o D gali būti inkriminuojamas pasikėsinimas nužudyti. Teigiant, kad D nužudė X, susidurtume su absurdiška situacija, kuomet tektų konstatuoti, jog X buvo nužudytas du kartus¹⁰². Vis dėlto būtina pažymėti, kad išlieka galimybė abiem asmenims inkriminuoti baigtą nusikalstamą veiką. Jei byloje bus nustatyta, kad asmenys nusikalstamą veiką padarė kaip bendravykdytojais (pvz., D susitarė su A, kad pirmasis auką nustums nuo pastato tam, kad antrasis galėtų į jį šauti), tai bendrininkavimo institutas įgalina abu juos patraukti baudžiamojon atsakomybėn už baigtą nusikalstamą veiką. Tačiau, jei teigsime, kad antrasis asmuo šauna nepriklausomai nuo pirmojo veiksmų, tai pirmajam asmeniui baudžiamoji atsakomybė turėtų kilti tik kaip už pasikėsinimą nužudyti. Teisės literatūroje ši taisyklė įvardijama kaip „priežastinio ryšio nutrūkimas“ (lot. *novus actus interveniens*)¹⁰³.

Ekvivalentinio priežastinio ryšio teorijos analizė suponuoja išvadą, kad ši teorija nėra skirta grynai faktiniam priešastingumui nustatyti, o vien jos taikymas ne visada leidžia išskirti teisiškai reikšmingą priežastinį ryšį. Vis dėlto laikantis nuomonės, kad visos priežastinio ryšio teorijos turi būti aiškinamos baudžiamosios teisės kontekste, galima teigti, kad, atsižvelgiant į nusikalstamos veikos pobūdį, teisės aiškintojui ir taikytojui neužkertamas kelias taikyti ir kitas priešastingumo nustatymo taisykles. Taigi ekvivalentinio priežastinio ryšio teoriją gali papildyti kitos priešastingumo nustatymo taisyklės (pvz., *novus actus interveniens*), o tam tikrais atvejais sąlygos teorijos galima apskritai atsisakyti (pvz., kai moksliniai metodai negali pateikti tikslaus paaiškinimo apie tam tikrą reiškinį) ir vietoje jos taikyti kitus priešastingumo nustatymo metodus.

¹⁰¹ Ryu, P. K., *supra* note 11, p. 797.

¹⁰² Taip pat žr.: *Ibid.*, p. 799.

¹⁰³ Wessels, J., *supra* note 17, p. 71. Plačiau apie *novus actus interveniens* teoriją: šio darbo 2 skyriaus 3 dalis, p. 29–33.

2. 2. Adekvataus priežastinio ryšio teorija

Adekvataus priežastinio ryšio teorija (angl. *Theory of Adequate Cause*; vok. *Adäquanztheorie*) yra kitas, vienas labiau paplitusių, priežastingumo nustatymo metodų, taikomų ne tik baudžiamojoje, bet ir civilinėje teisėje¹⁰⁴. Pagal šią teoriją, priežastimis galima laikyti tik tokias sąlygas, kurios paprastai, t. y. atsižvelgiant į gyvenimišką patirtį, sukelia atitinkamus padarinius arba padidina galimybes šiems padariniams atsirasti¹⁰⁵. Anot J. Wessels, pagal šią teoriją, „[...] priežastinis ryšys neegzistuoja tada, kai padariniai atsiranda dėl netaisyklingos, netipiškos priežastinės sekos, t. y. dėl neįprasto aplinkybių sutapimo, kurio, remiantis kasdienio gyvenimo patirtimi, neįmanoma numatyti“¹⁰⁶. Taigi ši teorija, priešingai nuo ekvivalentinio priežastinio ryšio teorijos, dėmesį sutelkia ne į konkrečią sąlygą, lėmusią padarinio atsiradimą, o į šių sąlygų visetą, tačiau „[...] adekvati priežastis visada išsiskiria iš kitų priežasčių tam tikrų pasekmių atsiradimo tikimybę paversdama tikrove“¹⁰⁷.

Kaip jau buvo minėta, adekvataus priežastinio ryšio teorija teisės doktrinoje kartais dar vadinama „būtinės pasekmės teorija“¹⁰⁸, kadangi, pagal šią teoriją, nepakanka, jog tam tikra priežastis sukeltų konkrečias pasekmes tik duotuoju laiku. Anot P. K. Ryu, taikant adekvataus priežastinio ryšio teoriją ne ką mažiau svarbu nustatyti ir tai, ar vertinama veika greičiausiai ir visais kitais abstrakčiai įmanomais atvejais sukeltų mus dominančius padarinius¹⁰⁹. Teisės doktrinoje pažymima, kad praktikoje įvertinti minėtus aspektus yra gana sudėtinga, kadangi ne tik, kad neįmanoma atkartoti absoliučiai identiškų situacijų, bet ir realiai atkartojus vertinamą situaciją, nebūtinai turi būti gaunamas vienodas rezultatas¹¹⁰. Taigi tokiais „eksperimentais“ objektyviai atsakyti, ar atitinkama veika, kuri konkrečioje situacijoje sukėlė tam tikrus padarinius, yra susijusi būtinuoju ar atsitiktiniu priežastiniu ryšiu iš esmės yra neįmanoma¹¹¹.

Šiuos teiginius galima iliustruoti teisės literatūroje pateikiamu pavyzdžiu, kuomet vyras, ketindamas nužudyti savo žmoną, šauna į ją, tačiau kulka užkliudo moters koją ir rimčiau jos nesužeidžia. Vežant moterį į ligoninę, į greitosios pagalbos automobilį trenkia žaibas, nuo ko moteris miršta.¹¹² Kyla klausimas, ar vyras, šovęs į moterį, turi atsakyti už nužudymą, kaip baigtą

¹⁰⁴ Bohlander, M., *supra* note 9, p. 47.

¹⁰⁵ Ryu, P. K., *supra* note 11, p. 791.

¹⁰⁶ Wessels, J., *supra* note 17, p. 72.

¹⁰⁷ Abramavičius, A., *et al.*, *supra* note 7, p. 182.

¹⁰⁸ Mikelėnas, V., *supra* note 2, p. 201.

¹⁰⁹ Ryu, P. K., *supra* note 11, p. 791. Iš esmės tokios pat nuomonės laikosi ir V. Piesliakas. Žr.: Piesliakas, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė*, *supra* note 6, p. 307.

¹¹⁰ Mikelėnas, V., *supra* note 2, p. 201.

¹¹¹ Nepaisant to, ši teorija yra taikoma Lietuvos baudžiamojoje teisėje nustatant priežastinio ryšio pobūdį, kuris ir nulemia, ar byloje bus pripažintas teisiškai reikšmingas priežastinis ryšys. Plačiau: šio darbo 1 skyriaus 2 dalis, p. 15–17.

¹¹² Stewart, J. G., *supra* note 58, p. 1203.

nusikalstamą veiką? Vadovaujantis ekvivalentinio priežastinio ryšio teorija, tektų pripažinti, kad tiek šūvis į moterį, tiek žaibas yra sąlygos, be kurių padarinys nebūtų atsiradęs, kadangi, jei vyras nebūtų sužeidęs moters, ši tuo metu nebūtų važiavusi į ligoninę ir jos nebūtų nutrenkęs žaibas. Be to, kadangi, pagal minėtąją teoriją, visos sąlygos yra ekvivalentinės, tiek šūvis į koją, tiek gamtinė elektros iškrova gali būti pripažintos priežastimi, lėmusia moters mirtį. Akivaizdu, kad pagal baudžiamąjį įstatymą gali atsakyti tik asmuo, todėl ekvivalentinio priežastinio ryšio teorija įgalintų mus pripažinti vyrą nužudžius savo žmoną. Kitokia argumentacija galėtų būti pasitelkus adekvataus priežastinio ryšio teoriją. Visų pirma pažymėtina, kad šiuo atveju veika yra baigta nuo tada, kai žaibas trenkia į moterį, taigi tiesioginė mirties priežastis yra elektros iškrova. Nepaisant to, kad neįmanoma atlikti testo, kuris įrodytų, jog veika greičiausiai ir visais kitais abstrakčiai įmanomais atvejais sukeltų mus dominančius padarinius, tačiau galima teigti, kad šūvis į koją, remiantis gyvenimiška patirtimi, nesukelia ir nepadidina galimybės būti nutrenktam žaibo. Taigi, manytina, kad šūvis į koją šiuo atveju neišsiskiria iš kitų priežasčių žmogaus mirties atsiradimo tikimybę paversdamas tikrove, o taip pat nėra adekvati kilusių padarinių priežastis, todėl vyras galėtų būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn ne už baigtą nusikalstamą veiką, o už pasikėsinimą¹¹³.

Reikalavimas pagrįsti, kad kilę padariniai, atsižvelgiant į gyvenimišką patirtį, iš tam tikros veikos dėsningai seka ir kitais abstrakčiai įmanomais atvejais, sukelia ir kitų problemų sprendžiant priežastingumo klausimus, kadangi įpainioja kitą nusikalstamos veikos sudėties elementą – kaltę. Teisės literatūroje teigiama, kad būtinas priežastinis ryšys yra numatomas¹¹⁴, todėl, pasak V. Brutaru, taikant adekvataus priežastinio ryšio teoriją, padarinių sukėlimo inkriminavimas turi būti argumentuojamas atsižvelgiant į visas aplinkybes, kurios buvo žinomos ir kurias kaltininkas, kaip protingas individas, galėjo numatyti atlikdamas nusikalstamą veiką.¹¹⁵ Šį reikalavimą taip pat suponuoja ir tai, kad, pagal minėtąjį priežastingumo nustatymo metodą, teisiškai reikšmingu nepripažįstamas toks priežastinis ryšys, kuris yra netipiškas, t. y. kurio, remiantis kasdienio gyvenimo patirtimi, neįmanoma numatyti.

Atsižvelgiant į tai, iš kieno pozicijos bus vertinama galimybė numatyti konkrečius padarinius, galima išskirti kelias teorijas, kurios padeda nustatyti priežasties adekvatumą kilusiems padariniams. Išanalizavus P. K. Ryu pateiktą šių teorijų aprašymą, galima išskirti tokius atvejus:

- 1) nusikalstamos veikos darymo metu kaltininko suvoktos aplinkybės (arba aplinkybės, kurias jis turėjo suvokti) vertinamos padarinių inkriminavimo metu, atsižvelgiant į kaltininko žinias apie konkrečių reiškinių sąveiką;

¹¹³ Tokios nuomonės laikosi ir šio pavyzdžio autorius. Žr.: Stewart, J. G., *supra* note 58, p. 1205.

¹¹⁴ Piesliakas, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė*, *supra* note 6, p. 307.

¹¹⁵ Brutaru, V. Imputability as a Special Feature of the Offence, According with the New Penal Code (Law No. 286/2009). *Concept. Controversies. Lex ET Scientia International Journal*. 2011, 8 (2): 79.

- 2) vertinimas atliekamas padarinių inkriminavimo metu turimas žinias apie konkretaus priežastingumo vystymąsi retrospektyviai perkeliant į nusikalstamos veikos padarymo laiką, siekiant atsakyti į klausimą, kaip priežastinį ryšį būtų suvokęs kaltininkas, jei tuo metu būtų žinojęs šią informaciją;
- 3) vertinimas atliekamas atsižvelgiant į tai, ką tiriamoje situacijoje apie priežastingumą būtų suvokęs „visažinis stebėtojas“ (angl. „*the keenest observer*“), disponuodamas visapusiška mokslinė-eksperimentine informacija apie konkrečius reiškinius.¹¹⁶

Apibendrinus šias teorijas taip pat matyti, kad pirmosios dvi sureiškina subjektyvų kaltininko suvokimą apie tam tikrų reiškinių sąveiką, o trečioji – bando remtis vadinamuoju „vidutiniškai protingo ir apdairaus asmens“ kriterijumi¹¹⁷. Nepaisant to, kuria teorija bus vadovaujama sprendžiant apie priežastinio ryšio adekvatumą, visos jos glaudžiai susijusios su subjektyviuoju nusikalstamos veikos sudėties elementu – kalte. Pažymėtina, kad LR BK 15 straipsnio 2 dalies 2 punkte ir 3 dalyje, taip pat LR BK 16 straipsnio 2 ir 3 dalyse nurodyta, kad materialiose nusikalstamų veikų sudėtyse, tyčia ir neatsargumas *inter alia* apibrėžiami numatymu, kad dėl asmens veikimo ar neveikimo gali atsirasti Baudžiamajame kodekse numatyti padariniai arba nenumatymu, kad dėl asmens veikimo ar neveikimo gali atsirasti Baudžiamajame kodekse numatyti padariniai, nors pagal veikos aplinkybes ir savo asmenines savybes asmuo galėjo ir turėjo tai numatyti. Taigi minėtas adekvataus priežastinio ryšio teorijos reikalavimas numatyti padarinius turėtų būti sprendžiamas būtent subjektyviojo nusikalstamos veikos sudėties elemento – kaltės – rėmuose ir nepainiojamas su priežastinio ryšio nustatymu¹¹⁸.

Be to, vadovaujantis LR BK 16 straipsnio 3 dalyje nurodyta nusikalstamo nerūpestingumo formuluote, kuri teigia, kad „nusikaltimas ar baudžiamasis nusižengimas yra padarytas dėl nusikalstamo nerūpestingumo, jeigu jį padaręs asmuo nenumatė, kad dėl jo veikimo ar neveikimo gali atsirasti šiame kodekse numatyti padariniai, nors pagal veikos aplinkybes ir savo asmenines savybes galėjo ir turėjo tai numatyti“, tektų pripažinti, kad, pagal adekvataus priežastinio ryšio teoriją, priežastinio ryšio nebūtų tuo atveju, jei asmuo nusikalstamą veiką padarė nusikalstamai nerūpestingai, t. y. kaltės forma nulemtų priežastingumą. Dėl to, teisės doktrinoje galima aptikti atvejų, kuomet manoma, kad materialių sudėčių nusikalstamos veikos apskritai gali būti padaromos tik tyčine kaltės forma¹¹⁹, tačiau, manytina, tokia nuostata nėra pagrįsta. Kadangi

¹¹⁶ Ryu, P. K., *supra* note 11, p. 791–792.

¹¹⁷ Atkreiptinas dėmesys, kad kai kurie autoriai mano, jog priežastinio ryšio adekvatumo vertinimas iš visapusišką mokslinę-eksperimentinę informaciją apie tam tikrus reiškinius turinčio asmens pozicijų prilygsta vertinimui iš „supermeno“ pozicijų, t. y. utopija. Žr.: *Ibid.*, p. 792.

¹¹⁸ Pažymėtina, kad padarinių ir priežastinio ryšio vystymosi eigos numatymo problemų kyla ir tuomet, kai šis klausimas nagrinėjamas kaltės rėmuose. Pasak S. Bikelio, „tiek baudžiamosios teisės doktrinoje, tiek Lietuvos teismų praktikoje galima sutikti formuluočių, kuriomis „apeinamas“ įstatymo reikalavimas nustatyti, kad kaltininkas numatė jam inkriminuojamos tyčinės nusikalstamos veikos padarinius“. Plačiau: Bikelis, S., *supra* note 19, p. 103–136.

¹¹⁹ Plačiau: Ryu, P. K., *supra* note 11, p. 792.

priežastinis ryšys yra atskiras nusikalstamos veikos sudėties elementas, kaltės forma neturėtų būti jį determinuojantis veiksnys. Priešingai – objektyvieji nusikalstamos veikos sudėties elementai byloje nustatomi pirmiausia, kadangi „[...] kaltei reikia nustatyti psichinį santykį su pagrindiniais sudėties požymiais, kaip antai: pavojinga veika, įstatyme numatyti pavojingi padariniai ir priežastinis pavojingos veikos ir kilusių padarinių ryšys“¹²⁰. Taigi būtent dėl aukščiau minėtų priežasčių daugelis teismų kategoriškai atmeta adekvataus priežastinio ryšio teoriją, kaip priežastingumo nustatymo metodą¹²¹, nors kai kuriuos jos postulatus taiko vėlesniame nusikalstamos veikos vertinime¹²².

2. 3. Priežastinio ryšio nutrūkimo (lot. *novus actus interveniens*) teorija

Teisės doktrinoje teigiama, kad kaltininko veika nebūtinai turi būti vienintelė ar net pagrindinė priežastis, lėmusi padarinių atsiradimą, tačiau baudžiamojoje teisėje, priešingai negu civilinėje teisėje, įprasta ieškoti vienintelės padarinių atsiradimo priežasties¹²³. Šią situaciją, manytina, lemia tai, kad civilinėje teisėje „priežastinis ryšys leidžia išplėsti arba susiaurinti civilinės atsakomybės ribas“¹²⁴, kas leidžia proporcingai paskirstyti atsiradusios žalos kompensavimą tarp civilinių atsakovų, kurių veiksmai prisidėjo prie žalos atsiradimo. Tačiau baudžiamojoje teisėje galioja baudžiamosios atsakomybės kaip kraštutinės priemonės (*ultima ratio*) principas, kuris suponuoja teiginį, kad nusikalstamos veikos padarymu kaltinamas asmuo neturi būti baudžiamas labiau, negu to reikia. Anot P. K. Ryu, kalbant priežastinio ryšio kontekste, šanso principas lemia, kad kaltinamasis neturi būti atsakingas už padarinius, kurie kilo į priežastingumo grandinę įsikišus papildomiems veiksniams¹²⁵. Būtent priežastinio ryšio nutrūkimo (lot. *novus actus interveniens*) doktrina ir yra skirta užtikrinti šanso principo realų veikimą priežastingumo nustatymo metu.

Vis dėlto pažymėtina, kad *novus actus interveniens* doktrina nėra vienareikšmiškai pripažįstama ir taikoma, kadangi, kaip jau buvo minėta, net ir kelių kaltininkų atlikti veiksmai, kurie sukėlė tam tikrus padarinius, gali būti pripažinti priežastimis baudžiamąja teisine prasme. Plačiai taikoma ekvivalentinio priežastinio ryšio teorija, pagal kurią visos sąlygos, be kurių nebūtų atsiradę tam tikri padariniai, yra ekvivalentinės, įgalina padarinių sukėlimą priskirti keliems

¹²⁰ Piesliakas, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė*, supra note 6, p. 352.

¹²¹ Stewart, J. G., supra note 58, p. 1206.

¹²² Pvz., Vokietijoje objektyvaus padarinių inkriminavimo metu *inter alia* tiriama, ar elgesį galima buvo objektyviai numatyti ir jo išvengti, o apie tai sprendžiama pagal adekvataus priežastinio ryšio teorijoje paminėtus principus, atsižvelgiant į ypatingas kaltininko žinias. Plačiau: šio darbo 1 skyriaus 2 dalis, p. 13.

¹²³ Colvin, E., supra note 67, p. 265.

¹²⁴ Ambrasienė, D., et al., supra note 71, p. 187.

¹²⁵ Ryu, P. K., supra note 11, p. 797. Apie šanso principą taip pat žr.: Piesliakas, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė*, supra note 6, p. 116.

asmenims. Todėl kai kurių teisės teoretikų ir praktikų nuomone „priežastinio ryšio nepašalina nei paties nukentėjusiojo elgesys, pagreitinantis padarinių atsiradimą, nei neatsargus ar tyčinis trečiojo asmens įsikišimas į priežastinę seką“¹²⁶. Be to, daugelis Vokietijos teisės mokslininkų kritikuoja pačią „priežastinio ryšio nutrūkimo“ sąvoką, kadangi, jų nuomone, priežastinis ryšys arba yra, arba jo nėra, todėl egzistuojančio priežastinio ryšio neįmanoma nutraukti¹²⁷. Vis dėlto nepaisant kritikuotinos sąvokos, net ir Vokietijoje nepaneigiamas *novus actus interveniens* doktrinos taikymas tais atvejais, kai „[...] trečiojo asmens įsikišimas būtų labai netikėtas bei neįprastas ir niekaip neprognuotinas, ir tais atvejais, kai trečiasis asmuo, norėdamas pakenkti aukai, veikia savarankiškai [...], ar kai nukentėjusys elgiasi labai neįprastai“¹²⁸.

Novus actus interveniens doktrinos filosofinis pagrindas slypi I. Kanto (I. Kant) moralės filosofijoje, kurioje, anot S. Kanišausko, filosofas „[...] siekė atsakyti į klausimą, kaip suderinti žmogaus laisvą valią su gamtiniu priežastingumu, nes moralės (dorovės) esmėje glūdi laisva valia, o žmogaus gamtiškumas ją riboja“¹²⁹. Taigi, viena vertus, kadangi asmuo yra veikiamas gamtinio pasaulio, į jo veikų nulemtą priežastingumo grandinę gali įsiterpti gamtos reiškiniai. Kita vertus, I. Kanto (I. Kant) suformuluotas valios laisvės principas suponuoja išvadą, kad į priežastingumo grandinę gali įsiterpti ir kitų asmenų veikos, todėl būtina aiškiai atriboti, kuri iš sąlygų turėtų būti laikoma teisiškai reikšminga priežastimi, sukėlusia baudžiamajame įstatyme numatytus padarinius.

Teisės literatūroje teigiama, kad „gamtos jėgos, gyvūnai, automobiliai negali būti laikomi nusikalstamų pasekmių priežastimis“¹³⁰. Šis teiginys yra teisingas tuo aspektu, kad pagal baudžiamąjį įstatymą atsako tik individai, t. y. fiziniai (žmonės) arba juridiniai asmenys. Vis dėlto žmonės negali kontroliuoti ar nuspėti visų gamtos reiškinių, todėl, sprendžiant asmens baudžiamosios atsakomybės ribas, gamtos jėgų įtakos negalima nevertinti. Nepaisant to, kad adekvataus priežastinio ryšio teorija įgalina šiuos klausimus spręsti priežastinio ryšio kontekste, autoriaus nuomone, tą reiktų daryti subjektyvaus nusikalstamos veikos sudėties elemento – kaltės – sferoje. Per asmens psichinį santykį su priežastinio ryšio vystymusi galima atmesti tokias padarinių atsiradimui turėjusias įtakos sąlygas, kurių asmuo negalėjo numatyti, t. y. tokius gamtos reiškinius, kurie konkrečioje situacijoje yra netipiniai. Pvz., jei asmuo, sudavęs smūgį kitam žmogui, palieka jį be sąmonės gulėti ant jūros kranto toje vietoje, kurioje tą asmenį pasiekia jūros bangos ir jis miršta užspringęs vandeniui, galima daryti išvadą, kad žmogui, sudavusiam smūgį, gali būti inkriminuojama kito asmens mirtis, kaip jo veikos padarinys¹³¹. Šiuo atveju negalima

¹²⁶ Wessels, J., *supra* note 17, p. 70.

¹²⁷ Ryu, P. K., *supra* note 11, p. 782.

¹²⁸ Wessels, J., *supra* note 17, p. 71.

¹²⁹ Kanišauskas, S., *supra* note 23, p. 163. Taip pat žr.: šio darbo 1 skyriaus 1 dalį, p. 8–9.

¹³⁰ Abramavičius, A., *et al.*, *supra* note 7, p. 182.

¹³¹ Heaton, R., *supra* note 16, p. 28.

teigti, kad palikus asmenį arti banguojančios jūros, jo mirtis nuo užspringimo yra netipinė ir kaltininkas negalėjo jos numatyti. Tačiau, manytina, kitokia situacija susidaro jau minėtu atveju, kai žmogus miršta nuo žaibo iškrovos¹³², arba jei ant nuo smūgio partrenkto ant žemės žmogaus netikėtai užkristų medis¹³³. Manytina, kad tokiais atvejais priežastinio ryšio vystymosi eiga yra netipiška, tačiau tai nereiškia, kad žmogus, atlikęs pavojingą ir baudžiamojo įstatymo uždraustą veiką, negali būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn už pasikėsinimą arba už kitą nusikalstamą veiką (pvz., sveikatos sutrikdymą).

Kalbant apie kitų asmenų įtaką priežastinio ryšio vystymuisi galima išskirti atvejus, kuomet padarinių atsiradimui turi įtakos nukentėjusiojo ar kitų asmenų veikos. Asmuo pagal baudžiamąjį įstatymą atsako tik už tas veikas, kurias jis padarė asmeniškai arba bendrininkaudamas su kitais asmenimis, todėl jo atsakomybės neturėtų lemti kitų asmenų savarankiškai atliktos pavojingos veikos, kurias nulėmė jų laisva valia. Minėtasis valios laisvės principas suponuoja individų autonomiškumą, kuris baudžiamojoje teisėje nulemia išvadą, kad laisva, sąmoninga ir informuota veika (angl. *free, deliberate and informed action*) gali nutraukti kito asmens pradėtą priežastinio ryšio grandinę¹³⁴. Teisės doktrinoje teigiama, kad reikalavimas, jog į priežastinio ryšio grandinę įsiterpiantis nukentėjusysis ar kitas asmuo turi veikti laisvai, reiškia, kad jo veika turi būti savarankiška, o sąmoningos ir informuotos veikos kriterijus – jog nukentėjusysis ar kitas asmuo turi veikti tyčia arba bent jau numatyti galimų padarinių tikimybę¹³⁵. Tai reiškia, jog tais atvejais, kai nukentėjusiajam ar kitam asmeniui yra daromas neteisėtas poveikis arba jis yra suklaidintas pagrindinio kaltininko, jo padaryta veika nenutraukia priežastinio ryšio grandinės. Tokia situacija gali pasitaikyti tada, kai, pvz., asmuo, panaudojant fizinę ar psichinę prievartą, yra verčiamas atlikti neteisėtus veiksmus, pasinaudojama asmens būkle, kuomet šis negali suprasti savo poelgių reikšmės, ir pan.

Praktinį *novus actus interveniens* doktrinos pritaikomumą galima iliustruoti Jungtinėje Karalystėje nagrinėta byla. Byloje *R. v. Kennedy* D, P prašymu, pardavė P heroino. D, paruošęs švirškštą su heroinu, perdavė jį P, kuris pats heroiną ir susileido. Vėliau D paliko patalpą, o P maždaug po valandos mirė nuo heroino injekcijos.¹³⁶ Kaip matyti, D padaryta veika – narkotinių medžiagų pardavimas – iš esmės tik sudarė prielaidas kilti padariniams (P mirčiai), bet nebuvo tiesioginė padarinių priežastis. P švirškšto turinį susileido pats, žinodamas apie jame esantį heroiną ir jo poveikį, taigi P veiksmai buvo laisvi, sąmoningi ir informuoti. Be to, P nebuvo priklausomas

¹³² Žr.: šio darbo 2 skyriaus 2 dalį, p. 27.

¹³³ Heaton, R., *supra* note 16, p. 28.

¹³⁴ *Ibid.*; Pažymėtina, kad laisvos, sąmoningos ir informuotos (angl. *free, deliberate and informed*) veikos sąvoką teisėje pirmieji pavartojo H. L. A. Hart ir T. Honoré. Žr.: Hart, H. L. A.; Honoré, T. *Causation in the Law*. Second Edition. New York: Oxford University Press, 1985, p. 326.

¹³⁵ Plačiau: Colvin, E., *supra* note 67, p. 266–267.

¹³⁶ *R. v. Kennedy* [1999] Crim LR 65 (Cituota iš: Heaton, R., *supra* note 16, p. 28).

nuo narkotikų, todėl negalima teigti, kad buvo pasinaudota jo priklausomybe, kas suteiktų daugiau motyvacijos teigti, kad P atlikti veiksmai nebuvo savarankiški ir laisvi. Nepaisant šių aplinkybių, teismas nusprendė, kad D veikia teisiškai sukėlė P mirtį, teigdamas, kad švirkšto su heroinu paruošimas padaršino P susileisti šią dozę¹³⁷. Vis dėlto, tik po trečiosios apeliacijos 2007 m., Jungtinės Karalystės Lordų Rūmų apeliacinis komitetas patvirtino taisyklę, kad informuoto asmens laisva valia atlikta veika nutraukia priežastinio ryšio grandinę, o vien švirkšto su heroinu perdavimas mirusiajam nereiškė bendros nusikalstamos veikos, todėl nuteistojo veika nesusijusi priežastiniu ryšiu su kito asmens mirtimi¹³⁸.

Kitoje Jungtinėje Karalystėje nagrinėtoje byloje *R. v. Pagett novus actus interveniens* doktrina nebuvo pritaikyta ir kaltinamasis buvo pripažintas kaltu dėl kito asmens mirties. Šioje byloje P dalyvavo susišaudyme su policijos pareigūnais ir jėga priešais save laikė savo draugę V, kurią naudojo kaip „gyvąjį skydą“ nuo policininkų kulku. Policijos pareigūnai bandė P suimti, tačiau šiam nepaklusus ir pradėjus šaudyti į juos, policininkai atsišaudė ir vieno iš jų kulka kliudė V, nuo ko ši ir mirė.¹³⁹ Šioje situacijoje priežastinio ryšio grandinė nenutrūko, kadangi policijos pareigūnas bandė apsisaugoti nuo pavojingo kėsینimosi, kurį nulėmė P veiksmai, todėl policijos pareigūno šūviai nelaikytini laisva, savarankiška veika, kuri buvo sąmoningai nukreipta į moters gyvybės atėmimą. Kaip jau buvo minėta, kadangi pagal *novus actus interveniens* doktriną reikalaujama, kad nukentėjusiojo ar kito asmens veika pasižymėtų sąmoningumu ir informuotumu (angl. *deliberate and informed action*), priežastinio ryšio nutrūkimo paprastai nėra ir tada, kai įsiterpanti veika yra padaroma dėl neatsargumo (pvz., mirtinai sužeistas asmuo yra netinkamai gydomas)¹⁴⁰ arba kitas asmuo yra suklaidintas pagrindinio kaltininko¹⁴¹. Manytina, kad valios laisvės nebūtų ir tada, kai nukentėjusiojo veiksmai būtų nulemti pavojingo kėsینimosi, pvz., šuolis pro langą iš degančio pastato ar bandymas pasprukti iš kaltininko nelaisvės, iššokant iš važiuojančio automobilio, todėl tokiais atvejais padarinių sukėlimas taip pat turėtų būti inkriminuojamas kaltininkui.

Svarbu pažymėti, kad *novus actus interveniens* teorija, sprendžiant priežastinio ryšio problemas, neapima tų situacijų, kuomet priežastinio ryšio vystymuisi įtakos turi ne nukentėjusiojo veika, o jo savybės. Todėl priežastinio ryšio grandinė nenutrūksta tais atvejais, kai tam tikri padariniai kyla dėl netipiškos nukentėjusiojo sveikatos būklės ar pažiūrų. Teisės literatūroje ši taisyklė vadinama „trapios kaukolės“ (angl. „*eggshell skull*“) arba „priimk nukentėjusįjį tokį, koks

¹³⁷ *Ibid.*, p. 29.

¹³⁸ *R. v. Kennedy* [2007] UKHL 38 [interaktyvus]. Jungtinės Karalystės Lordų Rūmų apeliacinis komitetas, 2007 [žiūrėta 2015-10-18]. <<http://www.publications.parliament.uk/pa/ld200607/ldjudgmt/jd071017/kenny-1.htm>>

¹³⁹ *R. v. Pagett* [1983] 76 Cr. App. R. 279 (Cituota iš: Allen, M. J.; Cooper, S. *Elliott and Wood's Cases and Materials on Criminal Law*. London: Sweet&Maxwell, 2006, p. 66–68).

¹⁴⁰ Ashworth, A., *supra* note 18, p. 129–131.

¹⁴¹ Heaton, R., *supra* note 16, p. 31.

jis yra“ (angl. „*take your victim as you find him*“) principu¹⁴². Todėl net ir tais atvejais, kai kaltininkas sužeidžia kitą asmenį, kuris serga hemofilija, dėl ko net ir nedidelis sužalojimas lemia jo mirtį, arba sužeistas asmuo yra Jehovos liudytojas ir todėl atsisako kraujo perpylimo procedūros, kuri būtų išsaugojusi jo gyvybę, turi būti konstatuojamas priežastinio ryšio buvimas¹⁴³. Šią išvadą suponuoja tai, kad baudžiamasis įstatymas saugo visus žmones nuo pavojingo kėsینimosi, nepriklausomai nuo jų fizinių ar psichinių savybių. Taigi „netipinės“ aukos neturi būti labiau pažeidžiamos ar mažiau apsaugotos vien dėl to, kad pasižymi tam tikromis išskirtinėmis savybėmis. Vis dėlto teisės literatūroje egzistuoja ir priešingų nuomonių: pasak V. Piesliako, tais atvejais kai „[...] asmuo dėl sužalojimų, nepavojingų gyvybei (smūgio peiliu į šlaunį), atvežamas į ligoninę, tačiau ten miršta dėl to, kad nekreša kraujas“¹⁴⁴, tai „[...] priežastinis padarytos veikos ir mirties ryšys yra atsitiktinis, nes tokio pobūdžio sužalojimai paprastai nesibaigia mirtimi. Aišku, kad asmuo negali numatyti tokių padarinių“¹⁴⁵. Tokią poziciją, manytina, lemia tai, kad minėtasis autorius priežastinio ryšio nustatymui pasitelkia adekvataus priežastinio ryšio teoriją, kurios taikymas, kaip jau buvo minėta, persipina su kaltės elementu. Todėl galima sutikti su teiginiu, kad kaltininkas tam tikrais atvejais gali nenumatyti kai kurių nukentėjusiojo fizinių ar psichinių savybių, tačiau šis klausimas nepatenka į priežastinio ryšio, kaip objektyvaus nusikalstamos veikos sudėties elemento, sferą. Taigi ši problema turi būti sprendžiama nagrinėjant asmens psichinį santykį su objektyviaisiais nusikalstamos veikos sudėties elementais, t. y. nustatinėjant kaltininko kaltę, o ne konstatuojant priežastinio ryšio buvimą.

2. 4. Veikiančios ir esminės priežasties (angl. *operating and substantial cause*) teorija

Veikiančios ir esminės priežasties (angl. *operating and substantial cause*) teorija gana paplitusi bendrosios teisės tradicijos šalyse, teisinio priežastinio ryšio nustatymo etape¹⁴⁶. Šios teorijos esmę sudaro du kriterijai: veikimo ir esmingumo. Veikimo kriterijus reiškia, jog asmens veika turi egzistuoti iki pat padarinių atsiradimo momento, t. y. kelti pavojų atitinkamai baudžiamąjo įstatymo specialiosios dalies straipsnio dispozicijoje numatyta vertybei. Todėl kuo mažiau tam tikra sąlyga veikia galutinį padarinį, tuo didesnė tikimybė, kad ši sąlyga nebus pripažinta susijusi priežastiniu ryšiu su kilusiais padariniais¹⁴⁷. Kadangi padarinių kilimas paprastai nulemiamas ne vienos, o kelių priežasčių (sąlygų), pagal nagrinėjamą teoriją, priežastimi baudžiamąja teisine prasme pripažįstama tik tokia sąlyga, kuri turėjo esminės įtakos padarinių

¹⁴² *Ibid.*, p. 32–33.

¹⁴³ Plačiau: Ashworth, A., *supra* note 18, p. 131–133.

¹⁴⁴ Piesliakas, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė*, *supra* note 6, p. 307.

¹⁴⁵ *Ibid.*

¹⁴⁶ Heaton, R., *supra* note 16, p. 27.

¹⁴⁷ Bohlander, M., *supra* note 9, p. 48.

atsiradimui. Pažymėtina, kad šis kriterijus yra vertinamasis, todėl „esmingumo lygis“ gali skirtis atsižvelgiant į nusikalstamos veikos pobūdį, o tai leidžia diferencijuoti priežastis ir jų įtaką padariniams¹⁴⁸. Pasak E. Colvin, baudžiamoji atsakomybė gali būti pateisinama tik tokiu atveju, jei priežastinis ryšys viršija „*de minimis non curat lex*“ (iš lot. kalbos – „teisei nerūpi mažmožiai“) principą¹⁴⁹, todėl, manytina, kad esmingumo kriterijus susijęs su nusikalstamos veikos pavojingumo vertinimu.

Ši teorija *inter alia* taip pat glaudžia susijusi su *novus actus interveniens* doktrina, kadangi padeda įvertinti pradinio kaltininko veikos įtaką galutiniam rezultatui ir priskirti jam atitinkamų padarinių sukėlimą nepaisant to, kad į priežastinio ryšio grandinę įsiterpė kiti asmenys. Jau minėtoji *People v. Lewis* byla, kurioje kaltinamasis šovė kitam žmogui į pilvo sritį, tačiau auka, pati persipjovė sau gerklę peiliu, kas būtent ir buvo tiesioginė mirties priežastis¹⁵⁰, iliustruoja veikiančios ir esminės priežasties (angl. *operating and substantial cause*) teorijos taikymą. Kadangi auka gerklę persipjovė suprasdama, kad jai padarytas sužalojimas yra mirtinas¹⁵¹, galima daryti išvadą, kad kaltininko veiksmai buvo veiksmingi iki pat padarinių atsiradimo (mirties) ir buvo esminiai, kadangi šovusiojo padaryta veika nulėmė asmens apsisprendimą nusižudyti. Taigi šioje situacijoje savižudybė (beje, teisėta veika baudžiamosios teisės prasme) neprilygsta savo reikšmingumu pavojingai nusikalstamai veikai, kuria kėsিনamasi į kito žmogaus gyvybę, todėl šūvis į pilvo sritį turi būti laikomas priežastimi, nulėmusia asmens mirtį. Svarbu atkreipti dėmesį, kad Lietuvos Respublikos baudžiamasis įstatymas (LR BK 133 straipsnis) numato baudžiamąją atsakomybę už privedimą prie savižudybės žiauriu ar klastingu elgesiu kaip atskirą nusikalstamą veiką. Vadovaujantis teismų praktika, „*žiaurus elgesys – tai mušimas, kankinimas, sužalojimai, vertimas dirbti nepakeliamus darbus, atlikti neteisėtus ar žeminančius veiksmus: daryti nusikaltimą, elgetauti, verstis prostitucija ir panašiai. [...] Šioje vietoje reikėtų pažymėti, kad veikai pagal BK 133 straipsnį kvalifikuoti yra reikalinga veiksmų (poelgių) sistema. Vienkartinis sumušimas, įžeidimas, apgavimas ar kitoks nuskriaudimas paprastai negali būti vertinamas žiauriu ar klastingu elgesiu, išskyrus atvejus, kai kaltininko vienkartinis poelgis pasižymi ypatingu žiaurumu ar klastinga išdavyste ir tai yra tiesiogine savižudybės priežastimi*“¹⁵². Taigi minėtoji situacija, pagal Lietuvoje galiojantį Baudžiamąjį kodeksą, galėtų būti įvertinta kaip privedimas prie savižudybės žiauriu elgesiu, kadangi šūvis į pilvo sritį yra ypatingai žiaurus poelgis, kuris šiuo atveju buvo tiesioginė savižudybės priežastis.

¹⁴⁸ Kai kurie autoriai mano, kad šis neapibrėžtumas yra vienas šios teorijos trūkumų. Plačiau: Witjens, E., *supra* note 84, p. 166–167.

¹⁴⁹ Colvin, E., *supra* note 67, p. 257.

¹⁵⁰ *People v. Lewis* 57 Pac 470 (1899) (Cal SC) (Cituota iš: *Ibid.*, p. 256). Taip pat žr.: šio darbo 2 skyriaus 1 dalį, p. 21.

¹⁵¹ Šioje situacijoje galima teigti ir tai, kad paneigtas laisvos valios principas pagal *novus actus interveniens* teoriją.

¹⁵² Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. sausio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-204/2014.

Veikiančios ir esminės priežasties (angl. *operating and substantial cause*) teorija galima pagrįsti sprendimą Jungtinėje Karalystėje nagrinėtoje *R. v. Blaue* byloje, kurioje kaltininkas perdūrė moters plautį, tačiau ši ligoninėje atsisakė kraujo perpylimo procedūros, kuri greičiausiai būtų išgelbėjusi moters gyvybę, kadangi tokia procedūra prieštaravo jos, kaip Jehovos liudytojos, įsitikinimams¹⁵³. Nepaisant to, kad aukos veika yra laisva, sąmoninga ir informuota (angl. *free, deliberate and informed action*), tačiau sunkus sužeidimas (perdurtas plautis) pavojų moters gyvybei kėlė iki pat padarinių atsiradimo ir buvo esminė jos sunkios būklės, nulėmusios mirtį, priežastis, todėl kaltininkui buvo inkriminuoti kilę padariniai, kaip jo veikos rezultatas¹⁵⁴. Panaši situacija susiklosto ir tada, kai kaltininkui sunkiai sužeidus kitą asmenį, nukentėjusysis yra netinkamai gydomas, o tai lemia greitesnę padarinių – mirties – atsiradimą. Jungtinėje Karalystėje nagrinėtoje *R. v. Smith* byloje vienas kareivis peiliu smarkiai sužeidė kitą kareivį, kuris nešamas į medicinos punktą kelis kartus buvo numestas ant žemės, o taip pat jam nebuvo suteikta reikiama medicininė pagalba, kuri ne tik, kad nepagerino sužeistojo būklės, bet greičiausiai turėjo neigiamos įtakos kario galimybei pasveikti¹⁵⁵. Šioje byloje buvo nustatyta, kad medicinos personalas dėl didelio užimtumo (medicinos punkte dar buvo keli asmenys, kuriems buvo reikalinga skubi medicinos pagalba) tinkamai nenustatė sužeidimų pobūdžio ir lokalizacijos, todėl nesuteikė adekvataus gydymo sužalotam kareiviui, kas galimai paspartino padarinių atsiradimą. Vis dėlto dūris peiliu pavojų kareivio gyvybei kėlė iki pat padarinių atsiradimo (mirties) momento. Be to, kaltininko veika, palyginti su gydytojų nerūpestingumu, buvo esminė priežastis, nulėmusi padarinių atsiradimą, todėl kaltininkui kyla baudžiamoji atsakomybė už kito asmens gyvybės atėmimą.

Aukščiau minėtos teismų praktikos analizė leidžia daryti išvadą, kad priežastinis ryšys paprastai yra konstatuojamas tada, kai kaltininko pirminė veika yra didelio pavojingumo, pvz., padaromi sužalojimai gyvybiškai svarbiems žmogaus organams. Priežastingumo nenutraukia net ir nerūpestingas medicininis gydymas, kadangi tokiais atvejais jis yra „mažareikšmis“, palyginti su asmens, padariusio rimtus kūno sužalojimus, veika. Vis dėlto ši taisyklė nėra absoliuti. Jungtinėje Karalystėje nagrinėtoje *R. v. Jordan* byloje kaltininkas sužeidė kitą asmenį į pilvo sritį, tačiau jam buvo laiku suteikta medicininė pagalba. Po kelių dienų nukentėjusysis mirė ligoninėje, o medicininis tyrimas parodė, kad mirties metu sužeidimas į pilvo sritį buvo beveik užgijęs.¹⁵⁶ Šioje byloje pagrindinė veika, dėl kurios nukentėjusysis buvo atsidūręs ligoninėje, nebuvo veiksminga iki pat padarinių atsiradimo, kadangi mirties metu iš esmės nebekėlė pavojaus

¹⁵³ *R. v. Blaue* [1975] 1 W.L.R. 1411 (Cituota iš: Allen, M. J.; Cooper, S., *supra* note 139, p. 55–57).

¹⁵⁴ Priešingos nuomonės laikosi J. Wessels: „dėl priežastinio ryšio nutrūkimo galėtų būti svarstoma, [...] kai nukentėjusysis elgiasi labai neįprastai (pvz., dėl durtinės žaizdos į ligoninę patekęs nukentėjusysis miršta tik dėl to, jog nesutinka, kad jam būtų perpiltas kraujas)“. Žr.: Wessels, J., *supra* note 17, p. 71.

¹⁵⁵ *R. v. Smith* [1959] 2 Q.B. 35 (Cituota iš: Allen, M. J.; Cooper, S., *supra* note 139, p. 60–61).

¹⁵⁶ *R. v. Jordan* [1956] 40 Cr.App.R. 153 (Cituota iš: *Ibid.*, p. 59–60).

nukentėjusiojo gyvybei. Tuo tarpu netinkamai gydytojo paskirti vaistai lėmė pablogėjusią aukos sveikatos būklę, kuri ir buvo pagrindinė mirties priežastis. Nors kaltininkui nekyla baudžiamoji atsakomybė už gyvybės atėmimą, tačiau, manytina, jis turėtų atsakyti už pasikėsinimą nužudyti arba žmogaus sveikatos sutrikdymą. Taigi tokiais atvejais, kai pirminė priežastis (sąlyga) nebeveikia įstatymo saugomos vertybės padarinių kilimo metu, netikslinga ją pripažinti nulėmusia padarinius baudžiamąja teisine prasme. Vis dėlto, kadangi veikimo ir esmingumo kriterijai yra vertinamojo pobūdžio, todėl skirtingų kategorijų bylose jų turinys gali kisti, taigi vienareikšmio atsakymo, kuri priežastis (sąlyga) laikytina svarbiausia, pateikti negalima.

3. PRIEŽASTINIO RYŠIO TEORIJŲ TAIKYMAS LIETUVOS TEISMŲ PRAKTIKOJE NAGRINĖJANT ATSKIRŲ KATEGORIJŲ NUSIKALSTAMAS VEIKAS

Nors visose materialiose nusikalstamosiose veikose priežastinis ryšys yra privalomas nusikalstamos veikos sudėties objektyviosios pusės elementas, tačiau teismų sprendimuose jo pagrindimui ne visada skiriama daug dėmesio. Todėl šiame tyrimo skyriuje, tikslinės atrankos būdu, bus analizuojama ta Lietuvos teismų praktika, kuri labiausiai susijusi su šio darbo tyrimo problematika. Taigi šiame skyriuje bus tiriami teismų sprendimai nustatant priežastinį ryšį bylose, susijusiose su nusikaltimais žmogaus gyvybei ir sveikatai, darbų saugos ir sveikatos apsaugos darbe reikalavimų pažeidimais ir eismo saugumo pažeidimais, kadangi paprastai tokio pobūdžio bylose priežastinio ryšio vystymasis yra itin kompliktuotas. Be to, minėtų nusikalstamų veikų atveju iš esmės skiriasi pavojingos veikos išraiška, t. y. vienais atvejais pavojinga veika pasireiškia fiziniu poveikiu, kitais atvejais – teisės aktų reikalavimų pažeidimu, kas suponuoja priežastinio ryšio nustatymo specifiką. Taip pat šios darbo dalies tikslas yra įvertinti Lietuvos teismų jurisprudencijoje pateiktą priežastinio ryšio nustatymo metodikos atitiktį prieš tai darbe nagrinėtai priežastinio ryšio sampratai ir priežastinio ryšio teorijoms.

3. 1. Priežastinio ryšio teorijų taikymas bylose, kuriose pavojinga veika pasireiškia fiziniu poveikiu

Nusikalstamos veikos, kurios padaromos fiziškai veikiant kitą asmenį, išsiskiria tuo, kad paprastai jos ant nukentėjusiojo palieka pėdsakus, kurių susidarymo mechanizmą, fizinio poveikio įtaką padarinių atsiradimui galima iširti pasitelkiant atitinkamų mokslų žinias. Tačiau bylose pasitaiko atveju, kuomet ekspertai ar specialistai nesutaria dėl tam tikrų reiškinių ar jų aiškinimo. Be to, kadangi ne visada galima identifikuoti, kuris iš kaltinamųjų (nuteistųjų) atliko fizinius veiksmus prieš nukentėjusįjį, neretai kaltinamieji (nuteistieji) bando teismą įtikinti, kad padarinius sukėlė ne jie arba kad jų veika buvo ne ta, kurią specialistas ar ekspertas pripažino lėmusia padarinių atsiradimą, todėl jie turėtų būti išteisinami arba pripažinti kaltais padarius lengvesnę nusikalstamą veiką. Vis dėlto, kadangi priežastinis ryšys baudžiamojoje teisėje yra *sui generis* reiškinys, teismai gali tinkamai išspręsti priežastingumo klausimus net ir tais atvejais, kuomet proceso dalyviai iš esmės apeliuoja į natūralistinį (techninį) priežastingumą.

Vienoje byloje asmuo buvo nuteistas už tai, kad „[...] lauko terasoje konflikto metu sudavė nukentėjusiajam V. V. smūgį kumščiu į galvą, nuo kurio šis nugriuvo, padarydamas

*nukentėjusiajam galvos traumą, dėl kurios V. V. [...] mirė, – taip nužudė V. V.*¹⁵⁷. Nuteistasis kasaciniame skunde teigė, kad „[...] nukentėjusysis galėjo patirti mirtį sukėlusius sužalojimus ne dėl smūgio kumščiu ar kitų įvykio dalyvių veiksmų, o dėl to, kad girtas krito visu ūgiu ir svoriu ant kieto grindinio ir smarkiai susitrenkė galvą“¹⁵⁸. Tačiau Lietuvos Aukščiausiasis Teismas šiuos nuteistojo argumentus atmetė kaip nepagrįstus ir nurodė, kad „*pagal nustatytas aplinkybes tarp R. S. veiksmo – labai stipraus smūgio nukentėjusiajam V. V. į galvą – ir nukentėjusiojo mirties yra tiesioginis būtinas priežastinis ryšys. Netgi tuo atveju, jeigu būtų nustatyta, kad nukentėjusysis patyrė mirtį sukėlusį sužalojimą atsitrenkęs į kietą paviršių, tai nepaneigtų būtinojo priežastinio ryšio. Teismų praktikoje būtinas priežastinis ryšis nustatomas atsizvelgiant į tai, ar kaltininko veika buvo būtina sąlyga padariniams atsirasti (be jos šie neatsirastų), ar atsiradę padariniai buvo dėsningas veikos rezultatas. Akivaizdu, kad jeigu R. S. nebūtų sudavęs V. V. stipraus smūgio į galvą, šis nebūtų patyręs galvos traumos, nuo kurios vėliau mirtų. Jeigu mirtį būtų sukėlęs atsitrenkimas į kietą paviršių, tai būtų tarpinė, tačiau dėsninga grandis tarp tyčinio stipraus smūgio į galvą ir nukentėjusiojo mirties. Taigi tarp nuteistojo veiksmų suduodant smūgį ir atsiradusių padarinių nebuvo įsiterpęs joks kitas veiksnys, kuris būtų turėjęs įtakos nukentėjusiojo mirčiai. Šioje byloje nenustatyta jokių aplinkybių, paneigiančių būtinojo priežastinio ryšio buvimą*“¹⁵⁹. Nors teismas nusprendė, jog nukentėjusysis mirė nuo suduoto smūgio, o ne atsitrenkus į kietą paviršių, tačiau taip pat išaiškino priežastingumo vystymosi vertinimą, jei byloje būtų nustatyta kita mirties priežastis. Taigi teismas rėmėsi jau minėtąja dviejų etapų priežastinio ryšio nustatymo metodika, t. y. pagal ekvivalentinio priežastinio ryšio teoriją konstatavo, kad be nuteistojo suduoto smūgio nukentėjusysis nebūtų parkritęs ant žemės ir atsitrenkęs į kietą paviršių. Nors teismas ir paminėjo, kad antrojo etapo metu tiriamas padarinių dėsningumas, tačiau iš esmės šio kriterijaus išsamiai neaptarė, konstatuodamas, kad net ir atsitrenkus asmeniui su galva į grindinį, nepaneigiamas tokių padarinių atsiradimo dėsningumas sudavus stiprų smūgį. Be to, teismas nurodė, kad į priežastinio ryšio grandinę nebuvo įsiterpęs joks kitas veiksnys, taigi teismas rėmėsi ir *novus actus intervieniens* doktrina, nors jos turinio ir neaptarė. Manytina, tai parodo, kad teismui nėra pakankama dviejų etapų priežastingumo nustatymo metodika, apsiribojanti ekvivalentinio ir adekvataus priežastinio ryšio teorijų taikymu. Be to, dėsningo priežastinio ryšio aiškinimas, manytina, labiau susijęs su kaltės elementu, todėl tuo galima paaiškinti, kodėl teismas nesiėmė išsamiai analizuoti šio kriterijaus, formaliai konstatuodamas, kad padariniai yra dėsningi. Manytina, tokio pseudopagrindimo būtų galima išvengti, jei nebūtų prisirišama prie minėtosios dviejų etapų priežastingumo nustatymo metodikos.

---

¹⁵⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. sausio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-22/2013.

¹⁵⁸ *Ibid.*

¹⁵⁹ *Ibid.*

Tačiau pasitaiko atvejų, kai teismas, sprenddamas apie priežastinio ryšio buvimą, taip pat paliečia ir kaltės klausimus: „Nustatant priežastinį ryšį turi būti atsižvelgta į tai, ar kaltininko veika buvo būtina sąlyga mirčiai kilti (t. y. be jos ši nekiltų), ar mirtis buvo dėsningas ir numatomas veikos padarinys“¹⁶⁰. Vienoje bylų asmuo buvo nuteistas už tai, kad „tyčia sudavė ranka vieną smūgį P. P. į kairįjį skruostą ir suko ranką, tuo padarydamas P. P. šiuos sužalojimus: kraujosruvą kairio skruosto poodyje ir minkštuosiuose audiniuose, trauminį kraujo išsiliejimą po kietuoju galvos smegenų dangalu virš kairiojo pusrutulio, poodines kraujosruvas kairiame žaste ir kairėje plaštakoje, ir nuo tiesioginio smūgio į P. P. kairįjį skruostą įvykus rotaciniam galvos judesiui bei dėl to išsiliejus kraujui po kietuoju galvos smegenų dangalu virš kairiojo pusrutulio, kas komplikavosi galvos smegenų suspaudimu ir pabrinkimu, dėl ko [...] P. P. mirė“¹⁶¹. Teismo medicinos specialistai ir ekspertai nustatė, kad po vieno kaltininko padaryto tiesioginio smūgio į kairįjį skruostą faktiškai kilo aukščiau minėtos komplikacijos, kurios nulėmė moters mirtį, taigi teismas pripažino, kad „nuteistojo veika buvo būtinoji padarinių (mirties) kilimo sąlyga“¹⁶². Teismas, vadovaudamasis dviejų etapų priežastinio ryšio nustatymo metodika, kurioje lemiamą reikšmę turi priežastinio ryšio pobūdis, nurodė: „Priežastinis ryšis yra būtinas ir atsitiktinis. Baudžiamoji atsakomybė pagal BK 129 straipsnį asmeniui galima tik tuo atveju, kai tarp kaltininko padarytos veikos ir kilusių padarinių yra būtinas priežastinis ryšis. Būtinojo priežastinio ryšio savybė yra ta, kad iš jo išplaukiantys padariniai yra dėsningi (veika paprastai ar pakankamai dažnai sukelia tokius padarinius), taigi iš anksto numatomi. Asmuo suvokdamas daromos veikos faktinę pusę, numato priežastinio ryšio vystymąsi, numato, kokius padarinius gali sukelti jo daroma pavojinga veika. Tuo tarpu atsitiktinis padarinys nėra dėsningas veikos padarinys, todėl toks priežastinio ryšio vystymasis paprastai iš anksto nenumatomas. O jeigu priežastinio ryšio vystymasis nėra iš anksto numatomas, jis negali būti inkriminuotas kaip padarytas esant tyčinei kaltei. Taigi tik būtinas priežastinis ryšys suponuoja tyčinę kaltę dėl kilusių padarinių, šiuo atveju dėl tyčinio nužudymo“¹⁶³. Atkreiptinas dėmesys į teismo argumentaciją: viena vertus, teigiama, kad tik būtinas priežastinis ryšys nulemia tyčinę kaltės formą, kita vertus, būtinojo priežastinio ryšio savybė – dėsningumas – priklauso nuo to, ar priežastinio ryšio vystymasis yra numatomas¹⁶⁴. Nuomonės, kad priežastinį ryšį lemia kaltės forma laikosi ir V. Piesliakas: „Svarbiausias momentas, kuris nulemia priežastinio ryšio pobūdį ir

¹⁶⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. vasario 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-74-303/2015.

¹⁶¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. gegužės 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-354/2007.

¹⁶² *Ibid.*

¹⁶³ *Ibid.*

¹⁶⁴ Vadinamoji rato klaida (lot. *circulus in demonstrando*), kai argumentacijos prielaidos teisingumas pagrindžiamas argumentuojama teze. Plačiau: Bubelis, R.; Jakimenko, V. *Logika*. I dalis. 3-oji pataisyta ir papildyta laida. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012, p. 138.

*padarytos veikos kvalifikavimą, yra kaltės forma ir turinys*¹⁶⁵. Taigi iš esmės supainiojami du skirtingi nusikalstamos veikos sudėties elementai, kas apsunkina tinkamą priežastinio ryšio pagrindimą. Vis dėlto padarinių numatymas yra ne priežastinio ryšio klausimas, o kaltės, todėl priežastingumo, kaip objektyvaus nusikalstamos veikos sudėties požymio, kaltės forma nulemti negali. Priešingai, teisės doktrinoje teigiama, kad teisiškai reikšmingas priežastinis ryšys „[...] egzistuoja nepriklausomai nuo mūsų suvokimo“¹⁶⁶, be to, „[...] kaltė gali keistis besiplėtojant priežastiniam ryšiui“¹⁶⁷, taigi priežastinio ryšio vystymasis gali nulemti pakitusį asmens psichinį santykį, bet ne atvirkščiai.

Be to, patikrinti priežastinio ryšio dėsningumą taip, kaip jis apibrėžtas aukščiau nurodytoje LAT nutartyje, objektyviai neįmanoma. T. y. jokie mokslinio tyrimo metodai neleistų padaryti kategoriškos išvados, kad konkreti veika paprastai ar pakankamai dažnai sukelia tam tikrus padarinius¹⁶⁸. Manytina, tikslesnis „dėsningumo“ sąvokos vartojimo pavyzdys priežastinio ryšio kontekste pateiktas kitose LAT baudžiamosiose bylose: „*Tokie padariniai buvo tyčinio pakankamai stipraus smūgio pasekmė, šie padariniai yra dėsningi, tarp veiksmų suduodant smūgį ir atsiradusių žalingų padarinių nebuvo įsiterpęs joks kitas veiksnys, kuris būtų turėjęs įtakos L. E. mirčiai*“¹⁶⁹ arba „*Priežastinis ryšys kito žmogaus gyvybės atėmimo bylose sprendžiamas vertinant įrodymus ir nustatant loginę priežasčių seką, reikalingą išvadai padaryti: ar yra ryšys tarp nustatytos kaltininko veikos ir padarinių, kokie reiškiniai lemia nukentėjusio žmogaus mirtį, ar jie objektyviai ir dėsningai išplaukia iš neteisėtos veikos*“¹⁷⁰, t. y. dėsningumas pasireiškia tuo, kad konkrečiu atveju padarinių atsiradimui įtakos neturėjo pašaliniai (ne kaltininko nulemti) veiksniai.

Taigi baudžiamojoje byloje nagrinėjamas konkretus atvejis, todėl visų svarbiausia, ar būtent toje situacijoje padaryta atitinkama pavojinga veika sukėlė baudžiamajame įstatyme numatytus padarinius, nepaisant to, kad žiūrint iš šalies toks priežastingumo vystymasis gali pasirodyti netipiškas. Pvz., vienoje byloje asmuo buvo nuteistas už tai, kad „[...] *tyčia metė radijo imtuvą „Senkor“ V. K. į galvą; taip sudavęs vieną smūgį jai į veidą padarė nosies nugarėlės muštinę žaizdą su aplinkine poodine kraujosruva nosies nugarėlėje, abiejų akių vokuose, dešinės akies obuolio junginės kraujosruvas, kaktos dešinės pusės poodinę kraujosruvą, nosies kaulų*

¹⁶⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjo Vytauto Piesliako atskiroji nuomonė dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2009 m. spalio 20 d. nutarties Nr. 2K-P-247/2009.

¹⁶⁶ Milinis, A., *supra* note 14, p. 277.

¹⁶⁷ Girdenis, T. Nužudymo vienu ar keliais smūgiais kvalifikavimo problemos Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje. Iš: Prapiestis, J., *et al. Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai*. Recenzuotų mokslinių straipsnių baudžiamosios teisės, bausmių vykdymo ir baudžiamojo proceso klausimais rinkinys. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2014, p. 192–193.

¹⁶⁸ Plačiau: šio darbo 2 skyriaus 2 dalis, p. 26.

¹⁶⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. spalio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-247/2009.

¹⁷⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-292-489/2015.

daugiaskeveldrinius lūžius, dešiniojo skruostikaulio visų ataugų lūžius, viršutinio žandikaulio kaulų lūžius, masyvią kraujosruvą veido gilesniuose minkštuose audiniuose; dėl šių sužalojimų, kurie komplikavosi išoriniu ir vidiniu kraujavimu, ūmia vidaus organų mažakraujyste, ūmia plaučių emfizema, šoku, V. K. vietoje mirė, t. y. tyčiniiais veiksmais nužudė V. K. ¹⁷¹. Vadovaujantis ekvivalentinio priežastinio ryšio teorija, akivaizdu, kad be nuteistojo padarytos pavojingos veikos (į galvą mesto radijo imtuvo), nukentėjusioji nebūtų mirusi. Kadangi į priežastingumo vystymosi grandinę neįsiterpė joks kitas veiksnys, turėjęs įtakos padarinių atsiradimui, pagrįstai konstatuotas teisiškai reikšmingas priežastinis ryšys, kuris šioje situacijoje yra dėsningas.

Vis dėlto per asmens psichinį santykį su priežastinio ryšio vystymusi galima atmesti tokias padarinių atsiradimui turėjusias įtakos sąlygas, kurių asmuo negalėjo numatyti. Vienoje byloje buvo nustatytos tokios faktinės aplinkybės: „[...] V. L., važiuojančiame mikroautobuse sėdinčiam A. L. stipriai lenkdamas galvą į priekį prie krūtinės, padarė VI kaklo slankstelio lanko lūžį ir panirimą, VII kaklo slankstelio kūno krašto nuskilimą, nugaros smegenų kaklinės dalies sumušimą ir paspaudimą, trauminį mielitą, taip nukentėjusiajam A. L. dėl šio sužalojimo netekus 100 procentų darbingumo, tyčia sunkiai sutrikdė nukentėjusiojo A. L. sveikatą“ ¹⁷². Šioje byloje atlikti specialistų ir ekspertų tyrimai nebuvo vienareikšmiai: vieni jų teigė, kad stuburo kaklinės dalies lūžis įvyko dėl stipraus galvos palenkimo į priekį, antri – kad tokia padarinių atsiradimo galimybė yra tik tikėtina, tretį – apskritai atmetė tokią versiją. Teismas, priimdamas apkaltinamąjį nuosprendį, vadovavosi ekspertizės aktu, kuriame buvo nurodyta, kad A. L. stuburo kaklinės dalies lūžis įvyko dėl stipraus galvos palenkimo į priekį. Taigi A. L. padaryta veika buvo *conditio sine qua non* kilusių padarinių atžvilgiu, todėl priežastinis ryšys tarp pavojingos veikos (stipraus galvos lenkimo į priekį prie krūtinės) ir kilusių padarinių (sunkaus sveikatos sutrikdymo) egzistuoja. Vis dėlto LAT panaikino žemesnės instancijos teismo nuosprendį toje dalyje, kurioje V. L. buvo nuteistas pagal LR BK 135 straipsnio 1 dalį ir šią bylos dalį nutraukė nesant kaltės V. L. veikoje. LAT pažymėjo, kad „[...] visi ekspertai, apklausti teisme, nurodė, kad tokios traumos retos. Paprastai jos gali kilti šokant į vandenį ir galva atsirėmus į dugną. Dėl tokio sužalojimo galimybės, spaudžiant galvą prie krūtinės, ekspertų nuomonės išsiskyrė. Tai leidžia daryti prielaidą, kad toks sužalojimas byloje nustatytomis sąlygomis yra retas atvejis. Taigi numatyti tokius padarinius eiliniam žmogui sunku“ ¹⁷³, be to, teismas suabejojo „[...] ar gali eilinis žmogus suvokti ir numatyti, kad spausdamas kito žmogaus galvą prie krūtinės tam, kad nukentėjusysis nusiramintų, toliau nestotų ir nepultų moters, gali būti padaromas tokio pobūdžio sunkus sveikatos sutrikdymas, kokį patyrė nukentėjusysis. Smūgių į galvos sritį mikroautobusui judant link policijos

¹⁷¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. vasario 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-150-699/2015.

¹⁷² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. spalio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-402/2013.

¹⁷³ *Ibid.*

nenustatyta. Pats kasatorius niekada nepripažino numatęs tokius galvos lenkimo padarinius ar buvęs abejingas tokiems padariniams. Atvirksčiai, logiška manyti, kad jis buvo suinteresuotas pristatyti „zuikį“ į policiją sveiką¹⁷⁴. Taigi, kaip matyti, teismas preciziškai atskyrė priežastinio ryšio klausimus nuo kaltės formos ir turinio nustatymo. Tai leido ne tik tinkamai išspręsti kasatoriaus baudžiamosios atsakomybės ribų klausimą, bet ir padėti pagrindus vieningai priežastinio ryšio nustatymo metodikai, kuri galėtų sistemiškai atskirti „atsitiktinių“ padarinių sukėlimą nuo jų inkriminavimo.

Kitoje byloje asmuo buvo nuteistas už tai, kad „[...] tyčia sudavė kumščiais ir alkūne ne mažiau kaip keturis kartus į veidą A. R., dėl to jis griuvo ir pakaušiu atsitrenkė į asfaltuotą tako dangą, taip padarydamas sužalojimus, tarp jų ir kraujo išsiliejimą po kairio smegenų pusrutulio kietuoju dangalu ir minkštaisiais galvos smegenų dangalais, kuris komplikavosi smegenų paburkimu ir suspaudimu, antrinėmis kraujosruvomis smegenų kamiene, plaučių pabrinkimu, dėl to A. R. [...] mirė“¹⁷⁵. Kaip matyti, šioje byloje specialistas konstatavo, kad tiesioginė asmens mirties priežastis buvo komplikacijos, kurios atsirado atsitrenkus į kietą paviršių, t. y. asfalto dangą. Pažymėtina, kad teismas šioje byloje tinkamai identifikavo faktinį priežastingumą, t. y. nurodė, kad minėtosios komplikacijos, kurios faktiškai lėmė asmens mirtį, atsirado nukentėjusiajam atsitrenkus į asfalto dangą, o „T. K. ir A. K. parodymais byloje neginčijamai nustatyta, kad A. R. ant asfaltuotos kelio dangos nukrito būtent nuo T. K. suduotų smūgių“¹⁷⁶. Šie teiginiai taip pat pagrindžia tai, kad faktinis priežastingumas gali būti įrodinėjamas visomis Baudžiamojo proceso kodekso leistinėmis priemonėmis¹⁷⁷. Vis dėlto šioje byloje kasatorius iš esmės ginčijo jam inkriminuotos nusikalstamos veikos padarymo motyvą ir kaltės formą, todėl teismas priežastinio ryšio klausimų plačiai neanalizavo, apsiribodamas teiginiu, kad „atsakomybė už žmogaus gyvybės atėmimą kyla tada, kai tarp kaltininko padarytos veikos ir atsiradusių padarinių (mirties) yra priežastinis ryšys“¹⁷⁸. Aukščiau nurodytos faktinės aplinkybės suponuoja

---

¹⁷⁴ *Ibid.*

¹⁷⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. sausio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-28-976/2015.

¹⁷⁶ *Ibid.*

¹⁷⁷ Tam tikrais atvejais, faktinio priežastingumo nustatymas sukelia daugiau problemų negu teisinio priežastinio ryšio pagrindimas. Pvz., vienoje byloje buvo pasitelktos įvairios įrodinėjimo priemonės vien tam, kad susieti asmenį su pavojinga veika, nors teisinis priežastingumas didelių diskusijų nesukėlė: „Teismai, konstatuodami, kad nukentėjusįjį S. Š. penkiais smūgiais metaliniu vamzdžiu į galvą nužudė būtent V. K., rėmėsi leistinių ir teismo posėdžiuose patikrintų įrodymų visuma. Teismai savo išvadas padarė įvertinę ir tarpusavyje palyginę teismo medicinos specialistų išvadas Nr. M 7/10 (05) ir Nr. MK 46/10 (01), kuriose nustatyti nukentėjusiojo mirties priežastys ir patirtų traumų mechanizmas, serologijos ir DNR laboratorijos specialisto išvadą Nr. S 48/10 (01) dėl ant metalinio vamzdžio rastų nukentėjusiojo kraujo pėdsakų, komisijinės teismo medicinos ekspertizės aktą Nr. EKM 30 (115)/13 (01), paaiškinančių nukentėjusiojo patirtų traumų mechanizmą, kaltinamojo ir liudytojų parodymus, parodymų patikrinimo vietoje ir akistatos protokolus, įvykio vietos apžiūros ir kratos protokolus, nusikaltimo įrankių ir kitų daiktų apžiūros protokolus, eksperto trasologo paaiškinimus dėl kraujo pėdsakų susidarymo mechanizmo, eksperto paaiškinimus dėl žaizdų lokalizacijos ir jų tikėtino padarymo mechanizmo, telefoninių pokalbių išklotines, liudytojo M. B. atviro prisipažinimo turinį ir jo parašymo aplinkybes ir kitus byloje esančius duomenis.“ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. vasario 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-34/2014.

¹⁷⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. sausio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-28-976/2015.

išvadą, kad teisiškai reikšmingas priežastingumas šioje (taip pat ir panašiose¹⁷⁹) byloje gali būti paaiškinamas ekvivalentinio priežastinio ryšio teorija, kadangi be nuteistojo suduotų smūgių, nukentėjusysis nebūtų nukritęs ir atsitrenkęs į kietą paviršių, taigi nuteistojo pavojinga veika buvo būtina padarinių kilimo sąlyga (lot. *conditio sine qua non*).

Lietuvos teismų praktikoje, nors ir tiesiogiai neįvardijama, tačiau pripažįstama priežastinio ryšio nutrūkimo (lot. *novus actus interveniens*) ir veikiančios ir esminės priežasties (angl. *operating and substantial cause*) teorijos. LAT ne kartą yra pabrėžęs: „Teismų praktikoje laikomasi nuostatos, kad tais atvejais, kai nukentėjusiojo mirties priežastis buvo kaltininko padarytas sveikatos sutrikdymas, atsakomybė už žmogaus gyvybės atėmimą atsiranda nepriklausomai nuo to, ar nukentėjusysis mirė tuoj po padarytos veikos ar praėjus kuriam laikui, taip pat nepriklausomai nuo to, ar jis buvo netinkamai gydomas, ar netinkamai diagnozuoti jo sužalojimai, ir kad, nesant šių aplinkybių, mirties galbūt buvo galima išvengti“¹⁸⁰. Taigi, jei pagrindinio kaltininko padaryti kūno sužalojimai kelia pavojų nukentėjusiojo gyvybei iki pat mirties atsiradimo ir konkrečioje situacijoje yra esminiai, tai priežastinis ryšys nenutrūksta: „Kolegija atmeta kasatoriaus teiginį, kad nukentėjusiojo mirtis galėjo atsirasti ir dėl medikų neveikimo [...]. Taigi smurtiniai V. V. veiksmai vertintini kaip būtina sąlyga, be kurios nukentėjusysis nebūtų miręs praėjus 16 dienų nuo sumušimo, be to, šie veiksmai dėsningai sukėlė mirtį ir yra svarbiausia jos priežastis“¹⁸¹.

Be to, pagal LAT praktiką, priežastiniam ryšiui neturi įtakos ir nukentėjusiojo sveikatos būklė (vadinamasis „trapios kaukolės“ (angl. „eggshell skull“) arba „priimk nukentėjusįjį tokį, koks jis yra“ (angl. „take your victim as you find him“) principas): „Priežastingumo negali paneigti ir kasatoriaus nurodyti faktai apie nukentėjusiojo silpną sveikatą, galimą jo sirgimą vėžiu“¹⁸². Todėl priežastingumui neturi įtakos ir tai, kad padarinių atsiradimui, be kaltininko pavojingos veikos, galėjo turėti įtakos ir nukentėjusiojo girtavimas, rūkymas ar kilusios komplikacijos po atliktos operacijos¹⁸³ arba tai, kad asmuo ilgą laiką nuolat vartoja alkoholį, kuris gali nualinti bet kokį organizmą ir paveikti tam tikrus organus¹⁸⁴. Vienoje byloje asmuo buvo nuteistas už tai, kad „[...] tyčia vieną kartą dūrė peiliu E. Č. į dešinės kojos blauzdą, padarė durtinę–pjautinę aklą blauzdos žaizdą su arterijos sužalojimu, tai komplikavosi ūmiu išoriniu

¹⁷⁹ Pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. vasario 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje 2K-41-697/2015, kurioje nuteistasis taip pat teigė, kad „nukentėjusiajam sunkūs padariniai kilo ne nuo A. J. (nuteistojo – *aut. pastaba*) suduoto smūgio, o nuo griuvimo atsitrenkus į asfaltą“.

¹⁸⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. sausio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-112/2014; Taip pat žr.: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-292-489/2015.

¹⁸¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. gruodžio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-755/2007.

¹⁸² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. spalio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-597/2007.

¹⁸³ Tokie kasacinio skundo argumentai nurodyti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. lapkričio 5 d. nutartyje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-428/2013.

¹⁸⁴ Tokie kasacinio skundo argumentai nurodyti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gruodžio 16 d. nutartyje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-547/2014.

nukraujavimu. Taip, veikdamas netiesiogine tyčia, G. M. nužudė E. Č.“¹⁸⁵. Byloje taip pat buvo duomenų, jog nukentėjusysis buvo apsvaigęs nuo alkoholio ir sirgo kepenų liga, kas galėjo turėti įtakos nukentėjusiojo galimybei išgyventi, tačiau teismas nurodė, kad „[...] tai, jog kraujavimą galėjo pagreitinti nukentėjusiojo apsvaigimas nuo alkoholio ar liga (kepenų riebalinė distrofija), nepaneigia objektyvaus fakto, kad E. Č. mirtį nulėmė nuteistojo G. M. padarytas sužalojimas“¹⁸⁶. Kitoje byloje teismas pripažino teisiškai reikšmingą priežastinį ryšį tarp asmens suduotų smūgių ir nukentėjusiojo mirties, nors padarinių atsiradimui turėjo įtakos nukentėjusiojo hipertoninė liga, pakilęs arterinis kraujospūdis ir alkoholinė intoksikacija¹⁸⁷. Taigi, tais atvejais, kai tarp kaltininko padarytos veikos ir kilusių padarinių nėra įsiterpęs joks kitas veiksnys, turintis lemiamos įtakos mirčiai, laikytina, kad priežastinis ryšis egzistuoja¹⁸⁸. Pažymėtina, kad teismų praktikoje kai kurios priežastys *a priori* pripažįstamos nutraukiančiomis priežastinio ryšio grandinę: „[...] priežastinis ryšis gali būtų paneigtas nustatant, kad nukentėjusiojo mirtį lėmė ne kaltininko veika, bet kita priežastis (pvz., gydymo metu buvo užkrėstas kraujas, per klaidą buvo pavartoti ne tie vaistai, į avariją patekęs greitosios automobilis, kuriuo sužalotas asmuo buvo gabenamas į ligoninę, ir pan.)“¹⁸⁹. Vis dėlto, kokia priežastis yra lemiamą, svarbiausia ar esminė, ne visada lengva pasakyti, kadangi šie kriterijai yra vertinamojo pobūdžio, todėl iš esmės gali būti detalizuojami konkrečių bylų kontekste.

Nepaisant to, kad priežastiniam ryšiui neturi įtakos nukentėjusiojo sveikatos būklė, tačiau priežastingumui turi įtakos nukentėjusiojo veika. Vienoje byloje asmuo *inter alia* buvo kaltinamas tuo, kad „[...] davė V. K. suvartoti narkotinės medžiagos – 3 vnt. „Ekstazi“ tablečių, kurių sudėtinės dalys yra metilendioksimetamfetaminas ir metilendioksiamfetaminas, tai sukėlė ūmų V. K. apsinuodijimą narkotinėmis medžiagomis, ir nuo to V. K. mirė, t. y. dėl neatsargumo atėmė gyvybę kitam žmogui“¹⁹⁰. Tačiau apeliacinės instancijos teismas asmenį išteisino, kadangi jo padaryta veika (narkotinių medžiagų platinimas) nebuvo susijusi priežastiniu ryšiu su kilusiais padariniais (mirtimi). Lietuvos apeliacinis teismas nurodė: „M. B., platindamas „Ekstazi“ tabletes, sudarė galimybę šias narkotines medžiagas vartoti kitiems asmenims, tame tarpe ir V. K., t. y. sudarė prielaidas jiems visiems rizikingai elgtis savo sveikatos ir gyvybės atžvilgiu, tačiau pats M. B. jokiais veiksmais neapribojo V. K. valios, pasirinkimo kaip šiam elgtis. M. B. narkotinių medžiagų į V. K. kūną ar organizmą intraveniniu ar kitu būdu neįterpė, „Ekstazi“ tablečių į V. K. burną neįkišo, nei fizine ar psichine prievarta, nei apgaule neprivertė V. K. vartoti narkotines

¹⁸⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. birželio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-239/2014.

¹⁸⁶ *Ibid.*

¹⁸⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gegužės 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-298/2013.

¹⁸⁸ Analogiška išvada, tiesa, kalbat apie suduotą smūgį į galvą ir nukentėjusiojo mirtį, padaryta Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. lapkričio 24 d. nutartyje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-342/2009.

¹⁸⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-443/2014.

¹⁹⁰ Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. birželio 28 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-56/2010.

medžiagas. V. K., nors ir būdamas nepilnamečiu, pagal savo amžių, gyvenimišką patirtį, visuotinai žinomą informaciją apie narkotinių medžiagų pavojingumą žmogaus sveikatai ir gyvybei galėjo ir privalėjo suprasti, taip pat kaip ir kiti asmenys, vartoję narkotines medžiagas – M. B., G. B., T. L. – jog „Ekstazi“ tablečių vartojimas yra pavojingas jų pačių gyvybei ir sveikatai. V. K. valia ir pasirinkimas rinktis elgesio modelį nebuvo iškreipti, jis pats galėjo pasirinkti – suvartoti tris „Ekstazi“ tabletes, dvi, vieną, ar iš viso nevirtoti narkotinių medžiagų. Pats V. K., lygiai taip pat kaip ir M. B., G. B., T. L., pasirinko elgesio variantą, rizikingą savo gyvybei ir sveikatai. Kaip matyti iš nuteistojo M. B., liudytojų T. L., G. B. parodymų, M. B. atvežė 12 „Ekstazi“ tablečių ir jas vartojo pats bei davė vartoti savo broliui G. B., taip pat T. L. bei V. K.. Tačiau nei vieno iš pastarųjų M. B. nevertė narkotinių medžiagų vartoti, kiekvienas buvo laisvas rinktis savo elgesio variantą, kiekvienas asmuo, vartojantis narkotines medžiagas, rizikuoja savo gyvybe ir pats yra atsakingas už galimas pasekmes. Tiesioginė V. K. mirties priežastis – ne M. B. veika, t. y. narkotinių medžiagų platinimas, o paties V. K. veiksmai, pats V. K., niekieno neverčiamas, savo noru suvartojo tris narkotinių medžiagų „Ekstazi“ tabletes ir nuo to mirė. M. B. sudarė prielaidas V. K. rizikingai elgtis savo gyvybės atžvilgiu, tačiau prielaidų sudarymas rizikuoti savo gyvybe ar sveikata negali būti kvalifikuojamas kaip neatsargus gyvybės atėmimas“¹⁹¹. LAT plenarinė sesija, atmetusi Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro pavaduotojo kasacinį skundą, iš esmės sutiko su apeliacinės instancijos teismo sprendimo motyvais ir patvirtino taisyklę, kad „jeigu asmuo parduoda ar kitaip platina narkotines ar psichotropines medžiagas, o kitas asmuo savo noru nusprendžia jų įsigyti ir pats jų atitinkamą dozę suvartoja (išgeria, susileidžia ir pan.) ir dėl šių medžiagų sukeltų komplikacijų sutrikus sveikatai jis miršta, vien tik jų pardavimo ar platinimo kitu būdu fakto, neatsižvelgiant į kitas bylos aplinkybes, nepakanka, kad toks platintojas visais atvejais būtų pripažįstamas atsakingu už kilusius padarinius, t. y. pripažintas kaltu ne tik dėl neteisėto narkotinių ar psichotropinių medžiagų platinimo (BK 260 straipsnis), bet ir dėl neatsargaus gyvybės atėmimo kitam žmogui (BK 132 straipsnis)“¹⁹². Taigi teismai vadovavosi priežastinio ryšio nutrūkimo (lot. *novus actus interveniens*) teorija, kurios pagrindas – valios laisvės principas – suponuoja individų autonomiškumą. Minėtoje byloje teismai pripažino, kad nukentėjusiojo veika buvo laisva, sąmoninga ir informuota (angl. *free, deliberate and informed action*), kadangi nukentėjusysis, žinodamas, kad narkotinės medžiagos gali sukelti pavojų gyvybei ir sveikatai, vis vien pasirinko jas vartoti ir prievarta, apgaule ar kitokiais būdais jo valia rinktis veikimo būdą nebuvo paveikta. Taigi būtent nukentėjusiojo veiksmai lėmė padarinių atsiradimą. Pažymėtina, kad *novus actus interveniens* doktrina nebus taikoma tais atvejais, „jeigu kaltininkas lenkė nukentėjusįjį vartoti narkotines ar psichotropines medžiagas, šias medžiagas jam dar ir

---

¹⁹¹ *Ibid.*

¹⁹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. birželio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-47/2011.

*pardavė ar kitaip platino ir nukentėjusiajam, pavartojusiam šias medžiagas, sutriko sveikata ar jis mirė, kaltininko veiksmai, atsižvelgiant į byloje nustatytas aplinkybes, gali būti kvalifikuojami kaip nusikaltimų – narkotinių ar psichotropinių medžiagų platinimo, lenkimo jas vartoti ir atitinkamos, pagal kilusius padarinius, neatsargios veikos (nenustačius tyčios) žmogaus gyvybei ar sveikatai – sutaptis*¹⁹³. Taigi, nustačius lenkimo vartoti narkotines ar psichotropines medžiagas požymį, pripažįstama, jog nukentėjusiojo valia nėra laisva, tačiau vien sudarymas galimybės šias narkotines medžiagas vartoti kitiems asmenims, nelaikoma lenkimu¹⁹⁴. Priešingu atveju tektų konstatuoti, kad visi narkotinių ar psichotropinių medžiagų platintojai *ipso facto* pripažintini atsakingais už šias narkotines ar psichotropines medžiagas vartojančių asmenų mirtis.

3. 2 . Priežastinio ryšio teorijų taikymas bylose, kuriose pavojinga veika pasireiškia teisės aktų reikalavimų pažeidimu

Nusikalstamos veikos, kurios padaromos pažeidžiant teisės aktų reikalavimus, išsiskiria tuo, kad priežastinis ryšys tokio pobūdžio bylose turi būti nustatinėjamas tarp konkretaus teisės akto reikalavimo pažeidimo ir kilusių padarinių. Tačiau priežastingumo nustatymą apsunkina tai, kad techniniu (faktiniu, natūralistiniu) požiūriu, padariniai kyla dėl fizinio poveikio, pvz., nukentėjusysis sužeidžiamas ar miršta nuo elektros iškvovos, ant jo užvirsta statinio konstrukcija, sužeidimus ar mirtį sąlygoja susidūrimas su transporto priemone ir pan. Taigi teisės aiškintojas ir taikytojas privalo tinkamai identifikuoti teisės akto pažeidimo svarbą padarinių atsiradimui.

Vienoje byloje asmenys (turto bendrasavininkės) buvo kaltinami pagal LR BK 132 straipsnio 3 dalį tuo, jog „[...] M. M. U., būdama 1/6 dalies gamybinio pastato, esančio Palangoje, (duomenys neskelbtini), savininkė, bei L. U., būdama šio gamybinio pastato 2/3 dalių savininkė ir nepilnamečio R. U., 1/6 dalies gamybinio pastato savininko, atstovė pagal įstatymą, pagal Lietuvos Respublikos statybos įstatymo 2 straipsnio 73 punktą būdamos statinio naudotojos, pagal 41 straipsnio 1 dalį būdamos atsakingos už statinio techninę priežiūrą, iki 2011 m. balandžio 21 d. pažeidė Statybos įstatymo 40 straipsnio 3, 4, 5 punktų, 41 straipsnio 5 dalies reikalavimus, taip pat Statybos techninio reglamento STR 1.12.07:2004 „Statinių techninės priežiūros taisyklės, kvalifikaciniai reikalavimai statinių techniniams priežiūrėtojams, statinių techninės priežiūros dokumentų formos bei jų pildymo ir saugojimo tvarkos aprašas“ II skyriaus 38, 39, 40, 44 straipsnių reikalavimus: nesilaikė normatyviniuose statybos techniniuose dokumentuose nustatytų statinio naudojimo ir priežiūros reikalavimų, kad būtų išlaikytos statinio mechaninio atsparumo

¹⁹³ *Ibid.*

¹⁹⁴ Tokios nuomonės laikosi ir užsienio valstybių teismai, pvz., Jungtinėje Karalystėje nagrinėta byla *R. v. Kennedy*. Plačiau: šio darbo 2 skyriaus 3 dalis, p. 31–32.

ir pastovumo savybės, atitinkančios esminius statinio reikalavimus, neorganizavo ir neatliko statinio techninės priežiūros, neremontavo, nerekonstravo statinio, kai jo tolesnis naudojimas kėlė pavojų žmonių gyvybei, sveikatai ir aplinkai, nevedė statinio techninės priežiūros žurnalo, nestebėjo statinio ne rečiau kaip kartą per mėnesį, neorganizavo statinio periodinių (kasmetinių) apžiūrų, vizualiai stebimų statinio būklės defektų, avarijų ar griūties pavojų neaprašė ir neregistravo statinio techninės priežiūros žurnale, neįvertino statinio būklės, nenumatė priemonių defektams šalinti, neorganizavo remonto. Dėl fizinio plytų ardymo bei neleistinai didelės erozijos pastato išorės sienai ir išilginei laikančiajai vidaus sienai esant deformuotoms ir avarinės būklės, M. M. U. ir L. U. neregistravo defektų statinio techninės priežiūros žurnale, pastebėtų statinio būklės defektų nešalino, statinio būklės neįvertino, neorganizavo remonto, nesiėmė jokių priemonių užkirsti kelią patekti į pastatą. Dėl masinio plytų ištrupėjimo dėl sudrėkusių plytų užšalimo–atšilimo mūrinio stulpo (UAB „K“ statybinės techninės ekspertizės akto schemeje pažymėto Nr. 4) skerspjūvis sumažėjo tiek, kad nebeužtikrino mechaninio atsparumo ir pastovumo (esminiai statinio reikalavimai, numatyti Statybos įstatymo 4 straipsnio 1 punkto 1 papunkčio) reikalavimų, tai lėmė statinio avarinę būklę ir griūties pavojų bei pavojų žmonių gyvybei ir sveikatai. Dėl to 2011 m. balandžio 21 d. 14.50 val., įvykus atraminio mūrinio stulpo griūčiai, pažeidžiant kitas statinio dalis (pokraninę siją, atraminę 7,5 m siją, ant jos besiremiančias gelžbetonines briaunuotas plokštes su stogo konstrukcija) įvyko statinio avarija, kurios metu žuvo statinio viduje buvęs V. G. Taip M. M. U. ir L. U., pažeisdamos teisės aktų nustatytas specialias elgesio saugumo taisykles, dėl neatsargumo atėmė gyvybę V. G.“¹⁹⁵. Nors pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai bendrasavininkes išteisino, LAT perdavė bylą iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka. LAT nurodė, kad „esminis apeliacinių skundų argumentas buvo tas, kad pirmosios instancijos teismas padarė nepagrįstą išvadą, jog neįrodytas priežastinis ryšys tarp išteisinamųjų veiksmų (neveikimo) ir kilusių padarinių. Apeliacinės instancijos teismas nutartyje nustatė, kad tiek subjektai, atsakingi už gamybinio pastato naudojimo priežiūros vykdymą, tiek M. M. U. ir L. U. nevykdė tinkamai Statybos įstatymo reikalavimų. Toliau teismas nurodė, kad sutikdami su apylinkės teismo pozicija, jog nevykstant statinio naudojimo priežiūrai išteisintosios neturėjo realios galimybės sužinoti, kokių veiksmų jos privalo imtis siekdamos tinkamai vykdyti statinio techninę priežiūrą <...> nes nebūdamos statybos srities specialistėmis negalėjo žinoti, ką turi atlikti vadovaujantis Statybos įstatymų ir statybos techniniais reglamentais, todėl konstatavo, kad M. M. U. ir L. U. veiksmai nebuvo susiję (tiesioginiu) priežastiniu ryšiu su kilusiais padariniais, ir išteisintųjų veiksmus vertino kaip atsitiktinį priežastinį ryšį, t. y. kilusias pasekmes nulėmė papildomos aplinkybės – nevykdyta statinio naudojimo priežiūra“¹⁹⁶ ir atkreipė dėmesį į tai, kad

¹⁹⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gruodžio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-486/2014.

¹⁹⁶ *Ibid.*

„[...] pastato areštas, t. y. disponavimo teisių apribojimas, neužkirto išteisintosioms kelio įgyvendinti savininko pareigų, nustatytų Statybos įstatymo 40 straipsnyje, be to, pagal byloje surinktus įrodymus galima daryti išvadą, jog pastatu Palangoje, (duomenys neskelbtini), ilgą laiką nebuvo rūpinamasi, todėl jis tapo tokios avarinės būklės, kad griūtis galėjo prasidėti nuo menkiausios apkrovos. Atkreiptinas žemesnių instancijų teismų dėmesys ir į tai, kad įstatymo nežinojimas neatleidžia nuo atsakomybės (Konstitucijos 7 straipsnio 3 dalis), todėl apeliacinio teismo argumentas, kad išteisintosios, negavusios jokių nurodymų iš pastato naudojimo priežiūrą privalėjusių atlikti administravimo subjektų, nenumatė, negalėjo ir neturėjo numatyti, kad jų veiksmai gali sukelti pavojingus padarinius, neeliminuoja atsakomybės“¹⁹⁷. Taigi LAT suabejojo žemesnių instancijų teismų padarytomis išvadomis, kad bendrasavininkės vykdė statinio techninę priežiūrą, t. y. ėmėsi priemonių galimiems padariniams išvengti. Iš bylos fabulos matyti, kad aukščiau cituoti teisės aktai numatė bendrasavininkams pareigą rūpintis pastatu, jog šis netaptų avarinės būklės. Taigi būtina nustatyti, ar teisės aktų reikalavimai iš tiesų nebuvo vykdomi: nebuvo šalinami statinio būklės defektai, neorganizuojami remonto darbai, nesiiimta priemonių užkirsti kelią patekti į pastatą ir t. t. Manytina, kad konstatavus šias aplinkybes, galima daryti išvadą, kad būtent minėti teisės aktų pažeidimai sąlygojo fizinį poveikį – pastato konstrukcijų griūtį dėl avarinės būklės, o tai buvo pagrindinė priežastis, lėmusi asmens, buvusio statinio viduje, žūtį.

Kitoje byloje asmuo buvo nuteistas už tai, kad „[...] pažeisdamas teisės aktų nustatytas specialiąsias elgesio saugumo taisykles, dėl neatsargumo atėmė gyvybę kitam asmeniui, būtent: L. K. individualios įmonės (toliau – II) savininkas ir vadovas [...] sudarė statybos rangos sutartį su P. Z. dėl individualaus gyvenamojo namo Širvintų r., Kernavės sen., Pakalniškių k., pastatymo. Pagal šios sutarties 5 straipsnio 1 dalies 3 punktą, kaip statybos rangovas būdamas atsakingas už darbų atlikimą nenusižengiant projekto, STR ir kitų normų, taisyklių bei techninių specifikacijų reikalavimams, neturėdamas atitinkamo specialaus išsilavinimo ir nebūdamas nustatyta tvarka atestuotas kaip statybos vadovas, L. K. pats asmeniškai pradėjo vykdyti P. Z. gyvenamojo namo statybos darbus, nepaskyręs (nepasamdęs) statinio statybos vadovo, dėl to statybos darbai buvo atliekami pažeidžiant teisės aktų nustatytus reikalavimus. L. K., pradėjęs vykdyti statybos darbus, neaptvėrė statybvietės ne žemesniu kaip 1,6 m aptvaru, kad į ją nepatektų pašaliniai asmenys, todėl [...] į statomo namo antrą aukštą kopėčiomis užlipo mažametė L. S. Z. [...]. L. K., vykdydamas statybos darbus, iš „Fibo“ statybinių keramzitbetonio blokelių sumūrijęs gyvenamojo namo mansardos trikampius frontonus ir [...] baigęs mūro darbus, neatsižvelgė į nuolatinių ir laikinųjų poveikių įtaką ir nenustatė, kad frontonų mūras be papildomo išramstymo netenkina esminio mechaninio atsparumo ir pastovumo reikalavimo, ir iki tol, kol bus sumontuota stogo konstrukcija,

---

¹⁹⁷ Ibid.

neišramstė gyvenamojo namo mansardos trikampių frontonų. Dėl šios priežasties, esant šalutiniam poveikiui – stipriam pietvakarių krypties vėjui, kurio didžiausio gūsio greitis siekė 17 m/s (pavoingas meteorologinis reiškinys), [...] griuvo namo pietvakarinės pusės neišramstytas frontonas, kuris mirtinai sužalojo į namo antrą aukštą užlipusią L. S. Z. [...]“¹⁹⁸. Avarijos tyrimo ir ekspertizės aktais nustatyta, kad pastato konstrukcijos griūtį sąlygojo padaryti statybos techninio reglamento ir kitų teisės aktų pažeidimai. Taigi būtent atitinkamuose teisės aktuose numatytų reikalavimų pastato statybai nesilaikymas (namo pietvakarinės pusės frontono neišramstymas, statybvietsės neaptvėrimas), lėmė tai, kad dėl vėjo poveikio ant nukentėjusiosios užgriuvo pastato konstrukcija. Tinkamai atlikus statybos darbus, t. y. papildomai išramsčius namo frontonų mūrą, manytina, būtų užtikrintas esminis mechaninis atsparumas ir patvarumas, ką ir numato atitinkamas statybos techninis reglamentas. Taigi nuteistojo padaryta veika (teisės aktų reikalavimų nesilaikymas) buvo *conditio sine qua non* padarinių atsiradimui. Pažymėtina, jog žmonės negali kontroliuoti ar nuspėti visų gamtos reiškinių, todėl, sprendžiant asmens baudžiamosios atsakomybės ribas, gamtos jėgų įtakos negalima nevertinti. Tačiau, autoriaus nuomone, minėtoje situacijoje vėjo poveikį pastato konstrukcijai reiktų vertinti ne priežastinio ryšio kontekste, o subjektyvaus nusikalstamos veikos sudėties elemento – kaltės – sferoje, todėl šiuo atveju vėjo poveikis neturi įtakos priežastinio ryšio nustatymui¹⁹⁹.

Kaip jau buvo minėta, bylose, kuriose pavojinga veika pasireiškia teisės aktų reikalavimų pažeidimu, priežastingumo nustatymą apsunkina ir tai, kad techniniu (faktiniu, natūralistiniu) požiūriu, padariniai kyla dėl fizinio poveikio. Vienoje byloje asmuo buvo kaltinamas tuo, kad „[...] būdamas arklio savininkas ir turėdamas pareigą jį prižiūrėti, kad šis nesukeltų grėsmės aplinkiniams, elgėsi su juo neatsargiai, pažeisdamas 2005 m. gegužės 26 d. Anykščių rajono savivaldybės tarybos Gyvūnų auginimo ir laikymo Anykščių rajone taisyklių 32 punkto (Gyvūnų savininkai privalo garantuoti, kad gyvūnų ir pavojingų gyvūnų auginimas bei laikymas nekels grėsmės žmonių ramybei, sveikatai gyvybei, nuosavybei, nepažeis kitų asmenų teisių ir interesų. Savininkai privalo užtikrinti, kad jų neprižiūrimi gyvūnai nepatektų į kitas privačias valdas, bendrojo naudojimo teritorijas ir patalpas) reikalavimus, neužtikrino tinkamo jo pririšimo ganykloje, suvokdamas, kad kelia pavojų kito žmogaus gyvybei, tačiau lengvabūdiškai tikėdamasis išvengti pavojingų padarinių, dėl to [...] erzilas nutrūko ir atbėgo į ganyklą, esančią Anykščių rajone Kavarsko seniūnijoje, Kavarsko vienkiemyje, kuria naudojosi A. P.. Nukentėjusiajam bandant išvaryti gyvulį iš ganyklos, šis jam įspyrė į pilvą ir A. P. nuo patirtų sužalojimų – stipraus pilvo sumušimo, pasireiškusio poodine kraujosruva pilvo kairės pusės, kraujosruvomis pilvo

¹⁹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. vasario 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-45/2013.

¹⁹⁹ Vadovaujantis priežastinio ryšio nutrūkimo (lot. *novus actus interveniens*) teorija, priežastinio ryšio grandinę *inter alia* gali nutraukti gamtos reiškiniai. Plačiau: šio darbo 2 skyriaus 3 dalis, p. 30–31.

abiejų pusių minkštuosiuose audiniuose, traumine žarnų pasaito kraujagyslių tromboze, kepenų plyšimu, kurie komplikavosi plonųjų ir storųjų žarnų nekroze, išplitusiu pilvaplėvės uždegimu – mirė. Taip V. K. dėl neatsargumo atėmė kitam žmogui gyvybę²⁰⁰. Šioje byloje LAT pažymėjo, kad „[...] vien tas faktas, jog V. K. pažeidė Gyvūnų auginimo ir laikymo taisykles ir dėl to jo arklys pabėgo iš ganyklos, nėra pakankamas pagrindas konstatuoti, kad V. K. veikoje yra nusikaltimo, numatyto BK 132 straipsnio 1 dalyje, sudėtis. Vienas būtinųjų neatsargaus gyvybės atėmimo požymių yra priežastinis ryšys tarp asmens veikos ir kilusių padarinių (kito asmens gyvybės atėmimo). Ištyrę ir įvertinę byloje esančius duomenis, teismai nustatė, kad nėra įrodymų, neginčijamai patvirtinančių, jog A. P. sužalojo būtent V. K. priklausantis arklys. Byloje nustatyta, kad ganykloje, kurioje sužalotas A. P., buvo keli arkliai, iš kurių vienas – pačiam nukentėjusiajam priklausanti kumelė²⁰¹. Pažymėtina, kad priežastingumas tokio pobūdžio bylose iš esmės yra dvejopas: viena vertus, teisės aktų pažeidimas sąlygoja konkretaus fizinio pavojaus šaltinio įtaką padariniams, kita vertus, būtina nustatyti, kad būtent šio šaltinio sukeltas fizinis poveikis nulėmė padarinių atsiradimą. Taigi minėtoje situacijoje arklio pabėgimas iš ganyklos (pavojaus šaltinis) buvo sąlygotas asmens padarytų teisės aktų reikalavimų pažeidimų, tačiau, norint konstatuoti teisiškai reikšmingą priežastinį ryšį, to nepakanka. Taip pat svarbu nustatyti, kad konkrečiai šis arklys, pabėgęs iš ganyklos dėl to, kad jo savininkas nesilaikė teisės aktų reikalavimų, mirtinai sužeidė kitą žmogų. Būtent dėl šio aspekto visų instancijų teismai pripažino, kad nėra priežastinio ryšio tarp pavojingos veikos ir kilusių padarinių, kadangi, išnaudojus visas procesines galimybes, teismams nepavyko iki galo pašalinti abejonių dėl esminės aplinkybės – ar būtent kaltinamojo arklys sužeidė nukentėjusįjį.

Bylose, kuriose pavojinga veika pasireiškia teisės aktų reikalavimų pažeidimu, teismai taip pat taiko ir priežastinio ryšio nutrūkimo (lot. *novus actus interveniens*) teoriją, nors *expressis verbis* jos neįvardija. Aukščiau minėtoje byloje LAT taip pat nurodė, kad „[...] įvykio padariniai galėjo kilti ir dėl paties nukentėjusiojo didelio neatsargumo. Nukentėjusioji N. P. parodė, kad ji siūlė savo vyrui einant į ganyklą pasiimti bent lazda, tačiau jis atsisakė, t. y. A. P. siekė išskirti įsiaudrinusius gyvulius nesiimdamas jokių atsargumo, apsaugos priemonių²⁰². Kitoje byloje asmenys pirmosios instancijos teismo išteisinti, o apeliacinės instancijos teismo nuteisti už tai, kad „[...] būdami „Nykštietiškas triatlonas 2011“ organizatoriais, Anykščiuose prie Šventosios upės užtvankos – hidrotechnikos statinio, žinodami, kad upėje ties užtvanka yra pavojinga plaukioti, sąmoningai nesilaikydami atsargumo taisyklių – pažeisdami Kūno kultūros ir sporto įstatymo 42 straipsnio 4 dalies (už sportininkų saugumą sporto varžybose renginių metu atsako renginių

---

²⁰⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. kovo 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-90/2014.

²⁰¹ *Ibid.*

²⁰² *Ibid.*

organizatoriai), 5 dalies (per renginį sporto mėgėjams ir žiūrovams turi būti sudaryta galimybė susipažinti su varžybų saugumo reikalavimais) ir suvokdami, jog veikia rizikingai kito žmogaus gyvybės atžvilgiu, tačiau lengvabūdiškai tikėdamiesi išvengti pavojingų padarinių, neužtikrino tinkamo varžybų trasos ir išlipimo į krantą žymėjimo ir saugumo priemonių dalyviams, dėl to [...] varžybų dalyvis – A. B., plaukdamas baidare, įplaukė į varžyboms netinkamą hidrotechnikos statinių kompleksą ant Šventosios upės, esantį Anykščiuose, Tiltu g., ir neturėdamas galimybės saugiai išlipti į krantą, įplaukė į žuvitakį ir nuskendo, taip dėl neatsargumo atėmė gyvybę nukentėjusiajam A. B.“²⁰³. Šioje byloje išsiskyrė teismų nuomonė dėl priežastinio ryšio egzistavimo: pirmosios instancijos teismas nenustatė priežastinio ryšio, o apeliacinės instancijos teismas padarė priešingą išvadą. Vis dėlto LAT pritarė pirmosios instancijos teismo vertinimui, atkreipdamas dėmesį į šias aplinkybes: „Byloje nustatyta, kad prieš startą organizatoriai, pasinaudodami garsiakalbiu, informavo dalyvius apie pavojingas vietas, priminė kitas saugaus elgesio taisykles, kelis kartus pakartojo, kad upėje yra užtvanka, kuria plaukti negalima. Prieš užtvanką lenktynių dalyviai turėjo išsilaipinti ir persinešti baidares. Organizatoriai dalyviams pateikė žemėlapius, kuriuose buvo pažymėta Šventosios upėje esanti užtvanka. Nors kartu su žuvusiuoju baidare plaukęs A. Č. parodė, kad apie užtvanką, kaip apie pavojingą vietą, jis nieko nežinojo, ši aplinkybė byloje esančių duomenų kontekste labiau rodo jo paties, bet ne lenktynių organizatorių nerūpestingumą. Kaip matyti iš bylos medžiagos, kitiems lenktynių dalyviams ši informacija buvo žinoma“²⁰⁴; „Byloje nėra tiksliai nustatyta, dėl kokios konkrečiai priežasties A. B. ir kitas jo komandos narys A. Č., priartėję prie užtvankos, nepasuko atgal ir pateko į žuvitakį. Pirmosios instancijos teismas padarė išvadą, kad žuvusysis su kitu komandos nariu sąmoningai priėmė rizikingą sprendimą įveikti užtvanką per žuvitakį. [...] iš kitų bylos duomenų, t. y. liudytojų D. M., A. Z., R. S., A. B., D. K. parodymų, įvykio vietos nuotraukų ir vaizdo įrašo [...] aiškiai matyti, kad, artėjant prie užtvankos, ji lengvai pastebima, girdėti vandens triukšmas, matyti vandens lygio perkritimas, prie užtvankos galima priartėti labai arti, vanduo stovintis, srovė minimali net ir prie pat vandens kritimo slenksčio, taigi bet kurią akimirką įmanoma pasukti atgal“²⁰⁵. Taigi LAT, *inter alia* vadovaudamasis *in dubio pro reo* principu, nusprendė, kad būtent žuvusiojo veiksmai buvo susiję priežastiniu ryšiu su padarinių atsiradimu. Kadangi renginys buvo skirtas fiziškai pajėgiems ir aktyviems žmonėms, o tarp užduočių buvo ne tik plaukimas baidarėmis, bet ir bėgimas, orientavimosi sportas, važiavimą kalnų dviračiais ir kt. specialios rungtys, todėl „[...] pats renginys buvo susijęs su neišvengiama rizika, jo dalyviams apie tai buvo

²⁰³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gruodžio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-512/2014.

²⁰⁴ *Ibid.*

²⁰⁵ *Ibid.*

*žinoma ir jų saugumas objektyviai didele dalimi priklausė ne nuo organizatorių, bet nuo jų pačių priimamų sprendimų ir pasirinktos taktikos lenktynių metu*²⁰⁶.

Be to, minėtoji byla taip pat parodo, kad materialiose nusikalstamosiose veikose, tam tikrais atvejais priežastinio ryšio dirbtinumą sukelia nekonkrečios (blanketinės) teisės normos. Pvz., pagal dabartinį teisinį reguliavimą, pagal LR BK 132 straipsnio 3 dalį (Neatsargus gyvybės atėmimas) baudžiamojon atsakomybėn traukiamas „tas, kas padarė šio straipsnio 1 ar 2 dalyje numatytą veiką pažeisdamas teisės aktų nustatytas specialias elgesio saugumo taisykles“, pagal LR BK 176 straipsnio 1 dalį (Darbų saugos ir sveikatos apsaugos darbe reikalavimų pažeidimas) – „darbdavys ar jo įgaliotas asmuo, pažeidęs darbų saugos įstatymuose ar kituose teisės aktuose nustatytus darbų saugos ar sveikatos apsaugos darbe reikalavimus, jeigu dėl to įvyko nelaimingas atsitikimas žmonėms, avarija ar atsirado kitokių sunkių padarinių“²⁰⁷ ir pan. Nepaisant to, kad Lietuvos Respublikos Konstitucijos²⁰⁸ 7 straipsnis nurodo, jog „įstatymo nežinojimas neatleidžia nuo atsakomybės“, šiuo atveju juridinė technika sąlygoja teisinį nekonkretumą. Visų pirma, minėtųjų Baudžiamojo kodekso straipsnių dispozicijos (o taip pat ir kai kurių kitų, pvz., LR BK 281 straipsnio (Kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimas)) yra blanketinės, todėl asmeniui gali būti sunku susigaudyti teisės aktų gausybėje, kurių pažeidimas gali sąlygoti griežčiausios teisinės atsakomybės taikymą. Visų antra, pasitaiko atvejų, kuomet baudžiamoji atsakomybė yra grindžiama abstrakčiai suformuluotomis normomis, kurios iš esmės įgalina objektyvų pakaltinamumą. Pvz., jau minėtoje LAT byloje, kurioje nuotykių lenktynių „Nykštietiškas triatlonas 2011“ organizatoriai buvo kaltinami neatsargiu gyvybės atėmimu, kaip specialios elgesio saugumo taisyklės, buvo nurodytos Kūno kultūros ir sporto įstatymo 42 straipsnio 4 dalies (už sportininkų saugumą sporto varžybose renginių metu atsako renginių organizatoriai) ir to paties straipsnio 5 dalies (per renginį sporto mėgėjams ir žiūrovams turi būti sudaryta galimybė susipažinti su varžybų saugumo reikalavimais) nuostatos²⁰⁹. Akivaizdu, kad tokiomis formuluotėmis kaip „už sportininkų saugumą sporto varžybose renginių metu atsako renginių organizatoriai“ ir „per renginį sporto mėgėjams ir žiūrovams turi būti

---

²⁰⁶ *Ibid.*

²⁰⁷ Atkreiptinas dėmesys į tai, kad 2016 m. balandžio 1 d. įsigalioja LR BK pakeitimo įstatymas, kuriuo, be kita ko, LR BK 176 straipsnis išdėstomas nauja redakcija:

176 straipsnis. Darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimų pažeidimas

1. Darbdavys ar jo įgaliotas asmuo, pažeidęs Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatyme ar kituose teisės aktuose nustatytus darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimus, jeigu dėl to įvyko nelaimingas atsitikimas darbe, avarija ar atsirado kitokių sunkių padarinių,

baudžiamas bauda arba laisvės atėmimu iki aštuonerių metų.

2. Šiame straipsnyje numatyta veika yra nusikalstama ir tais atvejais, kai ji padaryta dėl neatsargumo. Žr.: Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 47, 176, 220, 221, 272, 273, 281, 284 straipsnių pakeitimo įstatymas. *Teisės aktų registras* [interaktyvus]. 2015, Nr. 2015-11240 [žiūrėta 2015-11-16]. <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/dcab42a026dc11e5bf92d6af3f6a2e8b>>.

²⁰⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės Žinios*. 1992, Nr. 33-1014.

²⁰⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gruodžio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-512/2014.

sudaryta galimybė susipažinti su varžybų saugumo reikalavimais“ galima pagrįsti iš esmės bet kokių neigiamų padarinių atsiradimą. Todėl teisės aiškintojas ir taikytojas privalo identifikuoti konkrečius asmenų padarytus teisės aktų pažeidimus ir, vertindamas visų bylos duomenų kontekste, nustatyti jų svarbą padarinių atsiradimui.

Šią situaciją galima iliustruoti kita baudžiamąja byla, kurioje įmonės vadovas ir darbų vadovas buvo išteisinti pagal LR BK 176 straipsnio 1 dalį dėl kaltinimo tuo, kad, atliekant stačiojo miško kirtimo darbus, neužtikrino, kad nuo darbo dėl neblaivumo nušalintas darbuotojas nebūtų atliekamų darbų zonoje, dėl to šis buvo mirtinai traumotas virstančio medžio, o darbuotojas (plovėjas) – pagal LR BK 132 straipsnio 3 dalį dėl kaltinimo tuo, jog, pažeisdamas teisės aktuose nustatytas specialias elgesio saugumo taisykles, dėl neatsargumo atėmė gyvybę nukentėjusiajam, kadangi nupjautas medis virsdamas mirtinai jį traumavo²¹⁰. Teismų praktikoje pripažįstama, kad LR BK 176 straipsnio 1 dalies norma yra blanketinė ir ją taikant svarbu nustatyti, kokie darbų saugos ir sveikatos apsaugos darbe reikalavimai buvo pažeisti²¹¹, todėl „*kiekvienu konkrečiu atveju analizuojami tie įstatymai ir poįstatyminiai bei lokalinio pobūdžio teisės aktai, kuriuose įtvirtintos konkrečios darbdaviui ar jo įgaliotam asmeniui nustatytos pareigos, sprendžiama, ar tų pareigų buvo laikomasi. Baudžiamajai atsakomybei taikyti būtina nustatyti ir priežastinį ryšį tarp atsiradusių padarinių ir veikos. Priežastinio ryšio nustatymas tarp darbų saugos ar sveikatos apsaugos darbe reikalavimų pažeidimo ir nelaimingo atsitikimo, avarijos ar kitokių sunkių padarinių, kaip minimumas, suponuoja išvadą, jog be šių pažeidimų nebūtų ir išvardytų padarinių*“²¹². Tačiau kaltinimas iš esmės buvo grįstas abstrakčiomis normomis (pvz., „neužtikrino, kad nuo darbo dėl neblaivumo nušalintas darbuotojas nebūtų atliekamų darbų zonoje“ ir pan.), todėl visi kaltinamieji byloje buvo išteisinti nenustačius jiems inkriminuotų nusikalstamų veikų objektyviojo požymio – veikos. Be to, teismai taip pat konstatavo, jog „*[...] padariniai kilo ne dėl kokių nors išteisintųjų padarytų pažeidimų, o dėl paties nukentėjusiojo M. L. padarytų pažeidimų, t. y. dėl to, kad šis, būdamas dėl neblaivumo nušalintas nuo darbo, savavališkai atėjo į pavojingą miško kirtimo zoną*“²¹³. Nukentėjusysis buvo supažindintas su nušalinimu nuo darbo dėl neblaivumo tvarka, o darbdavys ir jo atstovas tinkamai nušalino minėtą asmenį, be to, paliko nukentėjusį bendrovės autobuse, o ne darbo vietoje (kirtavietėje). Tačiau nukentėjusysis, suprasdamas, kad dėl neblaivumo yra nušalintas nuo darbo, savavališkai nesilaikė darbdavio nurodymų, ir atėjo į pavojingą zoną. Taigi nukentėjusiojo veika buvo laisva, sąmoninga

²¹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. vasario 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-98/2013.

²¹¹ *Ibid.*; Taip pat žr.: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. vasario 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-70-222/2015.

²¹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. vasario 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-98/2013.

²¹³ *Ibid.*

ir informuota (angl. *free, deliberate and informed action*), todėl būtent jo veiksmai susiję priežastiniu ryšiu su kilusiais padariniais²¹⁴.

Teisės aktų reikalavimų pažeidimu padaromų nusikalstamų veikų atveju teismai taip pat taiko veikiančios ir esminės priežasties (angl. *operating and substantial cause*) teoriją. LAT yra pažymėjęs, kad „*kiekvienu atveju sprendžiant dėl priežastinio ryšio tarp veikos ir padarinių, šiuo atveju – nelaimingo atsitikimo žmogui, privalo būti nekvestionuojamai nustatyta, įvertinus tiek asmens, traukiamo baudžiamojon atsakomybėn, tiek nukentėjusio asmens veiką ir jų įtaką kilusiems padariniams, ar galimų kaltininkų, ar nukentėjusiojo veika buvo esminė kilusių padarinių sąlyga ir būtina jų priežastis. Tik tai įvertinus spręstina, ar veika yra nusikalstama, ar ne*“²¹⁵. Tai suponuoja išvadą, kad jei į priežastingumo grandinę įsiterpia kitų asmenų veikos, tai nebūtinai lemia, jog būtent šių asmenų veiksmai ar neveikimas nutrauks pagrindinio kaltininko pradėtą priežastingumo grandinę ir atvirkščiai. Vienoje byloje apeliacinės instancijos teismas asmenį nuteisė pagal LR BK 176 straipsnio 1 dalį už tai, kad būdamas įmonės vadovu „[...] organizavo įrenginio (abrazyvinės daržovių valymo mašinos) iškrovimo iš UAB „Al“ priklausančio automobilio „Scania“ (valst. Nr. (duomenys neskelbtini)) darbus ir vadovavo šiems darbams, kurie buvo vykdomi su krautuvams „Toyota 6F14“ ir „Kramer A. S. 312 SL“ draudžiamu kelti krovinio svoriu, neįvertino profesinės rizikos, kad abu krautuvai skirtingi savo techninėmis charakteristikomis ir krovinio kėlimo mechanizmų konstrukcija bei valdymu, kad krautuvo „Toyota 6F14“ techniniame pase nėra numatyta galimybė dirbti dviem autokrautuvais poroje, neužtikrino, kad būtų koordinuotas visų įrengimų operatorių darbas, krovinyms būtų stabilus, į pavojingą zoną nepatektų dirbantieji ir kiti pašaliniai asmenys, lengvabūdiškai tikėdamasis, kad krovinį pristatęs UAB „Al“ darbuotojas (automobilio „Scania“ (valst. Nr. (duomenys neskelbtini)), vairuotojas) A. G. yra už pavojingos zonos ribų ir pavojingų padarinių bus išvengta, nurodė keltuvų vairuotojams A. I. ir R. S. iškelti įrenginį, keltuvais iškėlus jį iš automobilio ir leidžiant ant žemės, įrenginys krito ir kliudė pavojingoje zonoje buvusį A. G., padarydamas jam sužalojimus – krūtinės ląstos nugaros sumušimą, pasireiškusių odos nubrozdinimais krūtinėje ir nugaroje, abipusiais šonkaulių lūžimais, krūtininių V-VI slankstelių lūžimais, aortos plyšimu, kas komplikavosi vidiniu nukraujavimu į krūtinės ertmės, nuo to A. G. įvykio vietoje mirė“²¹⁶. Nepaisant to, kad byloje buvo duomenų, jog, vykdydamas krovimo darbus, nukentėjusysis taip pat pažeidė saugos ir sveikatos norminio teisės akto reikalavimus, tačiau LAT sutiko su apeliacinės instancijos teismo nuomone, kad šiuo atveju įmonės vadovo padaryti teisės

²¹⁴ Pažymėtina, kad situacijos vertinimas galėtų būti kitoks, jei būtų nustatyta, kad miško pjovėjas medį nupjovė netaisyklingai, todėl nebuvo įmanoma kontroliuoti medžio virtimo, o tai nulėmė netinkamą medžio virtimo kryptį. Žr.: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. vasario 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-65/2014.

²¹⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. birželio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-221/2011.

²¹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. lapkričio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-441/2014.

aktų pažeidimai buvo esminiai: „Teismas nurodė, kuo pasireiškė priežastinis ryšis, įvertino paties nukentėjusiojo veiksmus bei nuosprendyje konstatavo, kad tai, jog buvo netinkamai organizuojami ir vykdomi pavojingi darbai, neužtikrinta darbuotojų sauga ir sveikata, ir buvo pagrindinė ir būtina sąlyga padariniams, t. y. nukentėjusiojo sužalojimui ir mirčiai, kilti. Ir kartu, kad tinkamai organizuojant ir vykdam pavojingus darbus, teisingai parinkus darbo priemones, būtų buvę išvengta nepateisinamos profesinės rizikos“²¹⁷. Taigi šioje situacijoje įmonės vadovas, organizuodamas iškrovimo darbus, *inter alia* neatsižvelgė į tai, kad jiems atlikti buvo parinktas netinkamas krautuvas, t. y. darbai buvo vykdomi su krautuviui draudžiamu kelti krovinio svoriu. Tai, jog nukentėjusysis galimai nepaisė instrukcijų reikalavimų ir atsidūrė pavojingoje zonoje, nėra esminė aplinkybė, kadangi būtent netinkamai parinktas krautuvas lėmė tai, jog iškraunamas įrenginys krito ir kliudė pavojingoje zonoje buvusį nukentėjusįjį. Vis dėlto, kaip ir byloje, kuriose pavojinga veika pasireiškia fiziniu poveikiu, tokiais atvejais esmingumo kriterijus yra vertinamojo pobūdžio ir jo turinys, atsižvelgiant į konkrečios bylos aplinkybes, gali kisti.

Kitoje byloje asmuo buvo išteisintas pagal LR BK 176 straipsnio 1 dalį dėl kaltinimo tuo, kad būdamas atsakingas už įmonės priešgaisrinę būklę „[...] šaldymo kameroje vykdam remonto darbus, bendrovės darbuotojui R. S. metalo pjovimo aparatu pjaunant metalinį vamzdį, nepaskyrė atsakingų asmenų už ugnies darbų vietos paruošimą – vykdymą, todėl netinkamai buvo paruošta darbo vieta, nenustatytas parengiamųjų darbų mastas, jų atlikimo seka. Neįvykdęs šių priemonių, S. S. išdavė leidimą ugnies darbams atlikti, taip pažeidė Bendrosios gaisrinės saugos taisyklių 177 punkto reikalavimą, pagal kurį įmonės, įstaigos vadovas leidime nurodo asmenis, atsakingus už ugnies darbų vietos paruošimą ir ugnies darbų atlikimą, taip pat nustato parengiamųjų darbų mastą ir turinį, jų atlikimo seką, šių darbų saugos priemones, aplinkos oro kontrolės tvarką“, dėl to [...] UAB „M“ patalpose įvyko nelaimingas atsitikimas darbe – kilo gaisras, kurio metu žuvo II „A“ darbuotojai Ž. B. ir A. J., o V. G. ir M. D. patyrė nežymius sveikatos sutrikdymus“²¹⁸. LAT pritarė žemesnės instancijos teismo argumentams, kad „[...] pagrindinė kilusio gaisro priežastis buvo suvirintojo R. S. padaryti teisės aktais nustatytų specialaus elgesio saugumo taisyklių pažeidimai. Darydamas tokią išvadą, teismas įvertino, kad R. S. suvirintoju įmonėje dirbo nuo 2005 m., pagal generalinės direktorės įsakymą jam buvo suteikta teisė be atskiro leidimo atlikti ugnies darbus, buvo instrukuotas, apmokytas ir supažindintas su saugumo technikos reikalavimais atliekant suvirinimo bei ugnies darbus, buvo atestuotas, tačiau pažeidė vidinius saugumo reikalavimus: Remonto personalo gaisrinės saugos instrukcijos 53 punktą, pagal kurį 5 metrų spinduliu nuo ugnies darbų atlikimo vietos esančios konstrukcijos ar medžiagos, kurios gali užsidegti, turi būti pašalintos ar patikimai apsaugotos; Darbų, kai naudojamosi atvira ugnimi,

---

²¹⁷ *Ibid.*

²¹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. birželio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-320/2014.

saugos atlikimo instrukcijos 11 punktą, pagal kurią dirbti nenumačius priemonių, užtikrinančių saugų darbų atlikimą, draudžiama. R. S. šių priemonių nesiėmė, neužtikrino, kad nekiltų pavojus dirbant su atvira ugnimi, dėl to, atliekant metalo pjaustymo darbus su atvira ugnimi, užsidegė patalpos sienas dengianti medžiaga, kilo gaisras, kurio metu žuvo žmonės. Šie R. S. padaryti pažeidimai kvalifikuoti pagal BK 132 straipsnio 3 dalį kaip gyvybės atėmimas dėl neatsargumo pažeidžiant teisės aktų nustatytas specialias elgesio saugumo taisykles²¹⁹. Taigi šioje situacijoje teismas nusprendė, kad esminė priežastis, lėmusi padarinių atsiradimą, buvo ne įmonės technikos direktoriaus veika, o suvirintojo, kuris nesilaikė teisės aktų reikalavimų ir neužtikrino saugaus darbo atlikimo. Pažymėtina, jog būtent suvirintojo padaryti teisės aktų reikalavimų pažeidimai sąlygojo fizinį poveikį – gaisrą, kurio metu žuvo žmonės. Kadangi suvirintojas įmonėje dirbo ilgą laiką, jam buvo suteikta teisė be atskiro leidimo atlikti ugnies darbus, jis buvo instrukuotas, apmokytas, atestuotas ir supažindintas su saugumo technikos reikalavimais, manytina, kad jo veika taip pat atitinka laisvos, sąmoningos ir informuotos veikos (angl. *free, deliberate and informed action*) kriterijų. Taigi net ir tuo atveju, jei prie padarinių atsiradimo prisidėjo ir asmuo, atsakingas už įmonės priešgaisrinę būklę, galima būtų teigti, kad minėtasis kriterijus nutraukia priežastinio ryšio grandinę tarp šio asmens padarytų teisės aktų reikalavimų pažeidimų ir kilusių padarinių.

Be to, minėtoje byloje teismas pažymėjo, kad „[...] nekelia abejonių, jog, įdėjus daugiau pastangų, dėmesio ir atidumo priešgaisrinei būklei užtikrinti, nelaimės buvo galima išvengti. Tokios išvados iš tiesų pakanka nustatant pagrindą įmonės, vykdžiusios darbus, civilinei atsakomybei už dėl gyvybės atėmimo atsiradusią žalą“²²⁰. Šie teiginiai patvirtina autoriaus pasirinktą išeities tašką, kad priežastinis ryšys baudžiamojoje teisėje yra *sui generis*, taigi priežastinio ryšio samprata skiriasi ne tik skirtingose mokslo šakose (gamtos moksluose, filosofijoje ir t. t.), bet ir atskirose teisės šakose: baudžiamojoje, civilinėje teisėje ir t. t. Toks priežastinio ryšio suvokimas įgalina tinkamai išspręsti skirtingose teisės srityse kylančias priežastingumo nustatymo problemas, kadangi sudaro sąlygas priežastinį ryšį nagrinėti tos teisės šakos rėmuose ir atsižvelgiant į tai teisės šakai reikšmingus kriterijus.

Aukščiau minėtų bylų kontekste atkreiptinas dėmesys į bylą, kurioje J. B. nuteistas pagal LR BK 132 straipsnio 3 dalį už tai, kad „[...] būdamas atsakingu Visagino akrobatikos ir sporto mokykloje už elektros ūkį bei saugų ir patikimą elektros įrenginių darbą ir darbo saugos taisyklių laikymąsi (pagal Visagino akrobatikos ir sporto mokyklos direktoriaus 2002 m. sausio 29 d. patvirtintų pareigybių instrukcijos aprašymą), neturėdamas V. V. įmonės „M“ pateikto

---

²¹⁹ *Ibid.*

²²⁰ *Ibid.*; Panašūs argumentai nurodyti ir kitoje LAT nutartyje: „Kartu pažymėtina, kad, nors nagrinėjamoje byloje nenustatyti visi būtini gyvybės atėmimo dėl neatsargumo nusikaltimo sudėties požymiai, tai neužkerta kelio kelti klausimą dėl renginio „Nykštietiškas triatlonas 2011“ organizatorių civilinės atsakomybės už renginio metu kilusią žalą“. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gruodžio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-512/2014.

darbuotojų, kurie turi teisę dirbti su elektros įrenginiais, sąrašo, pažeisdamas Elektros įrenginių eksploatavimo saugos taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2004 m. lapkričio 26 d. įsakymu Nr. 4-432 (galiojusių iki 2010 m. balandžio 21 d.), 22, 116, 181 punktus, [...] Visagino akrobatikos ir sporto mokykloje [...], telefoninio pokalbio metu mokyklos budėtojai D. L. davė leidimą išduoti V. V. įmonės „M“ darbuotojui V. G. raktą nuo mokyklos elektros skydinės, taip sudarė šiam galimybę patekti į veikiančią elektros skydinę ir pradėti ten darbus, neįsitikinęs, ar V. G. nustatyta tvarka atestuotas ir ar jo pažymėjime yra padaryti atitinkami įrašai, 2009 m. rugpjūčio 14 d. V. V. įmonei „M“ vykdant šilumos mazgų montavimo darbus, t. y. netinkamai vykdė jam pavestas pareigas. Taigi V. G. įėjo į mokyklos elektros skydinę, neturėdamas tam leidimo ir atitinkamos elektrotechniko kvalifikacijos, negavęs rašytinio nurodymo bei leidimo dirbti elektros įrenginiuose, ir pradėjo darbus prie veikiančių elektros skydinės įrenginių, o [...] dėl sąlyčio su veikiančiais elektros skydinės įrenginiais, kontaktuojant su elektros laidininku, nuo techninio elektros poveikio mirė“²²¹. J. B. pagal LR BK 132 straipsnio 3 dalį buvo nuteistas Visagino miesto apylinkės teismo nuosprendžiu, tačiau pirmą kartą bylą nagrinėjant apeliacine tvarka, J. B. buvo išteisintas, nes teismas konstatavo, kad nepadaryta veika, turinti nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių²²². Aukštesnės instancijos teismas nurodė:

- 1) „[...] apylinkės teismas išnagrinėjęs bylą pats konstatavo, kad V. G. savo iniciatyva pateko į elektros skydinę, nenurodydamas J. B. tikrosios priežasties dėl ko jam buvo būtina patekti į draudžiamą patalpą, t. y. teismas konstatavo, kad į draudžiamą patalpą V. G. pateko panaudodamas apgaulę“²²³;
- 2) „[...] iš faktinių bylos aplinkybių matyti, kad iki V. G. patenkant į elektros įrenginių patalpą, ji buvo užrakinta, J. B. leido atsirakinti J. G. šią patalpą tam, kad šis padėtų atvestą iki elektros įrenginio kabelį“²²⁴.

Taigi aukštesnės instancijos teismas nusprendė, kad priežastinis ryšys egzistuoja ne tarp J. B. veikos, o tarp V. G. darbdavio ir paties V. G. veiksmų, kurių tikslios atlikimo aplinkybės proceso metu taip ir nebuvo nustatytos. Bylai pirmą kartą pasiekus kasacinį teismą, LAT panaikino Panevėžio apygardos teismo nuosprendį ir perdavė bylą iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka, apsiribodamas teiginiu, kad Panevėžio apygardos teismo išvada, kad ne J. B. veika yra susijusi priežastiniu ryšiu su kilusiais padariniais „[...] nėra detalčiai ir įtikinamai argumentuota, todėl yra pagrindo ja abejoti“²²⁵. Tačiau LAT nenurodė, kodėl jo manymu ši išvada yra neargumentuota, pabrėždamas, kad „toks apeliacinės instancijos teismo nuosprendis yra nepagrįstas ir neteisėtas.

²²¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. balandžio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-217-699/2015.

²²² Panevėžio apygardos teismo 2013 m. balandžio 3 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-103-193/2013.

²²³ *Ibid.*

²²⁴ *Ibid.*

²²⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gruodžio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-485/2013.

*Teisėtas ir pagrįstas yra toks nuosprendis, kuriuo tiksliai pritaikytas baudžiamasis įstatymas, jis priimtas laikantis visų baudžiamojo proceso įstatymo reikalavimų, jame padarytos išvados dėl nusikaltimo įvykio, nusikalstamos veikos sudėties, kaltinamojo kaltumo ar nekaltumo pagrįstos išsamiai ir nešališkai ištirtais ir teisingai įvertintais įrodymais*²²⁶. Iš šių teismo motyvų sunku suprasti, kokius pažeidimus padarė apeliacinės instancijos teismas. Manytina, teismui galėjo užkliūti teiginys, kad priežastinis ryšys egzistuoja ne tarp J. B. veikos, o tarp V. G. darbdavio ir paties V. G. veiksmų, nors tiksliai šių veiksmų atlikimo aplinkybės proceso metu taip ir nebuvo nustatytos²²⁷, t. y. apeliacinės instancijos teismas rėmėsi prielaidomis. Vis dėlto, jei apeliacinės instancijos teismas nusprendė, kad ne J. B. veika buvo kilusių padarinių priežastis, tai, nenustačius tikrosios padarinių priežasties, neturėtų būti užkertamas kelias priimti išteisinamąjį nuosprendį, kadangi visos abejonės, kurių neįmanoma pašalinti, vertinamos kaltinamojo naudai (lot. *in dubio pro reo*).

Pakartotinai išnagrinėjus bylą apeliacine tvarka, teismas *inter alia* nusprendė iš pirmosios instancijos teismo nuosprendžio pašalinti aplinkybę, kad J. B. leido savarankiškai dirbti veikiančiuose elektros įrenginiuose V. G., nurodydamas: „*J. B. pripažintas kaltu ir dėl to, kad leido savarankiškai dirbti veikiančiuose elektros įrenginiuose V. G. ir taip pažeidė Taisyklių 15.6 punkto reikalavimus. Kolegijos nuomone, ši aplinkybė apeliantui inkriminuota nepagrįstai, nes byloje nėra nė vieno objektyvaus įrodymo, jog būtent apeliantas J. B. leido V. G. savarankiškai dirbti. Bylos įrodymais yra neginčijamai nustatyta, kad J. B. davė leidimą išduoti raktą nuo mokyklos elektros įrenginių patalpos, tačiau nė vienas įrodymas nepatvirtina, kad V. G. konkrečiai iš J. B. būtų gavęs kokius nors nurodymus ar leidimą dirbti elektros įrenginiuose. Tokių aplinkybių nenurodė nė vienas liudytojas, taip pat nė vienas rašytinis įrodymas tokių aplinkybių nepatvirtina. Priešingai iš specialisto išvados Nr. 11-608(10) matyti, kad šį taisyklių punktą galima pažeidė pats V. G.. Esant tokioms aplinkybėms iš nuosprendžio šalinama aplinkybė, kad J. B., pažeisdamas Elektros įrenginių eksploatavimo saugos taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2004-11-26 įsakymu Nr. 4-432 (galiojusių iki 2010-04-21) 15.6 punktą, leido savarankiškai dirbti veikiančiuose elektros įrenginiuose V. G.*“²²⁸. Bylai antrą kartą pasiekus kasacinį teismą, LAT pritarė asmens nuteisimui pagal LR BK 132 straipsnio 3 dalį, nurodydamas:

- 1) „*[...] nagrinėjamu atveju pavojingas veiksnys buvo elektros srovė, o pavojingo veiksnio šaltinis – elektros skydinėje veikiančios elektros įrenginiai*“²²⁹;
- 2) „*[...] J. B. pažeidė minėtų Taisyklių reikalavimus, mokyklos budėtojai telefoninio pokalbio metu davė leidimą duoti mokyklos skydinės raktą V. V. įmonės „M“*

---

²²⁶ *Ibid.*

²²⁷ Panevėžio apygardos teismo 2013 m. balandžio 3 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-103-193/2013.

²²⁸ Panevėžio apygardos teismo 2014 m. rugsėjo 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-61-581/2014.

²²⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. balandžio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-217-699/2015.

*darbuotojui V. G. (neįsitikinęs ir neturėdamas jokių duomenų apie šio asmens kvalifikaciją), taip sudarė jam galimybę neteisėtai patekti į veikiančią elektros skydinę. Patekęs į elektros skydinę, V. G., neturėdamas tam leidimo ir atitinkamos elektrotechniko kvalifikacijos, negavęs rašytino nurodymo bei leidimo dirbti elektros įrenginiuose, pradėjo darbus prie veikiančių elektros skydinės įrenginių ir dėl sąlyčio su veikiančiais įrenginiais, kontaktuodamas su elektros laidininku, dėl techninio elektros poveikio mirė*²³⁰.

Manytina, teismas teisingai nurodė fizinio poveikio šaltinį (skydinėje veikiančių įrenginių elektros srovė), tačiau kyla abejonių dėl teismo išvados, kad nuteistojo padaryti teisės aktų pažeidimai sąlygojo šį fizinį poveikį. Kaip matyti iš aukščiau cituotų teismų sprendimų, nuteistojo pavojinga veika pasireiškė tuo, kad jis neturėjo kitos įmonės pateikto darbuotojų, kurie turi teisę dirbti su elektros įrenginiais, sąrašo, davė leidimą nukentėjusiajam išduoti raktus nuo elektros skydinės, nors neįsitikino, kad šis asmuo yra atestuotas, turi atitinkamą elektrotechniko kvalifikaciją, ar yra gavęs rašytinį nurodymą dirbi elektros įrenginiuose. Be to, teismai pašalino iš kaltinimo aplinkybę, kad nuteistasis nukentėjusiajam leido savarankiškai dirbti veikiančiuose elektros įrenginiuose. Priešingai, byloje esantys duomenys liudijo, kad savarankiškai dirbti elektros įrenginiuose nusprendė pats nukentėjusysis. Byloje taip pat nėra duomenų, kad patalpa, į kurią nuteistasis leido patekti nukentėjusiajam, ar joje esantys elektros įrenginiai būtų savaime kėlę pavojų kitų asmenų sveikatai ar gyvybei. Taigi ne galimybės patekti į minėtą patalpą suteikimas (nuteistajam inkriminuota pavojinga veika), o darbas elektros įrenginiuose sąlygojo fizinį poveikį nuo kurio mirė nukentėjusysis, todėl vien asmens patekimas į patalpą, nenulėmė kilusių padarinių. Be to, vargu, ar priežastiniu ryšiu su kilusiais padariniais yra susiję tokie teismų nurodyti pažeidimai kaip: neįsitikinimas, ar asmuo yra atestuotas, ar yra gavęs rašytinį nurodymą dirbi elektros įrenginiuose ir pan., kadangi nuteistojo veika pasireiškė ne leidimu dirbti su elektros įrenginiais, o raktų suteikimu. Taigi nukentėjusysis, savarankiškai dirbdamas elektros įrenginiuose, pats pažeidė teisės aktų reikalavimus, kas ir buvo tiesioginė techninio elektros poveikio priežastis, lėmusi jo mirtį. Todėl, vadovaujantis *novus actus interveniens* doktrina, manytina, nuteistojo veika nebuvo susijusi priežastiniu ryšiu su kilusiais padariniais.

Bylose, kuriose pavojinga veika pasireiškia teisės aktų ar visuotinai pripažintų bendrųjų atsargumo taisyklių pažeidimu, taip pat pasitaiko atvejų, kuomet supainiojami objektyvieji (priežastinis ryšys) ir subjektyvieji (kaltė) nusikalstamos veikos sudėties požymiai. Pvz., vienoje byloje aukštesnės instancijos teismas nurodė, kad „[...] sutiktina su pirmos instancijos teismo išvada, kad kaltinamo asmens P. A. veiksmai negali būti vertinami, kaip nusikalstamas

---

²³⁰ *Ibid.*

*nerūpestingumas, kadangi iš byloje surinktais įrodymais nustatytų faktinių duomenų nėra pagrindo manyti, kad jis turėjo ir galėjo numatyti, jog jo organizuotoje talkoje naudota paaukštinimo priemonė sukels sunkias pasekmes, t. y. jo veiksmų/neveikimo ir atsiradusių sunkių pasekmių nesieja tiesioginis priežastinis ryšys*²³¹. Manytina, tokią teismo argumentaciją sąlygojo taikoma dviejų etapų priežastingumo nustatymo metodika, kurioje lemiamą vaidmenį vaidina priežastinio ryšio pobūdis, t. y. ar priežastingumas yra būtinas (taigi – numatomas) ar atsitiktinis. Šios metodikos pagrindas – adekvataus priežastinio ryšio teorija – šiame darbe ne kartą kritikuotas, kadangi apsunkina priežastinio ryšio ir kaltės, kaip dviejų skirtingų nusikalstamos veikos sudėties elementų, atskyrimą. Todėl šios metodikos taikymas bylose, kuriose veika pasireiškia teisės aktų pažeidimu, yra gana keblus. Šį teiginį suponuoja ir tai, kad teisės doktrinoje teigiama, kad, pvz., „[...] eismo įvykių bylose didesnių sunkumų nustatant priežastinio ryšio pobūdį nekyla. Nustačius, kad Kelių eismo taisyklių pažeidimas buvo būtinoji padarinių kilimo sąlyga, paprastai konstatuojama, kad priežastinis ryšys yra būtinas, t. y. dėsningas, taigi iš anksto numatomas“²³². Taigi, konstatuojant priežastinį ryšį, galima abejoti, ar priežastinio ryšio pobūdžio (dėsningas ar atsitiktinis) nustatymo etapas apskritai yra tikslingas. Manytina, netipinio priežastingumo įtaka asmens baudžiamajai atsakomybei galėtų būti sprendžiama analizuojant kaltės klausimus.

Dėl aukščiau minėtų motyvų, kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimų (LR BK 281 straipsnis) bylose galima aptikti atvejų, kuomet teismai priežastinio ryšio pobūdžio nenustatinėja, pvz., vienoje byloje LAT nurodė: „*Konstatuota, kad M. M. padarytas KET 145, 147 ir 153 punktų pažeidimas yra susijęs tiesioginiu priežastiniu ryšiu su kilusiu eismo įvykiu ir buvo būtinoji padarinių kilimo sąlyga*“²³³. Kitais atvejais paprasčiausiai pažymima, kad būtina nustatyti, ar kilę padariniai yra dėsningi ar atsitiktiniai, tačiau sprendime šis vertinimas nedetalizuojamas²³⁴. Be to, būtinoji padarinių kilimo sąlyga (*conditio sine qua non* taisyklė) tokio pobūdžio bylose yra modifikuojama: „*Nustatant, ar kaltininko padarytas kelių transporto eismo saugumo pažeidimas buvo būtina padarinių kilimo atsiradimo sąlyga, taikomas objektyvaus išvengiamumo kriterijus – sprendžiama, ar konkrečioje situacijoje*

---

²³¹ Vilniaus apygardos teismo 2013 m. birželio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-255-487/2012. Pažymėtina, kad ši nutartis LAT buvo panaikinta ir perduota iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka, nurodant, jog „[...] priežastinio ryšio tarp veikos ir padarinių nebuvimas konstatuotas prieš tai nepadarius aiškių išvadų dėl kaltinamojo veiksmų (neveikimo) įvykio metu“. Žr.: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. sausio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-12/2014. Apeliacinės instancijos teismas, iš naujo išnagrinėjęs bylą apeliacine tvarka, pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalį, kuria P. A. pagal BK 137 straipsnio 1 dalį buvo išteisintas, panaikino ir priėmė naują nuosprendį, kuriuo P. A. pripažino kaltu padarius nusikaltimą, numatytą BK 137 straipsnio 1 dalyje. Šį nuosprendį apskundus kasacine tvarka, LAT *inter alia* sutiko su apeliacinės instancijos teismo išvadomis dėl priežastinio ryšio tarp P. A. veikos ir kilusių padarinių buvimo. Plačiau: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. vasario 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-4-699/2015.

²³² Piesliakas, V., *supra* note 14, p. 11.

²³³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. vasario 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-48/2013.

²³⁴ Pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gegužės 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-245/2014.

asmuo turėjo objektyvią galimybę išvengti eismo įvykio²³⁵. Pvz., vienoje byloje LAT konstatavo: „Kadangi minimalus atstumas, kurį dviratininkui pravažiavus skersai kelio iki susidūrimo vietos automobilio vairuotojos objektyvaus matomumo zonoje ir kuriam esant automobilio vairuotoja turėjo techninę galimybę sustabdyti automobilį ir išvengti susidūrimo, turėjo būti ne mažesnis kaip 7 m, o atstumas nuo susidūrimo vietos ir pėsčiųjų salelės buvo žymiai mažesnis negu 7 m (ne daugiau kaip 2 m), automobilio vairuotoja kelyje atsiradusios kliūties laiku pastebėti ir jos išvengti negalėjo²³⁶, todėl nusprendė, kad dviračio keleivio mirties priežastis buvo dviratininko veika, nes „[...] jis, užuot saugiai sustojęs pėsčiųjų salelėje ir laukęs, kol užsidegs jam judėti leidžiantis šviesoforo signalas, neįvertino atstumo tarp artėjančios transporto priemonės ir staiga išvažiavo į automobilio vairuotojos A. G. važiuojamosios kelio dalies juostą degant jam eismą draudžiančiam šviesoforo signalui²³⁷“.

Objektyvi (techninė) galimybė išvengti eismo įvykio neretai įvertinama specialistų išvadose ar ekspertizių aktuose, tačiau šiuos duomenis teismas vertina per teisės prizmę. LAT yra nurodęs, kad „[...] priežastinis ryšys yra objektyvusis nusikalstamos veikos sudėties požymis, todėl jo įrodinėjimas yra teismo, o ne ekspertų kompetencija. Priežastinio ryšio nustatymas remiantis vien tik ekspertų ar specialistų išvada, kuria nustatomos techninės įvykio kilimo priežastys, gali lemti netinkamą baudžiamojo įstatymo pritaikymą. Priežastinio ryšio nustatymas priklauso ir nuo to, kaip teismas vertina kitas bylos aplinkybes, svarbias šio objektyvaus požymio konstatavimui²³⁸. Nors šis teiginys yra vyraujantis, tačiau teismų sprendimuose galima aptikti dviprasmiškų išaiškinimų: viena vertus, teigiama, kad priežastinio ryšio nustatymas yra teisės dalykas, kita vertus, nurodoma, jog „[...] priežastinio ryšio nustatymas yra daugiau fakto klausimas ir loginis procesas, nes, sprendžiant šį klausimą, iš esmės nagrinėjamos faktinės eismo įvykio aplinkybės, nustatinėjama loginė priežasčių seka, reikalinga išvadai padaryti, – ar yra ryšys tarp veikos ir padarinių²³⁹. Manytina, kad tikslesnis yra pirmasis teiginys, kadangi, kaip jau buvo minėta, priežastinis ryšys baudžiamojoje teisėje yra *sui generis*, todėl kitų mokslų (pvz., gamtos, filosofijos, logikos ir pan.) teiginiai yra tik pagalbiniai.

Tais atvejais, kai kelių eismo taisyklės pažeidžia keli asmenys, „[...] teismas turi įvertinti abiejų eismo dalyvių padarytų pažeidimų reikšmę nusikalstamų padarinių atsiradimui²⁴⁰. Tačiau keblumų kyla tada, kai, vadovaujantis ekvivalentinio priežastinio ryšio teorija, priežastingumas nustatomas tiek tarp kaltinamojo statusą byloje turinčio asmens, tiek tarp nukentėjusiojo padarytų

²³⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. sausio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-49/2013.

²³⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. kovo 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-195/2007.

²³⁷ *Ibid.*

²³⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. sausio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-143-976/2015; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-243-648/2015.

²³⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. balandžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-218-942/2015.

²⁴⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. balandžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-228-303/2015.

pažeidimų. Vienoje byloje asmuo buvo nuteistas pagal LR BK 281 straipsnio 1 dalį už tai, kad „[...] pažeidė Kelių eismo taisyklių (toliau – KET) 125 ir 133 punktų reikalavimus: važiavo iš dalies priešpriešinio eismo juosta, pasirinkdamas greitį neatsižvelgė į važiavimo ir kelio sąlygas, ypač vietovės reljefą – kelio vingį, dėl vingio vidinėje pusėje augusių krūmų riboto matomumo sąlygas, važiuojamosios kelio dangos plotį – laiku nepasitraukė arčiau kelio dešiniojo kelkraščio ir nesumažino greičio, taip sukėlė grėsmę eismo saugumui ir susidūrė su priešpriešiais nesaugiu greičiu iš dalies priešpriešinio eismo juosta važiuoju automobiliu „Ford Mondeo“ (valst. Nr. (duomenys neskelbtini)), vairuojamu A. Š., kuriam buvo padarytas dešiniojo šlaunikaulio išorinio antrūplio lūžis, vertinamas kaip nesunkus sveikatos sutrikdymas“²⁴¹. Nors pagal priežastinio ryšio nutrūkimo (lot. *novus actus interveniens*) teoriją nukentėjusiojo veiksmai gali nutraukti pradinio kaltininko sukeltą priežastinę grandinę, tačiau teismas šios teorijos netaikė. Minėtoje byloje LAT pažymėjo, kad „[...] teismai analizavo šią situaciją priežastinio ryšio aspektu ir konstatavo, jog H. P. veiksmai pažeidžiant KET 125, 133 punktų reikalavimus buvo būtinoji eismo įvykio padarinių kilimo sąlyga. Teismai konstatavo ir tai, kad ir nukentėjusysis A. Š. padarė analogiškus KET pažeidimus – jis važiavo iš dalies priešpriešinio eismo juosta nesaugiu greičiu. Jei bent vienas vairuotojas nebūtų kirtęs kelio vidurio linijos, eismo įvykio pavyktų išvengti. Taip pat jei bent vienas vairuotojas sustabdytų savo automobilį prieš eismo įvykį, eismo įvykio pavyktų išvengti, o jei ne, to vairuotojo veiksmai nebūtų būtinoji padarinių kilimo sąlyga. Kadangi abu vairuotojai išvažiavo į priešingą eismo juostą ir nė vienas nesugebėjo sustabdyti savo automobilio, teismai padarė pagrįstą išvadą, kad abiejų vairuotojų veiksmai (KET pažeidimai) buvo būtina eismo įvykio sąlyga, taigi turėjo priežastinį ryšį su įvykusiais padariniais dėl A. Š. padaryto nesunkaus sveikatos sutrikdymo. Todėl teisėjų kolegija laiko, kad abu vairuotojai pagrįstai buvo patraukti teisinėn atsakomybėn, vienas – baudžiamojon, kitas – administracinėn. Atsakomybės rūšys skyrėsi dėl to, kad kasatoriui dėl nukentėjusiojo KET pažeidimų nebuvo padaryti sveikatos sutrikdymai, kurie yra baudžiamosios atsakomybės vairuotojui pagal BK 281 straipsnį sąlyga. Be to, pažymėtina, kad baudžiamasis įstatymas nenumato baudžiamosios atsakomybės asmeniui už KET pažeidimą, sukėlusį sveikatos sutrikdymą jam pačiam. Tokio asmens veikoje gali būti įžvelgiamas tik ATPK pažeidimas“²⁴². Kadangi abiejų asmenų pažeidimai, teismo manymu, atitiko *conditio sine qua non* taisyklę, tai, vadovaujantis ekvivalentinio priežastinio ryšio teorija, jei egzistuoja kelios sąlygos, lėmusios padarinio atsiradimą, visos jos tarpusavyje yra lygiavertės. Todėl visos šios sąlygos yra atsiradusių padarinių priežastys, tačiau baudžiamojon atsakomybėn

²⁴¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. rugsėjo 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-355/2013.

²⁴² *Ibid.*

pagal LR BK 281 straipsnio 1 dalį traukiamas tik vienas iš asmenų – tas, kuriam nebuvo padaryti sveikatos sutrikdymai. Vadinasi teismas atsižvelgė ir į apsauginius LR BK normos tikslus²⁴³.

Panaši situacija susiklostė ir kitoje byloje, kurioje R. V. nuteista pagal LR BK 281 straipsnio 1 dalį už tai, kad „[...] pažeidė Kelių eismo taisyklių 75 punkto reikalavimus, nes artėdama prie nereguliuojamos pėsčiųjų perėjos ir matydama, kad joje į važiuojamąją kelio dalį išėjo pėsčiosios J. K. ir mažametė A. K., laiku nestabdė automobilio, dėl to partrenkė pėsčiąją J. K., kuriai dėl eismo įvykio nesunkiai sutrikdyta sveikata“²⁴⁴. Tačiau apeliacinės instancijos teismas iš pirmosios instancijos teismo nuosprendžio pašalino aplinkybę, jog dėl eismo įvykio mažametei pėsčiajai A. K. buvo nesunkiai sutrikdyta sveikata. LAT, sutikdamas su šios aplinkybės pašalinimu, konstatavo: „Abiejų instancijų teismai nustatė, kad R. V. sukkelto eismo įvykio metu A. K. nuteistosios vairuojamo automobilio nebuvo traumiuota, su juo nekontaktavo, o jos psichinė sveikata sutriko po patirto psichiką traumuojančio įvykio. Apeliacinės instancijos teismas išvadas dėl tiesioginio priežastinio ryšio nebuvimo tarp R. V. veikos (eismo saugumo taisyklių pažeidimo) ir padarinių (A. K. nesunkaus psichikos sveikatos sutrikimo, trukusio ilgiau kaip dešimt dienų) grindė tuo, kad A. K. nebuvo eismo įvykio dalyvė, iki šio įvykio momento buvo perėjusi automobilio eismo juostą ir įvykio metu nepatyrė jokių fizinių sužalojimų, jos sveikatos sutrikimo priežastis tiesiogiai buvo ne kelių eismo saugumo taisyklių pažeidimas, o vėliau patirtas psichiką traumuojantis įvykis – potrauminio streso sutrikimas dėl eismo įvykio metu kilusių padarinių – mažametei artimo žmogaus – močiutės J. K. nubloškimo ir šiai padarytų sužalojimų“²⁴⁵. Nors potrauminio streso sutrikimas iš esmės buvo sąlygotas išgyvento eismo įvykio, tačiau pačiame eismo įvykyje nukentėjo kitas asmuo. Kadangi „pagrindinis tiesioginis komentuojamo nusikaltimo objektas – kelių transporto eismo saugumas“²⁴⁶, tai LR BK 281 straipsnio norma skirta situacijoms, kuriose padariniai, numatyti atitinkamose LR BK 281 straipsnio dalyse, patiriami tiesioginio eismo įvykio metu. Taigi *inter alia* šios LR BK normos apsauginiai tikslai suponuoja išvadą, kad minėtoje situacijoje nėra teisiškai reikšmingo priežastinio ryšio.

---

²⁴³ Nustatant priežastinį ryšį į apsauginius normos tikslus atsižvelgia ir Vokietijos teismai, taip pat Lietuvos Respublikos teismai, nagrinėdami civilines bylas. Plačiau: šio darbo 1 skyriaus 2 dalis, p. 16-17.

²⁴⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gegužės 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-120/2010.

²⁴⁵ *Ibid.*

²⁴⁶ Abramavičius, A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (213–330 straipsniai)*. Vilnius: Registrų centras, 2010, p. 428.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Priežastinio ryšio samprata priklauso nuo to, kurio mokslo kontekste ji yra nagrinėjama, kadangi skiriasi aplinkybės, turinčios reikšmės šio reiškinių pažinimui. Priežastinis ryšys baudžiamojoje teisėje yra vienas iš byloje nustatinėjamų nusikalstamos veikos sudėties objektyviosios pusės elementų (materialiose nusikalstamų veikų sudėtyse), lemiantis asmens baudžiamosios atsakomybės ribas. Todėl priežastingumas baudžiamojoje teisėje yra *sui generis* ir turi būti aiškinamas teisės, kaip socialinio mokslo, kontekste. Taigi kitų mokslų teiginiai yra tik pagalbiniai.

2. Nepriklausomai nuo to, kokia priežastingumo nustatymo metodika bus vadovaujama, priežastinio ryšio nustatymas baudžiamosiose bylose apima faktinio priežastingumo vertinimą per teisės prizmę, o šio vertinimo rezultatas – tai konstatavimas, ar yra teisiškai reikšmingas priežastinis ryšys tarp pavojingos veikos ir baudžiamajame įstatyme numatytų padarinių, ar jo nėra. Tačiau šio vertinimo metu nederėtų prisirišti prie vienos priežastinio ryšio teorijos, kadangi priežastinio ryšio sampratos aiškinimas baudžiamosios teisės kontekste įgalina taikyti kelias priežastinio ryšio nustatymo taisykles.

3. Šiame darbe tirtos ekvivalentinio priežastinio ryšio, priežastinio ryšio nutrūkimo (lot. *novus actus interveniens*) bei veikiančios ir esminės priežasties (angl. *operating and substantial cause*) teorijos yra skirtos nustatyti teisiškai reikšmingą priežastinį ryšį. Ištyrus minėtųjų teorijų privalumus ir trūkumus, galima teigti, jog nė viena iš jų nėra visaapimanti, todėl ne visose situacijose geba tinkamai paaiškinti priežastingumą. Taigi priežastinio ryšio teorijos turi būti taikomos atsižvelgiant į nusikalstamos veikos pobūdį.

4. Adekvataus priežastinio ryšio teorija nėra tinkamas priežastingumo nustatymo metodas, kadangi įpainioja kitą nusikalstamos veikos sudėties elementą – kaltę. Vis dėlto šios teorijos teiginiai baudžiamosiose bylose gali būti panaudoti nustatinėjant asmens psichinį santykį su priežastinio ryšio vystymusi. Tokiu būdu galima atmesti netipines, padarinių atsiradimui turėjusias įtakos, sąlygas, kurių asmuo negalėjo numatyti.

5. Lietuvos Respublikos baudžiamojoje teisėje vyraujanti priežastingumo nustatymo metodika, kurioje lemiamą reikšmę turi priežastinio ryšio pobūdis (būtinasis ar atsitiktinis), neužtikrina tinkamo šio nusikalstamos veikos sudėties objektyviosios pusės elemento aiškinimo ir nustatymo baudžiamosiose bylose. Viena vertus, ši metodika apriboja galimybę taikyti kitas priežastinio ryšio teorijas, kita vertus, taikoma adekvataus priežastinio ryšio teorija lemia skirtingų nusikalstamos veikos sudėties elementų (priežastinio ryšio ir kaltės) persipynimą. Todėl Lietuvos Respublikos teismai, nors formaliai remiasi minėtąja metodika, tačiau motyvuodami savo

sprendimus atsižvelgia ir į priežastinio ryšio nutrūkimo (lot. *novus actus interveniens*), veikiančios ir esminės priežasties (angl. *operating and substantial cause*) teorijas, taip pat į baudžiamojo kodekso specialiosios dalies straipsnyje įtvirtintos normos apsauginius tikslus, bet *expressis verbis* šių teorijų neįvardija.

6. Atsižvelgiant į tai, kad priežastinis ryšys yra glaudžia susijęs su pavojinga veika, taikomos priežastinio ryšio teorijos ir jų turinys atskirų kategorijų bylose gali skirtis. Todėl atveju, kai pavojinga veika pasireiškia fiziniu poveikiu ir kai veika pasireiškia teisės aktų pažeidimu, nederėtų sutapatinti. Pirmuoju atveju, kadangi nusikalstamos veikos pėdsakai palieka tiesiogines žymes, neretai pakanka nustatyti, kad asmens veika buvo *conditio sine qua non* padarinių atsiradimui ir į priežastinio ryšio grandinę neįsiterpė papildomi veiksniai. Tačiau antruoju atveju priežastingumo nustatymą apsunkina tai, kad techniniu požiūriu padariniai kyla dėl fizinio poveikio, o asmuo baudžiamojon atsakomybėn yra traukiamas už teisės aktų pažeidimą. Priežastinio ryšio nustatymą šiose bylose taip pat apsunkina ir juridinė technika, ypač tais atvejais, kai blanketinės baudžiamojo įstatymo normos nukreipia į kito teisės akto abstrakčiai suformuluotas nuostatas. Todėl tokio pobūdžio bylose tinkamą priežastingumo nustatymą gali užtikrinti kelių priežastinio ryšio teorijų taikymas.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 89–2741.
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 47, 176, 220, 221, 272, 273, 281, 284 straipsnių pakeitimo įstatymas. *Teisės aktų registras* [interaktyvus]. 2015, Nr. 2015-11240 [žiūrėta 2015-11-16]. <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/dcab42a026dc11e5bf92d6af3f6a2e8b>>.
3. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 37–1341.
4. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės Žinios*. 1992, Nr. 33-1014.

Specialioji literatūra

5. Abramavičius, A., et al. *Baudžiamoji teisė: bendroji dalis*. 3-oji pataisyta ir papildyta laida. Vilnius: Eugrimas, 2003.
6. Abramavičius, A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (213–330 straipsniai)*. Vilnius: Registrų centras, 2010.
7. Allen, M. J.; Cooper, S. *Elliott and Wood's Cases and Materials on Criminal Law*. London: Sweet&Maxwell, 2006.
8. Ambrasienė, D., et al. *Civilinė teisė: Prievolių teisė*. 3-oji laida. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2006.
9. Ashworth, A. *Principles of Criminal Law*. Fifth Edition. New York: Oxford University Press, 2006.
10. Baublys, L., et al. *Teisės teorijos įvadas*. 2-oji pataisyta ir papildyta laida. Vilnius: MES, 2012.
11. Bikelis, S. *Tyčinė kaltė baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (teisė). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2007, p. 48–136.
12. Bohlander, M. *Principles of German Criminal Law*. Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing, 2009.
13. Brutaru, V. Imputability as a Special Feature of the Offence, According with the New Penal Code (Law No. 286/2009). Concept. Controversies. *Lex ET Scientia International Journal*. 2011, 8 (2): 72–84.
14. Bubelis, R.; Jakimenko, V. *Logika*. I dalis. 3-oji pataisyta ir papildyta laida. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012.
15. Colvin, E. Causation in Criminal Law. *Bond Law Review*. 1989, 1 (2): 253–271.
16. Elliot, C.; Quinn, F. *Tort Law*. Third Edition. London: Longman, 2001.

17. Fedosiuk, O. Baudžiamoji atsakomybė kaip kraštutinė priemonė (*ultima ratio*): teorija ir realybė. *Jurisprudencija*. 2012, 19(2): 715–738.
18. Girdenis, T. Nužudymo vienu ar keliais smūgiais kvalifikavimo problemos Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje. Iš: Prapiestis, J., et al. *Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai*. Recenzuotų mokslinių straipsnių baudžiamosios teisės, bausmių vykdymo ir baudžiamąjo proceso klausimais rinkinys. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2014, p. 187–202.
19. Hart, H. L. A.; Honoré, T. *Causation in the Law*. Second Edition. New York: Oxford University Press, 1985.
20. Heaton, R. *Criminal Law textbook*. New York: Oxford University Press Inc., 2004.
21. Herring, J. *Criminal Law*. Second Edition. New York: Oxford University Press, 2006.
22. Hume, D. *Žmogaus proto tyrinėjimas*. Vilnius: Pradai, 1995.
23. Kanišauskas, S. *Moralės filosofijos pagrindai*. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2009.
24. Mikelėnas, V. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995.
25. Milinis, A. *Baudžiamoji atsakomybė už nužudymą*. Vilnius: Registrų centras, 2011.
26. Mill, J. S. *A System of Logic, Radioactive and Inductive: Being a Connected View of the Principles of Evidence Methods of Scientific Investigation*. Eighth Edition. New York: Harper & Brothers, 1882.
27. Murmann, U. Problems of Causation with Regard to (Potential) Actions of Multiple Protagonists. *Journal of International Criminal Justice*. 2014, 12: 283–294.
28. Piesliakas, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė*. I knyga. 2-oji pataisyta ir papildyta laida. Vilnius: Justitia, 2009.
29. Piesliakas, V. Priežastinio ryšio ir kaltės nustatymo problemos Kelių eismo taisyklių pažeidimo (BK 281 str.) byloje. *Justitia*. 2012, 77: 2–20.
30. Piesliakas, V. Priežastinis ryšys tarp pavojingos veikos ir baudžiamajame įstatyme numatytų padarinių ir jo nustatymas teismų praktikoje. *Jurisprudencija*. 2006, 7(85): 7–15.
31. Ryu, P. K. Causation in Criminal Law. *University of Pennsylvania Law Review*. 1958, 106(6): 773–805.
32. Rozenbergienė, E. Probleminiai priežastinio ryšio nustatymo aspektai nagrinėjant eismo saugumo pažeidimų bylas. *Teisės apžvalga*. 2014, 1(11): 77–98.
33. Sezemanas, V. *Raštai. Gnoseologija*. Vilnius: Mintis, 1987.
34. Shadish, W. R.; Cook, T. D.; Campbell, D. T. *Experimental and Quasi-experimental Designs for Generalized Causal Inference*. Boston: Houghton Mifflin Company, 2002.

35. Sousa Mendes, P.; Carmo, J. A semantic model for causation in criminal law and the need of logico-legal criteria for the attribution of causation. *Law, Probability and Risk*. 2013, 12: 207–228.

36. Stewart, J. G. Overdetermined Atrocities. *Journal of International Criminal Justice*. 2012, 10: 1189–1218.

37. Šimėnaitė, A. *Priežastinio ryšio samprata civilinės atsakomybės doktrinoje*. Magistro baigiamasis darbas. Socialiniai mokslai (teisė). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008.

38. Wessels, J. *Baudžiamoji teisė: bendroji dalis. Baudžiamoji veika ir jos struktūra*. Vilnius: Eugrimas, 2003.

39. Williams, G. L. *Joint Torts and Contributory Negligence*. London: Stevens & Sons, 1951.

40. Witjens, E. Considering Causation in Criminal Law. *The Journal of Criminal Law*. 2014, 78: 164–183.

Lietuvos Respublikos teismų praktika

41. Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. birželio 28 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-56/2010.

42. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. sausio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-204/2014.

43. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. gegužės 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-354/2007.

44. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. gruodžio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-755/2007.

45. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. kovo 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-195/2007.

46. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. lapkričio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-345/2007.

47. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. spalio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-597/2007.

48. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. lapkričio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-342/2009.

49. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. spalio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-247/2009.

50. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gegužės 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-120/2010.

51. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. birželio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-47/2011.
52. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. birželio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-221/2011.
53. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gegužės 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-298/2013.
54. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gruodžio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-485/2013.
55. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. lapkričio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-428/2013.
56. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. rugsėjo 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-355/2013.
57. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. sausio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-49/2013.
58. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. sausio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-22/2013.
59. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. spalio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-402/2013.
60. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. vasario 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-48/2013.
61. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. vasario 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-98/2013.
62. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. vasario 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-45/2013.
63. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. birželio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-320/2014.
64. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. birželio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-239/2014.
65. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gegužės 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-245/2014.
66. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gruodžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-547/2014.
67. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gruodžio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-486/2014.

68. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gruodžio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-512/2014.
69. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. kovo 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-90/2014.
70. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. lapkričio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-441/2014.
71. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. sausio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-12/2014.
72. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. sausio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-112/2014.
73. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-443/2014.
74. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. vasario 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-65/2014.
75. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. vasario 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-34/2014.
76. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. balandžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-218-942/2015.
77. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. balandžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-228-303/2015.
78. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. balandžio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-217-699/2015.
79. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-292-489/2015.
80. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-243-648/2015.
81. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. sausio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-143-976/2015;
82. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. sausio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-28-976/2015.
83. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. vasario 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-74-303/2015.
84. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. vasario 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-4-699/2015.

85. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. vasario 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-70-222/2015.

86. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. vasario 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-41-697/2015.

87. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. vasario 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-150-699/2015.

88. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjo Vytauto Piesliako atskiroji nuomonė dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2009 m. spalio 20 d. nutarties Nr. 2K-P-247/2009.

89. Panevėžio apygardos teismo 2013 m. balandžio 3 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-103-193/2013.

90. Panevėžio apygardos teismo 2014 m. rugsėjo 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-61-581/2014.

91. Vilniaus apygardos teismo 2013 m. birželio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-255-487/2012.

Užsienio šalių teismų praktika

92. *R. v. Kennedy* [2007] UKHL 38 [interaktyvus]. Jungtinės Karalystės Lordų Rūmų apeliacinis komitetas, 2007 [žiūrėta 2015-10-18]. <<http://www.publications.parliament.uk/pa/ld200607/ldjudgmt/jd071017/kenny-1.htm>>.

93. *R. v. Kennedy* [1999] Crim LR 65.

94. *People v Lewis* 57 Pac 470 (1899) (Cal SC).

95. *R. v. Pagett* [1983] 76 Cr. App. R. 279.

96. *R. v. Blaue* [1975] 1 W.L.R. 1411.

97. *R. v. Smith* [1959] 2 Q.B. 35.

98. *R. v. Jordan* [1956] 40 Cr.App.R. 153.

Kita

99. Keinys, S. (vyr. redaktorius), et al. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas: šeštas (trečias elektroninis) leidimas [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2006; internetinė versija, 2011 [žiūrėta 2015-09-30]. <<http://dz.lki.lt>>

100. Preliminarios rengiamų disertacijų temos [interaktyvus]. Vilnius, 2015 [žiūrėta 2015-09-07]. <<https://www.mruni.eu/lt/mokslas/doktorantura/>>.

ANOTACIJA

Siekiant atsakyti į klausimą, kokios priežastinio ryšio teorijos ir kokia apimtimi gali būti taikomos nagrinėjant baudžiamąsias bylas, šiame darbe kompleksiskai iširtos ekvivalentinio priežastinio ryšio, adekvataus priežastinio ryšio, priežastinio ryšio nutrūkimo (lot. *novus actus interveniens*) bei veikiančios ir esminės priežasties (angl. *operating and substantial cause*) teorijos ir jų taikymo metodika baudžiamosiose bylose. Tyrimo metu taip pat identifikuoti teisės aiškinimo ir taikymo trūkumai bei problemos, kylančios užsienio ir Lietuvos Respublikos teismų praktikoje, nustatinėjant priežastinį ryšį baudžiamosiose bylose, pateikiant galimus šių problemų sprendimo būdus.

Atskleidžiant priežastinio ryšio prigimtį ir sampratą baudžiamojoje teisėje, palyginant priežastingumo suvokimą ir jo nustatymo metodiką įvairiuose moksluose, šiame darbe pagrindžiamas priežastingumo *sui generis* pobūdis baudžiamojoje jurisprudencijoje. Išanalizavus plačiausiai taikomų priežastinio ryšio teorijų turinį ir jų veikimo ribas, šio tyrimo metu siekta pagrįsti konkrečių priežastinio ryšio teorijų pritaikomumą baudžiamosiose bylose, kuriose pavojinga veika pasireiškia fiziniu poveikiu arba teisės aktų reikalavimų pažeidimu.

Reikšminiai žodžiai: priežastinis ryšys baudžiamojoje teisėje, ekvivalentinio priežastinio ryšio teorija, adekvataus priežastinio ryšio teorija, priežastinio ryšio nutrūkimo teorija, veikiančios ir esminės priežasties teorija.

ANNOTATION

In order to answer the question which theories of causation and to what extent these theories can be applicable in criminal cases, the master's thesis examined such theories of causal relationship as the theory of condition (the “but for” test), the theory of adequate causation, *novus actus interveniens* doctrine, the operating and substantial cause. The master's thesis also dealt with methodology of application of the aforementioned theories in criminal cases. This research also identified legal interpretation and application disadvantages and problems arising from foreign and Lithuanian judicial practice, in the process of determination of causation in criminal cases and offered possible solutions to these problems.

Through revealing the nature and the concept of causation in criminal law and comparing the perception of causality and the methodology for determining causation in the various sciences, this research justified the concept of causation as the *sui generis* in criminal jurisprudence. The master's thesis was aimed at justifying applicability of specific theories of causation in criminal cases in which the criminal conduct is made by physical effects or by the breach of statutory requirements. The aim was achieved by the analysis of the most widely applied theories of causation and their operational limitations.

Keywords: causation in criminal law, theory of condition, theory of adequate causation, *novus actus interveniens* doctrine, operating and substantial cause.

SANTRAUKA

PRIEŽASTINIO RYŠIO TEORIJOS IR JŲ TAIKYMAS BAUDŽIAMOSIOSE BYLOSE

Siekiant atsakyti į klausimą, kokios priežastinio ryšio teorijos ir kokia apimtimi gali būti taikomos nagrinėjant baudžiamąsias bylas, šiame darbe kompleksiskai ištirtos priežastinio ryšio teorijos ir jų taikymo metodika baudžiamosiose bylose. Šio tikslo pasiekimui darbe atskleista priežastingumo prigimtis ir samprata baudžiamosiose teisėse, taip pat išanalizuotos plačiausiai taikomos priežastinio ryšio teorijos, jų veikimo ribos bei pritaikomumas baudžiamosiose bylose ir identifikuoti galimi teisės aiškinimo ir taikymo trūkumai bei problemos, kylančios užsienio ir Lietuvos Respublikos teismų praktikoje.

Šio tyrimo metu pagrįsta, kad priežastingumas baudžiamosiose teisėse yra *sui generis* ir turi būti aiškinamas teisės, kaip socialinio mokslo, kontekste, o kitų mokslų teiginiai yra tik pagalbiniai. Todėl priežastinio ryšio sampratos aiškinimas baudžiamosios teisės kontekste įgalina taikyti kelias priežastingumo nustatymo taisykles. Tyrimo metu nustatyta, kad ekvivalentinio priežastinio ryšio, priežastinio ryšio nutrūkimo bei veikiančios ir esminės priežasties teorijos yra skirtos nustatyti teisiškai reikšmingą priežastinį ryšį, nors nė viena iš jų nėra visaapimanti. Tačiau darbe tirta adekvataus priežastinio ryšio teorija nėra tinkamas priežastingumo nustatymo metodas, kadangi įpainioja kitą nusikalstamos veikos sudėties elementą – kaltę. Vis dėlto šios teorijos teiginiai baudžiamosiose bylose gali būti panaudoti nustatinėjant asmens psichinį santykį su priežastinio ryšio vystymusi.

Šiame darbe taip pat nagrinėta Lietuvos Respublikos baudžiamosiose teisėse vyraujanti priežastingumo nustatymo metodika, kurioje lemiamą reikšmę turi priežastinio ryšio pobūdis (būtinasis ar atsitiktinis). Tyrimo metu pagrįsta, kad ši metodika neužtikrina tinkamo priežastingumo aiškinimo ir nustatymo baudžiamosiose bylose, kadangi apriboja galimybę taikyti kitas priežastinio ryšio teorijas, o taikoma adekvataus priežastinio ryšio teorija lemia skirtingų nusikalstamos veikos sudėties elementų (priežastinio ryšio ir kaltės) persipynimą. Atsižvelgiant į tai, kad priežastinis ryšys yra glaudžiai susijęs su pavojinga veika, taikomos priežastinio ryšio teorijos ir jų turinys bylose, kuriose pavojinga veika pasireiškia fiziniu poveikiu ir kuriose veika pasireiškia teisės aktų pažeidimu, gali skirtis. Todėl šio tyrimo metu nustatyta, kad Lietuvos Respublikos teismai, be ekvivalentinio priežastinio ryšio teorijos, taiko ir priežastinio ryšio nutrūkimo, veikiančios ir esminės priežasties teorijas, taip pat atsižvelgia į baudžiamojo kodekso specialiosios dalies straipsnyje įtvirtintas normas apsauginius tikslus, bet *expressis verbis* šių teorijų neįvardija.

SUMMARY

THEORIES OF CAUSATION AND THEIR APPLICATION IN CRIMINAL CASES

In order to answer the question which theories of causation and to what extent these theories can be applicable in criminal cases, this master's thesis examined theories of causation and methods of application of these theories in criminal cases. In pursuance of this objective, this research revealed the nature and the concept of causation in criminal law, as well as analyzed the most widely applied theories of causation, their operational limitations in criminal cases and identified the legal interpretation and application disadvantages and problems arising from foreign and Lithuanian case law.

This research justified that causation in criminal law is *sui generis* and therefore it must be interpreted in the light of law, as a social science, and other scientific propositions are only auxiliary. Consequently, the interpretation of the concept of causation in the context of criminal law allows the application of several rules for determining causality. This research found that the theory of condition (the "but for" test), *novus actus interveniens* and the operating and substantial cause theories are capable to determine legally significant causal relationship, although none of them are all-encompassing. However, in this master's thesis there was concluded that theory of adequate causation is not an appropriate method for the determination of causality because it enmeshes the other element of the criminal offence – the fault. Nevertheless, propositions of this theory can still be used to determine person's psychological relationship (*mens rea*) with the cause and effect.

This master's thesis also examined prevailing methodology in the criminal law of the Republic of Lithuania, which is used to determine the nature of causality (mandatory or random). The research justified that this methodology does not ensure proper interpretation and determination of causation in criminal cases, because it is limiting the application of other theories of causation. Also this methodology applies theory of adequate causation and therefore it mixes different elements of the offence (causation and fault). Given the fact that causation is closely related to the criminal conduct, theories of causation may vary in cases where the criminal conduct is made by physical effects and where the criminal conduct is made by the breach of statutory requirements. Therefore, it was found that Lithuanian courts apply not only the theory of condition (the "but for" test), but also *novus actus interveniens* or operating and substantial cause theories as well as take into account the purpose of the legal provision governing the particular offence in the Criminal Code. However, Lithuanian courts do not refer to these theories *expressis verbis*.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2015 m. lapkričio 27 d.
Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas),

(fakulteto / instituto, programos pavadinimas)

Studentas (-ė) _____,
(vardas, pavardė)

patvirtinu, kad šis rašto darbas / bakalauro / magistro baigiamasis darbas

„_____“
_____“.

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

(parašas)

(vardas, pavardė)